

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
KRIMINAALÕIGUSE, KRIMINOLOOGIA JA
KOGNITIIVSE PSÜHHOLOOGIA ÕPPETOOL

Raina Pärn

**Tapmise või selle katseni viinud
faktorite analüüs kohtulahendite
põhjal**

Magistritöö
Juhendaja knd Jaan Ginter

2010

Sisukord

Sissejuhatus	3
1. Tapmine või selle katse toimepanemine kui kuritegevus ja kuritegu	6
2. Tapjate isikulised faktorid tapmissituatsioonis	10
2.1. Tapja ja ohvri soo faktor tapmissituatsioonis.....	10
2.2. Tapja vanuse faktor tapmissituatsioonis	13
2.3. Tapja muud isikulised faktorid tapmissituatsioonis	15
3. Tapmise või selle katse situatsiooni faktorid tapmissituatsioonis	19
3.1. Tapja ja ohvri vahelised suhted tapmissituatsioonis	19
3.2. Tapmise või selle katse toimepanemise vahend.....	24
3.3. Tapja seisund tapmissituatsioonis	27
3.4. Tapmissituatsiooni aeg ja koht	29
3.5. Tapmise või selle katse toimepanemise motiiv	32
4. Tapmise või selle katse toimepanemise tüüpsituatsioonid	38
4.1. Tuttavatevahelised isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed	38
4.2. Tuttavatevahelised armukadeduse ajendil toimepandud tapmised või selle katsed.....	42
4.3. Tuttavatevahelised kättemaksu motiivil toimepandud tapmised või selle katsed.....	46
4.4. Võõrastevahelised isiklikul pinnal tekkinud tüli käigus toimepandud tapmine või selle katse.....	50
4.5. Võõrastevahelised kuriteo hõlbustamise eesmärgil toimepandud tapmised või selle katsed.....	53
4.6. Elukaaslastevahelised isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed.....	56
4.7. Perekonnasisesed isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed.....	61
Kokkuvõte	65
Resume	70
Kasutatud allikmaterjalid	74
Kasutatud õigusallikad	75
Viidatud kohtupraktika	75
Lisa 1	78

Sissejuhatus

Ühiskonnas eksisteerivad kuritegevust mõjutavad muudatused nii ühiskonnas endas kui ka inimkäitumises, mistõttu ei ole kuritegevus stabiilne nähtus. Kuritegevus sõltub ajast ja ruumist, isikute väärtushinnangutest ning tõekspidamistest, millest tulenevalt iseloomustavad kuritegevust erinevad faktorid.

Käesolevas magistritöös uuritakse tapmise või selle katsete kuritegevust võttes aluseks aastatel 2003 kuni 2009 avalikust Kohtulahendite Regristist ja Kohtuinfosüsteemist kättesaadavad tapmises või selle katses¹ kokku 228 süüdi mõistvat kohtulahendit², millele lisaks on magistritöö autor tutvunud empiirilise uuringu aluseks olevate kohtulahendite kriminaaltoimikute ja süüdistusaktidega. Eelnimetatud materjali alusel on magistritöö autor uurinud tapmissituatsioonideni viinud faktoreid ning viimaste analüüsi tulemusena jõudnud tapmiste või selle katsete erinevate tüüpsituatsioonideni. Lisaks on magistritöös allikmaterjalidena kasutatud temaatilist kirjandust ning välisriikide kohta avaldatud empiirilisi uuringuid toimepandud tapmiste üldandmete kohta.

Tapmine või selle katse on kõige raskem isikuvastane süütegu. Varasemalt ei ole Eestis läbiviidud empiirilisi uuringuid tapmissituatsioonideni viinud faktorite kohta. Seega puudub ülevaade tapmiste või nende katsete tüüpsituatsioonide kohta. Nimetatud uuringu ja analüüsi olemasolu on vajalik, et mõista, millistest faktoritest raske isikuvastase kuriteo toimepanemine sõltub, et vastu võtta vajalikke kriminaalpoliitilisi otsustusi nimetatud kuritegude vähendamiseks ja et teada, milliste ühiskondlike probleemidega on vajalik selle käigus tegeleda. Käesoleva magistritöö teema aktuaalsus seisneb selles, et tapmise või nende katsete uuringute puudumise olukorras kirjeldatakse magistritöös erinevaid tapja isikulisi ja tapmissituatsiooni mõjutavaid faktoreid ning tüüpsituatioone.

Magistritöö eesmärgiks välja selgitada ja analüüsida tapja isikulisi ning tapmissituatsiooni iseloomustavaid faktoreid võrreldes välisriikides läbiviidud uuringuid magistritöö raames läbiviidud uuringuga tapmiste või nende katsete kohta. Samuti analüüsida Eestis aastatel 2003 kuni 2009 toime pandud tapmiste või selle katsete erinevaid tüüpsituatioone lähtudes tapja ja

¹ Käesolevas magistritöös kasutatavad kohtulahendite alusel on toimepanijad süüdi mõistetud KarS § 113, § 113 ja § 25 lg 1,2, § 114 või § 114 ja § 25 lg 1,2 järgi

² Käesoleva magistritöö empiirilise uuringu aluseks olevad kohtulahendite loetelu lisa 1

ohvri vahelisest suhtest ning tapmissituatsiooni tinginud motiivist ning erinevatele tüüpsituatsioonidele iseloomulikke faktoreid.

Magistritöö on vastavalt eesmärkidele jaotatud neljaks peatükiks. Esimeses peatükis selgitatakse tapmise või selle katse kui kuritegevuse ja kuriteo olemust. Samuti kirjeldatakse erinevaid tapmise või selle katse õiguslikke käsitlusi Eesti kehtiva õiguse ja *Common Law* õigussüsteemi järgi. Lisaks antakse olemasolevate statistiliste andmete põhjal ülevaade Eestis toimepandud tapmiste kohta.

Teises peatükis käsitletakse tapmissituatsioone iseloomustavaid tapjate isikulisi faktoreid. Esimeses alapunktis analüüsitakse tapja ja ohvri soo faktorit kui tapmissituatsiooni iseloomustavat asjaolu. Lisaks esitatakse magistritöö aluseks olevate statistiliste andmete põhjal Eestis aastatel 2003 kuni 2009 tapmises või selle katses süüdimõistetute ja ohvrite jagunemine sootunnuse alusel ning võrreldakse eelnimetatud andmeid välisriikides tehtud uuringutega. Teises alapunktis on käsitletavaks tapmissituatsiooni iseloomustavaks asjaoluks tapja vanuse faktor, mida samuti analüüsitakse kui tapmissituatsioonile omast asjaolu, esitatakse statistilised andmed Eestis süüdimõistetute kohta ning võrreldakse saadud tulemusi välisriikides läbiviidud tapmisi käsitlevate uuringute tulemustega. Kolmandas alapunktis analüüsitakse tapja muid isikulisi faktoreid - kodakondsust, haridust, tegevusala ja karistatust - tapmissituatsioonide iseloomustavate asjaoludena ning esitatakse andmed Eestis tapmise või selle katse eest süüdimõistetute kohta ja võrreldakse välisriikide kohta avaldatud uuringute tulemustega.

Tapmise või selle katse situatsiooni faktoreid analüüsitakse magistritöö kolmandas peatükis, mille esimeses alapunktis kirjeldatakse tapja ja ohvri suhte faktorit ja nende võimalikke liigitamise võimalusi. Lisaks võrreldakse magistritöö aluseks olevate statistiliste andmete põhjal Eestis asetleidnud tapmissituatsioonide tapja ja ohvri vahelisi suhteid sarnaste välisriikides teostatud uuringute tulemustega. Teises alapunktis kirjeldatakse tapmise või selle katse toimepanemise vahendi faktorit kui tapmissituatsiooni iseloomustavat faktorit ning võrreldakse magistritöö raames läbiviidud uuringu tulemusena saadud Eesti andmeid tapmissituatsioonides kasutatavate vahendite kohta välisriikide tapmisi puudutavate uuringute tulemustega. Kolmandas alapunktis käsitletakse tapja seisundi faktorit tapmissituatsiooni ajal ja neljandas alapunktis toimepanemise aja ja koha faktorit ning esitatakse eelnimetatute andmed Eestis aastatel 2003 kuni 2009 süüdimõistetute kohta ja võrreldakse välisriikide

tapmisi käsitlevate uuringute tulemustega. Tapmise või selle katse motiivi analüüsitakse viiendas alapunktis, kus selgitatakse erinevate tapmissituatsioonide motiive ning nende võimalikke liigitust, esinemist ja osakaalu Eestis aastatel 2003 kuni 2009 toimepandud tapmiste või selle katsete puhul.

Neljandas peatükis kirjeldatakse magistritöö aluseks olevate statistiliste andmete kohaselt leitud Eestis toimepandud tapmiste või nende katsete erinevaid tüüpsituatsioone lähtudes tapja ja ohvri vahelisest suhtest ja teo toimepanemise motiivist. Esimeses alapunktis analüüsitakse tuttavatevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või nende katsete tüüpsituatsiooni, teises tuttavatevaheliste armukadeduse motiivil toimepandud tapmiste või nende katsete tüüpsituatsiooni, kolmandas tuttavatevaheliste kättemaksu motiivil toimepandud tapmiste või nende katsete tüüpsituatsiooni, neljandas võõrastevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või nende katsete tüüpsituatsiooni, viiendas võõrastevaheliste kuriteo hõlbustamise motiivil toimepandud tapmiste või nende katsete tüüpsituatsiooni, kuuendas elukaaslastevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või nende katsete tüüpsituatsiooni ning seitsmendas perekonnasisestes suhetes isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või nende katsete tüüpsituatsiooni.

1. Tapmine või selle katse toimepanemine kui kuritegevus ja kuritegu

Sõltuvalt ajast ja ruumist on kuritegevuse³ olemuse mõtestamine alati olnud vahetult seotud maailmast arusaamisega. Samuti on kuritegevuse mõtestamine ja selle sisu on pidevalt koos areneva ühiskonnaga muutuv⁴ ning sõltuv konkreetse ühiskonnas kehtivatest väärtushinnangutest, eetikast ja moraalist.

Kuritegevuse mõiste sisustamisel võetakse aluseks tavaliselt statistiline ja juriidiline tunnus, mõnikord ka sotsiaalne tunnus. Esimese puhul peetakse kuritegevuseks statistilist kogumit,⁵ mis tähendab, et kuritegevus on see, mis statistikana avaldatakse ja mille jaoks on oluline statistiliste uuringute koostamine. Siiski ei ole kuritegevus pelgalt arvudes väljendatav suurus, kuivõrd avaldatavate statistiliste kogumite aluseks on alati üksikkuriteod. Nii on võimalik statistiliselt avaldada tapmissituatsioonide kohta erinevatel alustel arvulisi suurusi, jättes arvestamata, et esitatud arvuliste suuruste aluseks on üksikkuriteod.

Õiguskirjanduses on avaldatud seisukohta, et kuritegu on inimese individuaalne käitumisakt, milles kombineeruvad nii isiksuslikud kui ka sotsiaalse olukorraga seotud faktorid⁶. Iga tahtlik kuritegu sisaldab selle toimepanija tahet saavutada teatud eesmärk, mis suurel määral sõltub toimepanija isikust ja teda ümbritsevast sotsiaalsest keskkonnast. Sedaviisi seondub tapmine või selle katse toimepanemine nii tapjast endast kui ka kuriteo toimepanemise ajal ümbritsevast: ohvrast ja konkreetse situatsiooniga seotud muudest faktoritest. Seetõttu võib asuda seisukohale, et eelnimetatud faktorite analüüsimisega kuriteo tasandil osutub võimalikuks üldistuste tegemine kuritegevuse tasandil, pärast mida saab võrrelda saadud kuritegevuse näitajad ühiskondlike muutujatega. Sel moel saadakse kokku terviklik pilt kuritegevusest kui süsteemist ning selle mõjutajatest, omades sealjuures täielikku ülevaadet üksikkuritegude eripäradest ja sarnasustest.

³ Käesolevas magistritöös mõeldakse kuritegevuse all üksnes tapmise kuriteoliiki

⁴ E. Raska, *op cit*, lk 133

⁵ Samas, lk 128.

⁶ Samas, lk 129.

Kuritegevuse juriidilise tunnuse puhul on keskne tähendus konkreetsetes ajas ja ruumis kehtival karistusõigusel.⁷ Nii liigitatakse kuritegevus vastavalt karistusseadustiku⁸ kriteeriumitele kas isikuvastasteks, varavastasteks või muude KarS-is sisalduvate üksikute paragrahvide järgi.

Magistritöös käsitletakse kuritegevusena üksnes tapmisi või selle katseid, mis juriidilise tunnuse poolest vastab KarS §-le 113, §-le 114 või nimetatud kuritegude katsetele (KarS § 25 lg 1,2). Samuti on juriidiliseks kriteeriumiks toimepanijate süüdimõistmine nimetatud paragrahvide alusel. Lähtudes eeltoodud juriidilistest kriteeriumitest on koostatud statistilised kogumid, mille aluseks on võetud üksikteod, tapmise ja selle katse kuritegevuse kohta.

KarS §-s 113 ei ole defineeritud tapmise mõistet, kuid on sätestatud, et karistatav on teise inimese tapmine, mistõttu kaitstavaks õigushüveks on inimese elu, mis algab sünni ja lõpeb surmaga, millest viimane on ka KarS § 113 koosseisuliseks tagajärjeks⁹. Magistritöös käsitletakse ka kuritegusid, mille tagajärjeks ei ole ohvri surm. Eelnimetatud kuriteod kvalifitseeruvad KarS § 113 ja § 25 lg 1 järgi, mille kohaselt on tapmiskatse tahtlik tegu, mis on suunatud tapmise toimepanemisele. Kuivõrd oluline on tapja tahtlus ja ettekujutus, siis ei ole süüteo koosseisu realiseerimise mõttes vajalik ohvri surma saabumine kuna tapmiskatse alguseks loetakse hetke, millal tapja alustab teo, mis tema ettekujutuses põhjustab kindlasti või vähemalt võib põhjustada kannatanu surma, toimepanemist.¹⁰

Tapmise kvalifitseeritud koosseis tuleneb KarS §-st 114. Tapmised, mille puhul on süüteoosseis täidetud, peavad vastama vähemalt ühele järgnevatest tingimustest: piinav, julm või üldohtlik viis kahe või enama inimese suhtes, vähemalt teist korda, seoses röövimisega või omakasu motiivil, teise süüteo varjamise või selle toimepanemise hõlbustamise eesmärgil või lõhkeseadeldise või lõhkeaine kasutamise. Seega on KarS § 114 järgi kvalifitseeritava teo puhul selle toimepanemise asjaolud raskemad, mistõttu ühiskond ka karistab neid rangemalt nähes sanktsioonina ette kuni eluaegse vangistuse.

Common Law õigussüsteemis jagatakse tapmisi sarnaselt kehtiva KarS-iga mõrvadeks, tahtlikeks- ja ettevaatamatuteks tapmisteks. Mõrvu peetakse eriliselt jõhkrateks,

⁷ E.Raska, *op cit*, lk 128.

⁸ Karistusseadustik. 6 juuni 2001- RT I 2001,61,364; RT I 2010,17,93

⁹ P. Pikamäe, J. Sootak, *Op cit*, § 113, komm 1.1., lk 359

¹⁰ Samas, § 113, komm 5.1., lk 364

õigustamatuteks ja eelduslikult läbimõeldud käitumisaktideks¹¹, mille eest mõistetakse tavapäraselt karistuseks eluaegne vangistus või surmanuhtlus¹². Tahtlike tapmiste puhul eeldatakse, et tapjal on kindel motiiv kuriteo toimepanemiseks ning ettevaatamatusel toimepandud tapmiste puhul on toimepanija olnud hooletu¹³. Eesti kehtivas õiguses kaasneb viimatinimetatud teoga vastutus KarS § 117 järgi, mis reguleerib surma põhjustamisi ettevaatamatusel.

Nii nagu Eesti kehtivas õiguses, on ka *Common Law* õigussüsteemides mõrv käsitletav tapmise kvalifitseeritud koosseisuna. Seda põhjusel, et mõrva peetakse oluliselt raskemaks kuriteoks ning seetõttu on nimetatud kuriteos süüdimõistetute karistused ka oluliselt suuremad. Nt Eesti õiguses eluaegse vangistuse mõistmine on erandlik ning kohaldatud vaid üksikudel juhtumitel.

Eelnimetatud koosseisude põhjal statistilise kogumi koostamine eeldab üksikkuritegude, tapmiste või nende katsete, mida kvalifitseeritakse KarS § 113, § 113 ja § 25 lg 1, KarS § 114 või § 114 ja § 25 lg 1 järgi, toimepanemise asjaoludeuurimist. kuna andmestiku aluseks (lisaks süsteemivälistele teguritele ühiskonna näol) saavadki olla üksikkuritegude asjaolud, mis vastavad nimetatud koosseisudele ja mis kogumis kuritegevuse moodustavad. Seega ei ole võimalik kuritegevuse kohta täielikke ja igakülgseid järeldusi teha enne, kui ei ole analüüsitud ja uuritud üksikkuritegude asjaolusid.

Justiitsministeeriumi poolt on avaldatud, et aastatel 2003 kuni 2009 on Eestis registreeritud tapmisi (KarS § 113) kokku 737¹⁴ ¹⁵. Avaldatud registreeritud tapmiste statistikast nähtub, et registreeritud tapmiste arv on Eestis aastate jooksul märgatavalt vähenenud. Kriminaalstatistika kohaselt on aastatel 2003 kuni 2009 registreeritud kokku 162 mõrva (KarS § 114)¹⁶ ¹⁷, mis on ligikaudu 4,5 korda vähem kui registreeritud tapmisi. Eelnimetatud tulemus on oodatav, kuna mõrv kui tapmise kvalifitseeritud koosseis, on raskendavatel

¹¹ J. Samaha, *op cit*, lk 99

¹² Wikipedia, sv intentional homicide, kättesaadav arvutivõrgus http://en.wikipedia.org/wiki/Intentional_homicide, 27.03.2010

¹³ J. Samaha, *op cit*, lk 99.

¹⁴ 737 tapmistest 147 on registreeritud aastal 2003, 104 aastal 2004, 137 aastal 2005 ja 107 aastal 2006 ning aastatel 2007-2009 on vastavalt registreeritud 90, 88 ja 64.

¹⁵ Justiitsministeeriumi uuring (viide 17), kättesaadav arvutivõrgus <http://www.just.ee/48518>, 25.03.2010.

¹⁶ 162 registreeritud mõrvadest on aastal 2003 registreeritud 41, aastal 2004 23, aastal 2005 19, aastal 2006 12, aastal 2007 20 registreeritud mõrva ning aastatel 2008, 2009 vastavalt 16 ja 31.

¹⁷ Justiitsministeeriumi uuring (viide 17), kättesaadav arvutivõrgus <http://www.just.ee/48518>, 25.03.2010.

asjaoludel toimepandud tapmine, mille üldkoosseisuks on KarS § 113. Mainitud andmete puhul tuleb arvestada, et eeltoodud statistika aluseks on üksnes registreeritud kuritegevus, mistõttu ei saa pidada eelnimetatud lõppresultaadiks, s.t kas tapjad realselt ka KarS § 114 või § 113 järgi süüdi mõisteti.

Eeltoodud statistikas võiks muudatused väljendada ka seda, et pigem välditakse kuritegude registreerimist mõrvana ja üldkoosseisu tõttu registreeritakse eelnimetatud tegusid tapmistena kuni täielike asjaolude väljaselgitamiseni. Samas on nimetatud seisukoht ebaloogiline, kui lähtuda registreeritud tapmiste näitajatest, mille kohaselt viimane näitaja on samuti aastatega märgatavalt vähenenud, mistõttu võib nentida, et tapmiste toimepanemine on aastatega vähenenud.

Kuigi tapmiste toimepanemine võib aastatega vähenenud olla, on 2008 aastal Vanglate aastaraamatus avaldatud statistika kohaselt koguni 56% kinnipeetavatest toime pannud vägivallakuriteo. Võrdluseks: varavastaste süütegude eest on süüdimõistetuid kinnipidamiskohas vaid 21% kõikidest kinnipeetavatest ja muude kuritegude toimepanemise eest 23% kinnipeetavatest. Kõikidest vägivallakuritegude toimepanemise eest süüdimõistetutest 42% kannavad karistust tapmise eest, röövimise eest kannavad karistust 27% kinnipeetavatest, seksuaalkuritegude eest 8% ja väljapressimiste eest 2% kinnipeetavatest ning 21% muude isikuvastaste kuritegude eest.¹⁸ Eeltoodust nähtub, et kõikidest vägivallakuritegude eest süüdi mõistetutest on suur osa kinnipeetavatest kandmas vangistust just tapmise eest. Samas tuleb arvestada, et kohtud karistavad reaalse vangistusega üksnes tõsisemaid kuritegusid, mis selgitab tapmises süüdimõistetute suurt hulka vangide seas hoolimata sellest, et registreeritud kuritegevuse statistika kohaselt on hoopis muude vägivallakuritegude arv aastate jooksul kohati suurenenud, näiteks kehalised väärkohtlemised¹⁹. Lisaks mõistetakse üldjuhul tapmiste eest pikaajaline vangistus, mis samuti selgitab tapjate suurt osakaalu vangide hulgas.

Kuivõrd püstitatud on eesmärk mõista, millest on tapmised või nende katsed põhjustatud, miks neid toime pannakse või millistel juhtudel tapmised või nende katsed toime pannakse,

¹⁸ Vanglate ja kriminaalhoolduse aastaraamat (viide 21), lk 40

¹⁹ Justiitsministeeriumi uuring registreeritud kuritegevuse kohta aastatel 2003-2009 andmetel on KarS § 120 toimepanemist registreeritud 2003 aastal 209 korral, 2009 aastal 442 korral, KarS § 121 sätestatud kuriteo toimepanemist 2003 aastal 118, 2009 aastal on nimetatud arv suurenenud kuni 4518, KarS § 122 toimepanemist on 2003 aastal registreeritud 24 korral, 2009 aastal 63 korral.

siis on oluline usaldusväärne andmestik, millest saadava informatsiooni alusel on võimalik teha järeldusi kindlate uuritavate faktorite kohta²⁰. Magistritöös käsitletakse üksnes juriidilises mõttes tapmises, mõrvas või eelnimetatute katsetes süüdi mõistetud isikuid ja nende poolt toime pandud kuritegusid. Magistritöö aluseks olevad statistilised kogumid sisaldavad 254 ohvri surma põhjustamist või selle katse toimepanemist 268 tapja poolt. Ohvrite ja tapjate arvuline erinevus tuleneb asjaolust, et tapjad on käsitletavaid kuritegusid toime pannud ka grupis või mitme ohvri vastu. Alljärgnevalt kirjeldatakse magistritöös tapja isikulisi faktoreid tapmissituatsioonis ning tapmissituatsiooni faktoreid.

2. Tapjate isikulised faktorid tapmissituatsioonis

2.1. Tapja ja ohvri soo faktor tapmissituatsioonis

Kriminaalse käitumise hindamise esmaseks teguriks peetakse toimepanija sugu, mistõttu on kohane püstitada hüpotees, et mitmed erinevused tapmise või selle katse toimepanemise asjaoludes ja situatsioonides võiksid olla tingitud tapja ja ohvri soost²¹. Kui meesterahvad ja naisterahvad on loomult erinevad, siis peaks ka nende kriminaalsed käitumisaktid olema kvalitatiivselt erinevad, mistõttu peaksid ka meestevahelised ja naistevahelised tapmised või nende katsed asjaolude ja situatsiooni poolest üksteisest erinema.

Erinevatest uuringutest kogu maailmas nähtub, et kriminaalne käitumine (ka raskemate kuritegude nagu tapmiste puhul) on peamiselt ja ulatuslikumalt levinud just meesterahvaste seas²². Seetõttu tuleb tapmiste või nende katse toimepanemise asjaolude ja tapmissituatsiooni olemuse mõistmiseks lähtuda esmasest olulisest faktorist nagu tapja ja ohvri sugu.

Soolisel alusel on võimalik eristada nii tapjate sugu (meestapja või naistapja) kui ka ohvrite sugu (meesohver või naisohver). Sellest tulenevalt on eristatakse isikute soo järgi nelja tüüpi²³:

- meestapja ja meesohver;
- meestapja ja naisohver ;
- naistapja ja naisohver;

²⁰ I. Crow, N. Semmens, *op cit*, lk 35

²¹ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 131

²² M.D.Burkhead, *op cit*, lk 50

²³ Tegemist ei ole ammendava loeteluga, kuna lisakriteeriumina on võimalik tüüpida arvestada ka lapstapjaid, nt lapsed, kes tapavad oma vanemad, laste omavahelised tapmised. Käesolevas magistritöös käsitletakse neid tapmissituatsioone nende vähesuse tõttu perekonnasisestest suhetes toimepandud tapmiste või selle katsete toimepanemisena

- naistapja ja meesohver .²⁴

Paljudes uuringutes maailma erinevates paikades on jõutud tulemuseni, et domineerivaks tapjatüübiks on just meestapjad. Inglismaal ja Wales`is läbiviidud uuringutest selgub, et aastatel 1995 kuni 2000 olid ligikaudu 88% tapjatest meesterahvad. Sarnaselt eelnevale on jõutud analoogselle järeldusele ka Šotimaal samal perioodil tehtud uuringutes, mille kohaselt 89% tapmiste puhul on kahtlustused esitatud meesterahvastele. Põhja- Iirimaa on näitajad teistest veelgi suuremad, kuna teostatud uuringutes on järeldatud, et 93% tapmistest on toime pannud just meesterahvad.²⁵

Austraalia, Kanada ja Ameerika Ühendriikide uuringutest nähtub, et naiste poolt tapmiste toimepanemise protsent on olnud 10-12% vahel. Inglismaal naistapjate poolt tapmiste toimepanemine on 11% ning on avaldatud, et nimetatud protsent püsib edaspidi muutumatuna.²⁶

Aastatel 1988 kuni 1997 oli Inglismaal ja Wales`is suhe meestapjate ja naistapjate vahel 8:1. Põhja-Iirimaa statistika kohaselt oli aastatel 1996-1999 toimepandud 206-st tapmistes süüdistatavad vaid 10 naist (4,9%), 95-st tapmises süüdimõistetute hulgas oli vaid 5 naist (4,8%). Kirjeldatud uuringute tulemustest järeldub, et peamiselt on tapmisi toime pannud meesterahvad ja naiste osakaal toimepanijate hulgas on vähene.²⁷

Magistritöö aluseks oleva statistiliste andmete kohaselt on Eestis aastatel 2003 kuni 2009 tapmise või selle katse toimepanemise eest süüdimõistetutest 93% mehed, mis tähendab, et naistapjate osakaaluks oli vaid 7%. Seega on Eestis naistapjate osakaal, suhteliselt sarnane eeltoodud väliriikides teostatud uuringutes välja selgitatud osakaaludega. Tuleb siiski arvestada, et Eesti kohta eelpool avaldatud andmed käsitlevad tapmistes või selle katsete toimepanemises süüdi mõistetud isikuid, kuid võrdlusriikide uuringute puhul ei ole mitmetel juhtudel kriteeriumiks seatud tapjate süüdimõistmist.

²⁴ F. Brookman, *op cit*, lk 121

²⁵ F. Brookman, *op cit*, lk 122

²⁶ Samas, lk 161-162

²⁷ Samas, *op cit*, lk 162

Magistritöö aluseks olevatele statistilistele andmete kohaselt on Eestis tapmise või selle katse toimepanemises süüdi mõistetud 268-st isikust üksnes 19 naist, mis tähendab, et meestapjate ja naistapjate vaheline suhe on ligikaudu 14:1.

Kui Inglismaal ja Wales`is tehtud uuringutest tapja soo kohta järeldus, et 88% olid meestapjad, siis ohvrite soo kohta selgub, et aastatel 1995 kuni 2000 olid ligikaudu 68% ohvritest meesterahvad²⁸. Seega tuleneb eelnimetatud perioodil teostatud uuringutest, et meestapjaid on Inglismaal ja Wales`is olnud rohkem kui meesohvreid.

Kui Šotimaal teostatud uuringutest tulenes, et meestapjate osakaal oli 89%, siis ohvrite puhul järeldub, et ka 77% ohvritest on olnud meesterahvad. Põhja-Iirimaal on jõutud tulemuseni, et koguni 87% tapmiste ohvritest on olnud meesterahvad²⁹, kuid meetapjate osakaaluna on avaldatud 93%. Eeltoodust järeldub, et naisohvrite osakaal on suurem kui naistapjate osakaal ning vastupidiselt on meestapjate osakaal suurem kui meesohvrite osakaal.

Sarnasele tulemusel on jõutud ka tuginedes magistritöö aluseks olevatele statistilistele andmetele. Eestis 2003 kuni 2009 aasta tapmissituatsioonide 254-st ohvril 210 on olnud meesterahvad ning üksnes 44 naisohvrit. Samas, võrreldes omavahel tapjate ja ohvrite arvulisi suuruseid, järeldub, et meestapjaid on ligikaudu 10 protsendipunkti rohkem kui meesohvreid ning naistapjaid 10 protsendipunkti vähem kui naisohvreid, mis omakorda tähendab, et naisterahvaste puhul on ohvriks sattumine tõenäolisem kui tapjaks olemine.

Eeltoodust järeldub, et tapmiste või selle katsete toimepanemine on omane pigem meesterahvastele kui naisterahvastele. Sellest tulenevalt on õigustatud küsimus, miks on oluline osa tapmistest toime pandud just meesterahvaste poolt ja miks on kuriteo ohvriteks samuti peamiselt mehed³⁰. Meestapjate ja naistapjate arvulise erinevuse põhjusteks on peetud bioloogilisi asjaolusid, kuid samuti sotsiaalse rolli õppimise faktoreid, mistõttu on tapjate soo ja tapmise või selle katse toimepanemise situatsiooni puhul kaks olulist küsimust. Esiteks, miks on meeste seas tapmiste toimepanemine kõrge ja naiste seas madal ning teiseks, kas

²⁸ F. Brookman, *op cit*, lk 122

²⁹ Samas, lk 122

³⁰ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 131

selgitused meeste ja naiste kuritegevuse puhul on samad³¹, kuid kuna eelnimetatud asjaolude väljaselgitamine väljub käesoleva magistritöö teemast, siis neid ei käsitleta.

2.2. Tapja vanuse faktor tapmissituatsioonis

Peale tapja ja ohvri soo faktori peetakse kuritegeliku käitumise hindamise oluliseks näitajaks tapja vanust. Leitakse, et eelnimetatud asjaoludel on kuriteo toimepanemisega kõige suurem seos, kuna tapja vanus ja sugu viitavad otseselt kuriteo toimepanijale³². Põhjusel, et tapmissituatsioon sõltub eelkõige tapjast, tulebki toimepanijat iseloomustavaid tunnuseid käsitleda tapmise või selle katse situatsiooni esmasteks ja olulisemateks faktoriteks. Lisaks sellele, et vanuse põhjal on võimalik tuvastada ühiskonnas peamised vanusegrupid, kes tapmisi või selle katseid toime panevad, saab järeldada ohvri vanuse alusel ka ohvriks langemise tõenäosust ja riski, kuid viimaseid isikulisi faktoreid käesolevas magistritöös ei käsitleta.

Ameerika Ühendriikides 2002 aasta kohta tehtud statistilise uuringu kohaselt, kus lähtuti FBI³³ kuritegevuse raportitest, mis käsitlevad rasketes kuritegudes (nt mõrvad, röövivid, vägistamised jne) süüdistatavatena kinni peetud isikuid, olid eelnimetatud tegudes kinnipeetavad kõige enam vanuses 20 kuni 24 eluaastat ning 53% kõikidest kinnipeetavatest olid vanuses 18 kuni 34. Huvitavaks asjaoluks on näitaja, mille kohaselt on rohkem kinni peetud alla 15 eluaasta vanuseid isikuid kui üle 54 eluaastaseid.³⁴

Eeltoodud statistika põhjal jõuti olulisele järeldusele, mille kohaselt on tõsiste kuritegude toimepanemine suuresti sõltuv vanusest, mis Ameerika Ühendriikides on 14 kuni 29 eluaastat.³⁵ Erinevate statistiliste uuringute kaudu on jõutud tulemuseni, et viimase kolme kümnendi jooksul on Ameerika Ühendriikides noorte kuritegevus märgatavalt suurenenud³⁶

Kuigi eeltoodud Ameerika Ühendriikide uuringus oli vaatluse all ühe aasta (2002) kuritegevuse näitajad, ollakse seisukohal, et kuritegevuse ja vanuse omavaheline suhe on püsinud muutumatuna ligi 150 aastat. Tulemust ei mõjuta ka see, kas tegemist on vahistatute,

³¹ M.D.Burhead, *op cit*, lk 51

³² Samas, *op cit*, lk 46

³³ Federal Bureau of Investigation

³⁴ M.D. Burkhead, *op cit*, lk 46-47

³⁵ Samas, lk 47

³⁶ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 165

süüdimõistetute või vanglakaristust kandvate isikutega. Charles Goring on eelnimetatud teel saadavaid andmeid nende suhte püsivuse ja muutumatuse tõttu nimetanud „*law of nature*“.³⁷

Statistika muutumatuse ja stabiilsus ei tähenda võimalust järeldada, et kindlas vanuses isikud oleksid kuritegeliku käitumisega. Vastupidi, vanuse muutumatus ajas ja ruumis ei näita, et vanus oleks kuritegeliku käitumise põhjus, vaid näitab vanuse ja kuritegevuse suhte seotust.³⁸

Siinkohal on õigustatud püstitada hüpotees, mille kohaselt on Eesti ka kuritegevuse statistika vanuse faktor muutumatu ning püsib stabiilne. Kuna eelnevalt on väheste kuritegevust puudutavate uuringute raames avaldatud statistikat vaid kuritegevuse liikide ja eelnimetatute jaotumise kohta ning võrreldud statistiliste näitajate muutumist, siis puudub asjakohane statistika, mida oleks võimalik võrrelda magistritöö aluseks olevate statistiliste andmetega.

Ohvrite vanuse osas on võimalik püstitada hüpotees, et see püsib sama muutumatuna, kui seda on tapjate vanus. Isegi on kohane küsida, kas ohvrite ja tapjate omavaheliste vanuste vahel on seosed, mille kohta võiks järeldada teatud püsivust. Selle väite kinnitamiseks on vajalik, et peamised toimepandud tapmised leiaksid aset tuttavate vahel. Eeltoodu kohta ei ole võimalik seisukohta anda, kuna käesolevas magistritöös ohvrite vanuse faktorit ei käsitleta.

Surma põhjustava vägivallaga seotud meessoost isikud on tavaliselt vanuselises mõttes suhtelised noored. Aastatel 1995 kuni 2000 Inglismaal ja Wales`is tehtud uuringutes on jõutud järeldusele, et meestevahelises tapmises on ohvri keskmiseks vanuseks 33 eluaastat ja tapja vanuseks 29 eluaastat.³⁹

Erinevalt eeltoodud uuringutest, kus käsitleti peale tapjate ka teisi vägivallakurjategijaid, nähtub magistritöö raames kogutud statistiliste andmete põhjal, et ükski vanuserühm ei ole esindatud ülekaalukalt. Samas on statistilise kogumi aluseks enam tapjate vanuserühmi kui võrreldavate välisriikide uuringute puhul. Küll võib pidada Eesti tapmissituatsioonides tapja peamiseks vanuseks 19 kuni 30 eluaastat, mille osakaaluks on kõikidest tapja vanuserühmadest 29%.

³⁷ M.D. Burhead, *op cit*, lk 47

³⁸ Samas, lk 47

³⁹ F. Brookman, *op cit*, lk 122

31 kuni 40-aastaste tapjate osakaal on 19% ning 41 kuni 50-aastaste tapjate osakaal 16% ja 51 kuni 60-aastaste osakaal 15%. Kusjuures 4% tapjate vanus oli tuvastamata. Eeltoodud vanust on ka mujal riikides nimetatud peamiseks tapja vanusevahemikuks. Alates vanusest 31 eluaastat on arvuliselt märgata vähenemist.

Tapjate vanuse kohta võib pidada märkimisväärseks tulemuseks asjaolu, et kordades rohkem on olnud tapjaid vanuses 14 kuni 18 eluaastat kui vanuses 61 ja vanemad. Tapjate vanuse osakaal 14 kuni 18 eluaastaste puhul on 14% ja vanuse 61 ja vanemad puhul 3%.

2.3. Tapja muud isikulised faktorid tapmissituatsioonis

Lisaks eelkäsitletud tapja isikulistele tapmissituatsiooni faktoritele tapmiste või nende katsete toimepanemise juures on käesoleva magistritöö aluseks oleva andmestiku kogumisel uuritud ka tapjate kodakondsust, nende varasemat karistatust, haridust ja tegevusala.

Muid tapjate isikulisi faktoreid on asjakohane kirjeldada just läbi uuringute, mis käsitlevad isiku retsidiivsust ja selle riski, kuna tapjate haridust, tegevusala ja varasemat karistatust on kirjeldatud just nimetatud riskide hindamiseks. Samas ei ole võimalik pelgalt isiku haridustaseme, eelneva karistatuse vms asjaolu alusel järeldada, et isikust lähtub uue kuriteo toimepanemise oht, kuid kogumis saab eelnimetatud asjaolude alusel leida, millised näitajad mõjutavad retsidiivsusrisiki.

Retsidiivsusrisiki vaadeldakse läbi staatiliste ja dünaamiliste riskifaktorite. Staatilised riskifaktorid on asjaolud, mida inimesel ei ole võimalik muuta ja dünaamilised faktorid on mõjutusvahendite abil muudetavad⁴⁰.

Kuivõrd isikul ei ole võimalik oma karistatust enam muuta kui teda juba kord karistatud on, siis võib pidada isiku eelnevat karistatust staatiliseks riskifaktoriks⁴¹. Kuigi tapjal on alati õigus otsustada teise riigi kodakondsuse kasuks, ei ole võimalik isikut mõjutada kodanikuks olemisest loobumiseks, mistõttu võib staatiliseks riskifaktoriks pidada ka tapja kodakondsust.

⁴⁰ Justiitsministeeriumi Vanglate osakonna Sotsiaalhoolekande talituse uuring (viide 20), lk 4

⁴¹ Samas, lk 4

Kui tapja varasemat karistatust ja kodakondsust võib pidada retsidiivsusrisi staatilisteks faktoriks, siis haridus ja tegevusala võiksid kuuluda dünaamiliste riskifaktorite hulka⁴², mida inimesel on võimalik erinevate mõjutusvahendite abil muuta. Need eelnimetatud faktorid sõltuvad eelkõige isiku hoiakutest, mille muutmiseks on võimalik isikul asuda tööle või omandada haridust, samuti on võimalik kasutada psühholoogilisi mõjutusvahendeid isiku suhtes hariduse omandamiseks või tööle asumiseks.

Ameerika Ühendriikides on peamiseks retsidiivsusrisi näitavaks faktoriks peetud ka rassi. Näiteks on leitud, et Aafrika-Ameerika noorel meesterahval on kaheksa korda suurem võimalus langeda kuriteo ohvriks või osutada süüdistatavaks kui temasugusel valgel inimesel. Lisaks on järeldatud, et üks viiendik tapmisi Ameerika Ühendriikides on toime pandud just mustanahaliste poolt.⁴³ Nii on Ameerika Ühendriikides muutumatuna püsinud statistika põhjal jõutud järeldusele, et mustanahalised panevad toime enam kuritegusid kui n-ö valget rassi esindavad isikud. Mustanahalised on ülekaalus igasuguste näitajate puhul, nt vahi all peetavate, süüdimõistetute ja vangistuses olevate isikute puhul. Sarnasele tulemusele on jõudnud ka Rutter ja Giller Inglismaal läbiviidud uuringus.⁴⁴

2008. aastal Eesti kinnipeetavate rahvuse alusel koostatud statistika kohaselt on 51% vanglates kinnipeetavatest isikutest venelased, 42% eestlasi ja 7% teistest rahvustest isikud. Samas on Eesti Vabariigi kodanikud 61% kinnipeetavatest, kodakondsuseta isikuid 33% kinnipeetavatest ja välisriigi kodanikke vaid 6% kinnipeetavatest⁴⁵. Eelnimetatud statistika sisaldab kõiki kinnipeetavaid olenemata nende poolt toimepandud teost, mille eest karistust kinnipidamisasutuses kantakse.⁴⁶

Magistritöö jaoks kogutud andmete põhjal võib järeldada, et 268-st tapjast⁴⁷ omavad Eesti Vabariigi kodakondsust 165 isikut, s.o 62% tapjatest. Vene Föderatsiooni kodanikke on 19, s.o 7% tapjatest, ning kodakondsuseta isikuid 73, s.o 27% tapjatest, muu välisriigi kodakondsusega⁴⁸ tapjaid 1% ja 3% tapjate kodakondsus on tuvastamata. Seega on suur osa tapmisi toime pandud just Eesti Vabariigi kodanike poolt, kuid see ei garanteeri, et nimetatud

⁴² Justiitsministeeriumi Vanglate osakonna Sotsiaalhoolekande talituse uuring (viide 20), lk 4

⁴³ J.A. Phillips, *op cit*, lk 349

⁴⁴ M.D. Burkhead, *op cit*, lk 55

⁴⁵ Vanglate ja kriminaalhoolduse aastaraamat (viide 21), lk 41

⁴⁶ Samas, lk 39

⁴⁷ Käesoleva magistritöö raames koostatud statistilises andmestikus on tuvastamata kodakondsusega 3% tapjatest.

⁴⁸ Nt Leedu, Soome ja Valgevene kodanikud.

isikud rahvuselt oleksid samuti eestlased⁴⁹. Seega ei erine käesoleva uuringu andmed märkimisväärselt kõigi kinnipeetavate kohta avaldatud andmetest.

Ameerika Ühendriikides on asutud uuringute põhjal seisukohale, et erineva rassikuuluvusega kurjategijatele on iseloomulikud sarnased sotsiaalsed tunnused. Seega on täheldatud teatud rassi kuuluvate tapjate puhul vaesust, töötust ja madalat haridustaset. Nii on järeldatud 2002. aastal avaldatud uuringus, et Ameerika Ühendriikides on mustanahaliste töötus kolm korda suurem kui valgete puhul. Kõige madalamat haridustaset täheldati eelkõige latiinode puhul.⁵⁰

Eeltoodust tuleneb, et ei ole õige üksnes vähemusse kuulumise tõttu eeldada, et teatud rassikuuluvusega kaasneb automaatselt oht kuritegude toimepanemiseks. Samas võib nõustuda, et vähemusse kuulumise asjaolu tõttu võib aktsepteerida seisukohta, mille kohaselt oleks vähemusse kuuluvate isikute puhul suurem üksnes kriminaalse käitumise tõenäosus.

Isikute eelnev karistatus iseloomustab peamiselt viimaste varasemat elukäiku. Vastavalt sellele võib isik olla kriminaalse taustaga, s.t eelnevalt karistatud või karistamata. Nimetatud asjaolu on oluline tapmise või selle katse toimepanemise faktorite käsitlemisel, kuna selle kaudu on võimalik vastata küsimusele, kas enne, kui isik paneb toime tapmise või selle katse, on ta tavaliselt toime pannud eelnevalt kuriteo, mistõttu on tema puhul võimalik tuvastada kriminaalse karjääri⁵¹ esinemist. Magistritöö aluseks oleva statistika kohaselt on 62% tapjatest olnud eelnevalt kriminaalkorras karistatud ja 37%⁵² tapjatest on esmakordselt kriminaalkorras süüdimõistetud just esimese astme kuriteo, s.o tapmise või selle katse toimepanemise, eest.

Kuigi paljudel juhtudel on tapjad eelnevalt karistatud, on tähelepanuväärne suhteliselt suur eelnevalt karistamata tapjate hulk, mis võib viidata juhuslikele ja situatsioonipõhiste tapmiste või selle katsete toimepanemisele, kuna eelduslikult on eluvastase kuriteo toimepanemine sedavõrd raske tegu, mida mõistlikult võttes on raske toime panna ilma eelneva vägivaldse käitumise praktikata, mistõttu oleks loogiline, kui tapja oleks eelnevalt süüdi mõistetud mõne vägivallakuriteo toimepanemise eest. Samas tuleb arvestada, et eelneva karistatuse puudumine ei tähenda, et isik ei oleks varasemalt vägivaldsega seotud või muid

⁴⁹ Rahvuse kohta ei avaldata käesoleva magistritöö raames andmeid, kuna autorile kättesaadavate andmete põhjal ei olnud võimalik teha eelnimetatu kohta usaldusväärseid järeldusi.

⁵⁰ J.A. Phillips, *op cit*, lk 359

⁵¹ Üldisemalt on kriminaalne karjäär indiviidid liikumine läbi kriminaalse praktika ja kogemuse (J. Saar, *op cit*, lk 168)

⁵² Käesoleva magistritöö raames on 1% tapjate puhul tuvastamata jäänud viimaste eelnev karistatus

kuritegusid toime pannud, vaid eelkõige asjaolu, et teda ei ole eelnimetatud tegude eest süüdi mõistetud.

Kriminaalse käitumise riskiks võib pidada ka isikute vähest tööhõivet. Eestis läbiviidud kinnipeetavate uuringus on jõutud tulemuseni, et 69% kinnipeetavatest on enne karistuse kandmist olnud töötud. 25% on hõivatud olnud töötamisega erasektoris. Märkimisväärseks on asjaolu, et avalikus sektoris töötavaid isikuid ei ole kinnipeetavate hulgas. Nii õpilasi kui ka pensionäre, sh töövõimetuspensionäre on eeltoodud uuringu kohaselt 3%⁵³

Magistritöö aluseks olevate statistiliste andmete kohaselt on tapmises või selle katses süüdimõistetud isikutest 78% olnud töötud, mis ei erine oluliselt kinnipeetavate kohta läbiviidud uuringust. Töötavaid isikuid on olnud vaid 17%.⁵⁴ Eeltoodust võib märkimisväärseks pidada tööhõive puudumist tapjate seas, kuna ligikaudu 78% tapjatest ei ole erinevatel põhjustel töötanud, millest järeldub, et töötus võib olla riskiteguriks tapmiste või selle katsete toimepanemiseks.

Justiitsministeeriumi uuringus retsidiivsuse kohta on järeldatud, et haridustaseme järgi on vangistuse lõpul vanglast vabanenute seas domineerinud põhiharidusega isikud, keda oli 2007. aastal 40%, järgnesid keskharidusega (21%), algharidusega (18%) ja keskeriharidusega isikud (12%). Lisaks on avaldatud seisukohta, et nimetatud proportsioonid on olnud üldjoontes sarnased ka varasematel aastatel. Võrdluses hõivatud tööealise elanikkonnaga on leitud, et vanglast vabanenute haridustase on tunduvalt madalam.⁵⁵ Lisaks tuleb silmas pidada, et eelnimetatud uuring käsitleb vanglast vabanenud isikuid, mis tähendab, et vaatluse all ei ole süüdimõistmise ja teo toimepanemise aeg, vaid süüdimõistmisele järgnenud karistuse ärakandmise ehk vanglast vabanemise aeg.

Magistritöö raames kogutud andmetest nähtub, et süüdimõistmise ajal on kõige enam tapjaid olnud 7 kuni 9. klassi haridusega, s.o 41%. Keskharidust, s.o 10 kuni 12 klass, on alustanud või omandanud 31% isikutest. Keskerihariduse on omandanud 13% tapjatest. Samas on algharidusega 8% ja kõrgharidusega 2% tapjatest⁵⁶. Seega nähtub eeltoodust, et algharidusega tapjaid on rohkem kui kõrgharidusega, kuid vähem kui keskeriharidusega. Üldjoontes

⁵³ Vanglate ja kriminaalhoolduse aastaraamat (viide 21), lk 40

⁵⁴ Käesoleva magistritöö käigus ei ole tuvastatud 5% tapjate tööhõivet

⁵⁵ Justiitsministeeriumi uuring (viide 19), lk 37

⁵⁶ 5% juhtudel ei olnud magistritöö aluseks olevate andmetes võimalik kindlaks teha tapja haridust

domineerivad sarnaselt retsidiivsuse uuringule tapjate seas põhiharidus või selle omandamine, millele järgneb keskharidus või selle omandamine.

3. Tapmise või selle katse situatsiooni faktorid tapmissituatsioonis

3.1. Tapja ja ohvri vahelised suhted tapmissituatsioonis

Tapmiste või selle katsete faktorina on oluline eristada tapja ja ohvri vahelist suhet, kuna eelnimetatu eristamisel on võimalik jõuda tulemuseni, kas ja kuidas tapja ja ohvri vahelised suhted mõjutavad tapmisi või selle katsete toimepanemist. Nendest faktoritest lähtudes saab ka järeldada, kas ja milline tapja ja ohvri suhe on eelnimetatud isikuid kaitsev või situatsiooni sattumise tõenäosust suurendav.⁵⁷

Loftin on leidnud, et isikutevahelised suhted on sotsiaalselt keerulised, mistõttu võivad need suhted iseloomustada tapmisi. Nii on ta seisukohal, et lähtudes tapja ja ohvri vahelistest suhetest, nagu abikaasa, sõber, tuttav ja võõras, on võimalik üldistada ja aru saada erinevatest tapmiste toimepanemise põhjustest. Määratlemaks moraalselt ja õiguslikult nendevahelises suhtes rakendatavat vägivalda on oluliseks tapja ja ohvri sotsiaalne roll nendevahelise suhte näol.⁵⁸

Sageli on just tapja ja ohvri vahelise suhte kaudu võimalik jõuda tapmise või selle katse toimepanemise põhjusteni, kuna nimetatu tihedalt seotud tapmise või selle katse toimepanemise motiiviga. Sellest tulenevalt võib asuda seisukohale, et tapja ja ohvri vaheline suhe on vältimatult tihedas seoses motiiviga, kuna viimane saab alguse just nimetatud suhtest. Näiteks on elukaaslastevahelistes suhetes tapmiste või selle katsete peamiseks motiiviks isiklik tüli, mis võib seisneda pikaajalises vägivalda tarvitamises või ärritumises hetke ajendil. Samas on võõrastevahelistes suhetes toimepandud tapmised või selle katsed peamiselt röövmõrvad. Eeltoodute puhul võib asuda ka seisukohale, et nimetatud suhetes kuritegude toimepanemine kindlatel motiividel on sõltuv ka tapja ja ohvri vahelisest suhtest. Nii soodustab võõrastevahelistes suhetes röövmõrva toimepanemist asjaolu, et ohver on võõras.

Mõistmaks tapmise või selle katse toimepanemise situatsioone tuleb lähtuda kõikidest faktoritest kogumis. Eraldi on rõhutatud toimepanijate sugu kui tapja ja ohvri vahelise suhte kesksel faktoril. Nimetatud seisukohta põhjendatakse näiteks naistapjaid käsitlevate uuringute

⁵⁷ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 228

⁵⁸ Samas, lk 229

põhjal sellega, et peamiselt panevad naistapjad toime kuritegusid intiimses suhtes lähedase inimese vastu.⁵⁹ Siinkohal väärib märkimist Stout'i ja Brown'i poolt 1995. aastal avaldatud uuring karistuse mõistmise kohta, milles on järeldatud, et Missouri's on karistatud intiimses suhtes kuriteo sooritanud naistapjaid rangemalt kui samadel asjaoludel meestapjaid.⁶⁰ Eeltoodust tulenevalt ei ole võimalik võtta seisukohta soolisel alusel eristatava karistuspraktika põhjuste kohta, mis kahtlemata vääriks eraldi käitlemist, kuid väljub käesoleva magistritöö teema raamidest. Siiski annab eeltoodud näide erineva karistuspraktika kohta aluse püstitada hüpoteesi, et meestapjate ja naistapjate puhul erinevad tapmissituatsioonid faktorite poolest sedavõrd, et naistapjate poolt toimepandud on olnud võimalik enam hukka mõista kui meestapjate poolt toimepandud. Siiski on oluline märkida, et tapja ja ohvri vahelise suhte ja sellest tuleneva motiivi juures on oluliseks faktoriks ka tapja sugu.

Tapja ja ohvri vahelisi suhteid on võimalik kategoriseerida väga erinevatel alustel. Wolfgang on 1958 aasta uuringus kasutanud tapja ja ohvri vaheliste suhete eristamiseks koguni ühteteist alust. Muuhulgas on ta eristanud lähedasi sõpru, perekondlikes suhtes olevaid isikuid, tuttavaid, võõraid, armukesi, vaenlasi, homoseksuaalseid partnereid jne. Kuigi Wolfgang on väga detailselt eristanud tapja ja ohvri vahelisi suhteid, on eeltoodud täpsete aluste eristamine tavapäratu.⁶¹ Lisaks võib osutada problemaatiliseks ka väga täpsete andmete kättesaadavus kõikide toimepandud tapmiste või selle katsete kohta.

Peamiselt on eristatud tapja ja ohvri vahelisi suhteid kolmel alusel: sugulased, romantilistes suhetes olevad isikud ja sõbrad ning lisaks eeltoodule ka tuttavaid ja võõraid.⁶² Käesolevas magistritöös on tapja ja ohvri vahelist suhet erinevate tapmiste või selle katsete tüüpsituatsioonide kirjeldamisel eristatud neljal alusel: võõrad, tuttavad, elukaaslased, perekonnaliikmed.

Kuivõrd perekonda tuleb ideaalis pidada kõige lähedasemaks ja turvalisemaks sotsiaalseks kooseluvormiks, siis kõige enam on uuringutes käsitletud perekonnasiseseid tapmisi. Samas

⁵⁹ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 229

⁶⁰ Uuringus on järeldatud, et eluaegse vangistuse (kas tingimisi vabastamisega või ilma) mõistmise tõenäosus on naistapjate puhul 44% suurem kui meestapjate suhtes. Samas kõik uuritavatest meestapjatest, kellele eluaegne vangistus oli mõistetud, olid tingimisi karistusest vabastatud erinevalt naistapjatest, kellest 75% ei vabastatud tingimisi karistusest

⁶¹ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 228

⁶² Samas, lk 228

on Ameerika Ühendriikide uuringutes täheldatud, et 2004. aastal suri oma vanemate käe läbi ligikaudu 1500 last, kes olid. Lisaks laste ja vanemate vahelistele tapmistele, on pööratud suurt tähelepanu ka vanemate endi vahel toimepandud tapmistele. Nii on leitud, et iga päev sureb oma abikaasa käe läbi rohkem kui kolm naisterahvast.⁶³ Ka Eestis on viimatinimetatu kohta uuritud vägivalla kasutamist ja analüüsi tulemusena jõutud perevägivalla tüüpilise mudelini⁶⁴.

Käesolevas magistritöös eristatakse perekonnasiseseid ja elukaaslastevahelistes suhetes toimepandud tapmisi või selle katseid. Perekonnasisestes suhetes toimepandud kuritegude puhul on tapja ja ohver bioloogiliselt seotud, näiteks vanem või laps. Toomaks välja toimepandud tapmised või selle katsed isikute vahel, kes on emotsionaalselt, materiaalselt või muudel põhjustel enam seotud kui lihtsalt kooselavad isikud, sh abikaasad, eristatakse käesolevas magistritöös elukaaslastevahelisi tapmisi.

Inglismaal ja Wales`is perioodil 1995 kuni 2001 toimepandud tapmistest 31,5% olid n-ö kodused tapmised. Tuttavatevahelisi tapmisi oli 30,1%, sealhulgas endiste ja teo toimepanemise ajal olnud sõprade, töökaaslaste jne vahel. Võõrastevahelisi tapmisi 15% ja tuvastamata suhtega 23,4%.⁶⁵

Magistritöö aluseks oleva statistika põhjal nähtub, et Eestis on arvuliselt kõige vähem tapmisi või selle katseid toime pandud just perekonnasiseses suhtes, s.o 7% kõikidest tapmissituatsioonidest. Eelnimetatud tegusid on toime pandud nii laste kui vanemate poolt, samuti on juhtumeid, kus tapja ja ohver on olnud vennad.

Tapmissituatsioone, mille laps on oma vanema suhtes toime pannud, osakaaluks on magistritöö aluseks oleva statistiliste andmete põhjal ligikaudu 68% kõikidest peresisestes suhetes asetleidnud tapmissituatsioonidest. 21% juhtumitest on ohver ja tapja olnud vennad ja 11% on ohvriks olnud tapja laps. Seega nähtub eeltoodust, et peamiselt sooritatakse perekonnasiseselt kuriteod oma vanemate suhtes, mitte vastupidi. Märkimisväärne on asjaolu, et ligikaudu 83% perekonnasisestes suhetes tapmise toime pannud tapjatest on süüdi

⁶³ N. Wright, *op cit*, lk 76

⁶⁴ Nt Perevägivald Lääne-Eestis 2004-2005. Politseistatistika analüüs. Kättesaadav arvutivõrgus http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20775/Perev%E4givald_L%E4%E4neEestis2004.2005.Politseistatistika+analys.pdf

⁶⁵ F. Brookman, *op cit*, lk 41

mõistetud KarS § 113 järgi ning tapmise kvalifitseeritud koosseisu, KarS § 114 järgi, on süüdimõistetuid 11%. See tähendab, et 94% kõikidest sündmustest on tapmine lõpule viidud ning teo toimepanemise tagajärjel on igal juhul saanud ohvri surm. Samuti tuleb rõhutada, et eelnimetatud tapjad ei ole süüdi mõistetud tapmise kvalifitseeritud koosseisu järgi. Sellest omakorda järeldub asjaolu, et asetleidnud tapmised ei ole julmal, piinaval või üldohtlikul viisil jne toime pandud. Samas peab magistritöö autor vajalikuks märkida, et magistritöös ei ole seatud eesmärgiks anda hinnangut õiguslikule kvalifikatsioonile, kuigi leiab, et nimetatud võrdlusuuringu tegemine lähtudes tapmissituatsiooni faktoritest oleks asjakohane.

Perekonnasisestes suhetes toimepandud tapmiste puhul on naistapjaid olnud magistritöö aluseks oleva statistika põhjal vaid 6% kõikidest nimetatud suhetes tapmise toimepandud isikutest, mis tähendab, et peamiselt, s.o 94%, on tapmised toime pandud meestapjate poolt. Naisohvrite osakaal on seevastu 32% ning meesohvrite osakaal 68%. Eeltoodust nähtub, et peamiselt on perekondlikes tapmistes meesohvrid, mis annab alust arvata, et peamiselt panevad tapmise toime pojad oma isade vastu. Naisterahvaid on oluliselt rohkem ohvrite kui tapjate rollis, milleni on jõutud ka üldistes naisohvriteid käsitletavates uuringutes.

Eeltoodu põhjal ei ole võimalik väita, sarnaselt empiirilistele uuringutele Ameerika Ühendriikide kohta, et naisterahvaste tapmine on oluliselt rohkearvuline. Samas tuleb nentida, et tõepoolest on naisohvriteid oluliselt rohkem kui tapjaid, kuid sellegipoolest ei ole võimalik järeldada justkui naisterahvaste tapmine oleks sedavõrd ulatuslik. Eeltoodut selgitab ka asjaolu, et peamiselt on perekonnasisestes suhetes asetleidnud tapmissituatsioonides tapjad just lapsed, kuna eelnimetatud Ameerika Ühendriikide uuring käsitles üksnes abikaasadevahelisi tapmisi. Erinevalt Ameerika Ühendriikidest on Eestis laste tapmine, mis oleks kvalifitseeritav KarS § 113 või § 114 järgi, suhteliselt vähene.

Magistritöö aluseks oleva statistika põhjal järeldub, et ligikaudu 12% tapmistest või selle katsetest on toime pandud just elukaasalaste poolt. Eelduslikult sisaldab Inglismaa ja Walesi kohta teostatud tapmiste uuringus n-õ kodusiseste tapmiste hulgas elukaaslastevahelised tapmised, mis tähendab, et võrdluseks on oluline vaadelda perekonnasiseseid ja elukaaslastevahelisi tapmisi või selle katsete toimepanemise arvulist suurust koos. Selliselt järeldub, et Eestis on magistritöö aluseks oleva statistika kohaselt 19% tapmissituatsioonidest aset leidnud perekonnasisestes ja elukaaslastevahelistes suhetes, mis on suuruslikult oluliselt

väiksem Inglismaa ja Wales`i kohta avaldatust. Seega võib asuda seisukohale, et Eestis on lähedastes suhetes asetleidnud tapmissituatsioonid pigem erandlikud.

Elukaaslastevahelistes suhetes asetleidnud 33 tapmissituatsioonides on meestapjaid olnud 23, millest tuleneb, et naistapjaid on olnud vaid 10. Seega on sarnaselt perekonnasisestes suhetes toimepandud tapmiste või selle katsetega, elukaaslastevahelistes suhetes toimepanijateks peamiselt meesterahvad, kuigi tähelepanuväärseks on viimaste puhul täheldatud suurem naistapjate osakaal. Eeltoodut selgitab asjaolu, et perekonnasiseses suhtes asetleidnud tapmissituatsioonides on osalisteks vanemad ja lapsed.

Kuna elukaaslastevahelised suhted on peamiselt naiste- ja meestevahelised, vastab meestapjale üks naisohver. Nii on vaid ühel juhul meestapja poolt toime pandud tapmine kahe elukaaslase suhtes⁶⁶, mistõttu ei ole võimalik arvuliselt võrdsetena eeltoodud andmeid magistritöö aluseks oleva statistika põhjal esitada.

Kui perekonnasisestes suhetes asetleidnud tapmissituatsioonide puhul võis välja tuua, et peamiselt on tapjad süüdi mõistetud KarS § 113 järgi, väheste juhtumite puhul KarS § 113 ja § 25 lg 1,2 või KarS § 114, siis sarnaselt eelnimetatutega, on ka elukaaslastevahelistes suhetes toimepandud tapmistes peamiselt tapjad süüdi mõistetud KarS § 113 järgi 72%, KarS § 113 ja § 25 lg 1,2 järgi 12% ning KarS § 114 järgi 16%, millest on samuti võimalik järeldada, et peamiselt on tapmissituatsioonides tagajärjena saanud kindlalt ohvri surm.

Kui Inglismaa ja Wales`i tapmisi käsitlevate uuringute põhjal nähtub, et tuttavatevahelistes suhetes on tapmisi toime pandud 30,1% kõikidest tapmistest, siis Eestis on magistritöö koostamise raames uuritud tapmissituatsioonide statistika kohaselt tuttavatevahelistes suhetes tapmiste või selle katsete osakaal kõikidest tapmissituatsioonidest 68%. Siinkohal on mõiste „tuttav“ sisustatud laiendavalt, mis tähendab igasugust tutvavlikku suhet tapja ja ohvri vahel, kuhu kuuluvad nii sõbrad kui ka näiteks juhututtavad, sealhulgas teo toimepanemise päeval tutvunud.

Tuttavatevahelistes suhetes toimepandud tapmistest või selle katsetest 96% on toime pannud meestapjad. Vaid 4% tapmissituatsioonidel on osalenud naistapja, samas on 11% tapmiste või

⁶⁶ Pärnu Maakohtu kohtuasi nr 1-06-10597

selle katsete toimepanemisel olnud naisohvrid. Sellest tuleneb, et mees- ja naistapjate suhe tuttavatevahelistes suhetes toimepandud tapmistele või selle katsete puhul on 24:1 ning ohvrite puhul ligikaudu 8:1.

Peamiselt on tuttavatevahelistes suhetes asetleidnud tapmissituatsiooni puhul tapja süüdi mõistetud KarS § 113 järgi (67%). Samas on süüdimõistetuid ka KarS § 114 järgi (20%), KarS § 113 ja § 25 lg 1,2 järgi (11%) ning KarS § 114 ja § 25 lg 1,2 järgi.

Võõrastevaheliste tapmistele või selle katsete osakaal Eestis magistritöö aluseks olevate andmete kohaselt on suhteliselt väike võrreldes Inglismaal ja Wales'i kohta koostatud uuringutega. Nii on eelnimetatud kuritegudes võõrastevahelistes suhetes süüdimõistetud 36 tapjat, s.o 13% kõikidest tapmissituatsioonidest. Peamiselt on nii teo toimepanijad (97%) kui ohvrid (93%) olnud meesterahvad, mis tähendab tapmissituatsioonides vähest naiste osalemist.

Erinevalt eeltoodule, on võõrastevahelistes suhetes toimepandud tapjad peamiselt süüdi mõistetud KarS § 114 järgi. Nimetatud asjaolu on peamiselt seotud esiteks asjaoluga, et suur osa tapmistest on omakasu või rõõvimise motiivil toime pandud (KarS § 114 p 5).

3.2. Tapmise või selle katse toimepanemise vahend

Tapmissituatsioonis kuriteo toimepanemiseks kasutatavad vahendid võivad olla erinevad, mistõttu iseloomustavad ka kasutatavad vahendid kuriteo situatsiooni, olles selle toimepanemise üheks faktoriks. Konkreetse vahendi valik tapja poolt sõltub oluliselt kuriteo situatsioonist, tapjast endast ning kuriteo toimepanemise eesmärgist.

Planeeritud tapmistele või selle katsete toimepanemise puhul on tavapäraselt tapjal kuriteo toimepanemise vahend hoolikalt valitud, et viimane oleks tõhus eesmärgi, ohvri surma, saavutamiseks. Planeerimata tapmistele või selle katsete toimepanemise puhul on tavaliselt vahendi valik juhuslik ning tapjad kasutavad tapmise või selle katse toimepanemiseks sündmuskohalt kättesaadavaid või endal kaasasolevaid vahendeid, sh käte ja jalgadega peksmist.

Kuigi toimepanemise vahendeid on väga erinevaid jagatakse käesolevas magistritöös vahendid nelja gruppi: löike- või torkerelvad (kirves või nuga), käte või jalgadega pekmine,

tulirelvad, muud toimepanemise vahendid, sh pingid, nõõrid, juhtmed, kivid, puuhalud, erinevad metallidetailid jne.

Loetelust tuleb tavapäratumateks pidada eelkõige tulirelvasid, kuna Eestis ei ole tulirelvad tavakodanike seas nii laiaulatuslikult levinud ning nende kasutamine on oluliselt piiratum kui näiteks Ameerika Ühendriikides. Eeltoodud seisukohta kinnitavad ka uuringud, mille kohaselt tingib tulirelvade suurem kättesaadavus nende ulatuslikuma kasutamise kuritegevuses⁶⁷. Tulirelvade soetamise eesmärgiks on reeglina turvalisuse tagamine kindlustunde suurendamisega. Tulirelva mitteomaval isikul tuleb sageli enese kaitseks kasutada muid vahendeid, sh nuga, käte ja jalgadega peksmist ja muid vahendeid, kuid tulirelva kandev isik kasutab konfliktsituatsioonis sageli just viimast.

2001. aastal on avaldatud uuring, muuhulgas relvade ja tapmistest seoste kohta, kus teiste riikide hulgas oli vaadeldavaks riigiks ka Eesti. Nimetatud uuringu kohaselt oli aastatel 1989 kuni 1993 nii Eestis, Tšehhis kui Itaalias toimepandud tapmistest enamasti tapmise toimepanemise vahendina kasutatud just tulirelva ja peamiselt leidsid tapmised aset organiseeritud kuritegevuse raames⁶⁸. Magistritöö aluseks oleva statistika kohaselt on praegu kõikidest tapmistest või nende katsetest üksnes 5% käsitletavatest kuritegudest toime pandud tulirelva kasutades.

Inglismaal ja Wales`is on aastatel 1995 kuni 2000 uuritud tapmistest puhul järeltõendatud, et kuriteo toimepanemise vahendina torke- või lõikerelva kasutamise osakaal oli 30,1% ning käte ja jalgadega pekstmise osakaal 11,2%. Kusjuures eraldi on välja toodud kasutatava vahendina tõmbid relvad (9,5%), tulirelvad (8,3%), kägistamine (7,1%), mürgitamine (5,1%), kukkumise tagajärjel surnud (5,4%), lämmatamine (4,1%), muud vahendid (15,7%) ja tuvastamata vahendid (3,5%). Seega nähtub eeltoodust, et Inglismaal ja Wales`is aset leidnud tapmissituatsioonide puhul ei ole võimalik välja tuua kindlat laiaulatuslikult kasutatavat tapmise vahendit. Siiski on võrreldes teiste vahendite liikidega kõige enam kasutatav olnud just lõike- või torkerelv.

Erinevalt eeltoodud uuringu tapmise toimepanemise vahendite liigitusest on käesolevas magistritöös peetud otstarbekaks jagada Eestis toime pandud tapmistest või selle katsete

⁶⁷M. Killias jt., *op cit*, lk 431

⁶⁸Samas, lk 438

kuritegude toimepanemise vahendid faktorite analüüsimisel nelja gruppi. Sarnaselt eeltoodud uuringule on ka magistritöö aluseks oleva statistika kohaselt peamiseks kuritegude toimepanemise vahenditeks Eestis tore- või löikerelvad, s.t 48%. Lisaks on Eestis arvuliselt suur ka käte ja jalgadega peksmine, s.t 35%. Muid, juhuslikke kuriteo toimepanemise vahendeid, kasutati vaid 12% ja tulirelvasid 5%.

Lisaks üldarvulistele näitajatele on kohane vaadelda tapmise või selle katse toimepanemise vahendeid ka erinevates tapja ja ohvri vahelistes suhetes. Nii on magistritöö aluseks oleva statistika kohaselt perekonnasisestes, elukaaslastevahelistes ja tuttavatevahelistes tapmistes või selle katsetes peamiseks toimepanemise vahendiks löike- või torkerelv, vastavalt 67%, 61% ja 51%. Samas kasutatakse võõrastevahelistes suhetes toimepandud tapmistes või selle katsete puhul peamiselt käte ja jalgadega peksmist, s.o 69%. 14% sündmustest on toime pandud löike- või torkerelva ja muu vahendiga, sh pesapalli kurikas, kivid, labidaga löömine jne.

Lähtudes erinevatest tapja ja ohvri vahelistest suhetest, püsib magistritöö aluseks oleva statistika kohaselt tulirelva kasutamine samal tasemel, s.o 3% kuni 5,5%, mis näitab, et igas eelnimetatud suhtes asetleidnud tapmissituatsioonis on kasutatud eelnimetatud vahendit. Sellegipoolest tuleb asuda seisukohale, et tulirelva kasutamine kuriteo toimepanemise vahendina ei iseloomusta kindlat tapja ja ohvri vahelist suhet. Kui perekonnasisestes ja elukaaslastevahelistes tapmistes või selle katsetes on käte ja jalgadega peksmise osakaal vastavalt 21% ja 22%, siis tuttavatevahelistes sündmustes on peaaegu samas suurusjärgus kasutatavad nii löike- või torkerelvad kui ka käte ja jalgadega peksmised, s.o 32%.

Muud kuriteo toimepanemise vahendid esinevad sarnastes suurusjärgudes nii elukaaslastevahelistes, võõrastevahelistes kui ka tuttavatevahelistes sündmustes: vastavalt 15%, 14% ja 12%. Erinevalt eelnimetatutest on perekonnasisestes tapmistes muude kuriteo toimepanemise vahenditena kasutatud vaid 5,5% teisi vahendeid peale käte ja jalgadega peksmise ja noa kasutamise, mis on võrdeline tulirelva kasutamisega perekonnasisestes tapmissituatsioonides.

3.3. Tapja seisund tapmissituatsioonis

Paljudes riikides peetakse alkoholiga seotud vägivalda suureks sotsiaalseks probleemiks ning nähakse selles suurt ohtu rahva tervisele üldiselt⁶⁹. Kuivõrd tegemist on eelkõige tapja ajutise seisundiga, siis selle kohta võib küsida, kas alkoholijoobe alusel on võimalik hinnata tapmise või selle katse toimepanemist või mitte. Siiski lähtutakse kuritegude toimepaneku tõenäosusele hinnangu andmisel isikut ja tema käitumist laiemalt iseloomustavatel andmetel kui hetkeseisundil. Sellegipoolest on oluline eelnimetatud asjaolu käsitleda tapmise või selle katseni viinud asjaoluna, püstidades hüpoteesi, et enamus tapmissituatsioonidest on aset leidnud olukorras, kus tapja või ohver või mõlemad on olnud alkoholijoobes.

On leitud, et ligikaudu 24% tapmistest maailmas on toime pandud alkoholijoobes, millest on õigesti järeldatud, et viimane on vahetult seotud tapmissituatsioonidega. Seetõttu on hakatud ka vägivallaga seotud kuritegevust käsitlevates uuringutes pöörama oluliselt rohkem tähelepanu just alkoholi seotusele nimetatud situatsiooniga. Mitmetes uuringutes on järeldatud, et alkoholi ja vägivalda vahel on kindel seos. Seega võib alkoholijoovet pidada tapmissituatsiooni riskifaktoriks, kuid lisaks sellele võib alkohol suurendada ka ohvriks sattumise riski tõenäosust.⁷⁰

Kanada 1998. aasta kohta avaldatud uuringu kohaselt, milles käsitleti eelnimetatud perioodil toimepandud tapmisi, oli üle poolte tapjate puhul tapmissituatsiooniga seotud faktoriks just alkoholijoove. Lisaks on sarnastele tulemustele jõutud ka Ameerika Ühendriikides.⁷¹ 2003. aastal Inglismaal ja Wales'is toimepandud tapmiste kohta on F. Brookman märkinud, et 52% meestevahelistest tapmistest on olnud seotud alkoholitarbimise või -joobega, kusjuures eraldi peeti märkimisväärseks järeldust, et 36% tapmissituatsioonidest olid mõlemad- nii ohver kui tapja- tarvitanud alkoholi.⁷²

Magistritöö aluseks olevast statistikast Eesti kohta järeldub, et kõikidest tuttavatevahelistest tapmistest või selle katsetest on tapjatest 87% olnud alkoholijoobes. Eelnimetatud andmete kohaselt on vaid tuttavatevahelistes suhetes toimepandud tapjatest 1% olnud teo toimepanemise ajal kained. Erinevalt tuttavatevahelistest tapmistest või selle katsetest, on võõrastevahelistes sündmustest 7% tapjatest olnud kained. Elukaaslaste puhul on tapjatest

⁶⁹ E.K. Bye, *op cit*, lk 7

⁷⁰ Samas, lk 7

⁷¹ I. Rossow, *op cit*, lk 542

⁷² F. Brookman, *op cit*, lk 71

88% olnud alkoholijoobe seisundis ja kaineid 6% tapjatest. Perekonnasisestes tapmistes on alkoholijoobe seisundis olnud 80% tapjatest ja vaid 10% tapjatest kained.⁷³

Kuivõrd eelnimetatud näitaja püsib olenemata tapja ja ohvri suhtest igal juhul kõrgel, s.o ligikaudu 80%, siis eeltoodust tulenevalt on tapmised või selle katsed peamiselt toime pandud just alkoholijoobes ning seda olenemata tapja ja ohvri vahelistest suhetest. Seega võib eelnevate näitajate pinnalt järeldada, et alkoholi tarbimine Eestis on väga kõrge või teisalt püstitada hüpoteesi, mille kohaselt tapmisi või selle katseid panevad toime ainult isikud, kes sageli alkoholi tarbivad.

Suure alkoholijoobe osakaalu põhjendamiseks on välja toodud alkoholi erinev mõju meeste- ja naisterahvastele, millest järeldatakse, et ka nende joobes käitumine ei ole sarnane. Eksperimentaaluuringute põhjal on järeldatud, et alkoholijoobes meesterahvad käituvad agressiivsemalt pigem teiste meesterahvaste kui naisterahvaste vastu. Samas on leitud, et naisterahvaste vägivaldne käitumine on suunatud mõlemate puhul sarnaselt.⁷⁴ Eeltoodut kinnitab ka asjaolu, et Eestis pannakse toime tapmisi või selle katseid peamiselt meesterahvaste poolt.

Eestis uuritud tapmiste või selle katsete puhul ei ole võimalik nõustuda asjaoluga, et alkohol on seotud eelkõige meestevahelistes suhetes, mitte niivõrd meesterahva ja naisterahva vahelises sündmuses⁷⁵. Nii on leitud ka Venemaa kohta avaldatud uuringus perioodist 1958 kuni 1998, mille kohaselt ei leidnud kinnitust hüpotees, et meesterahvaste ja naisterahvaste poolt toime pandud tapmised erinevad alkoholijoobe seisundi tõttu, kuna viimane oli meesterahvaste ja naisterahvaste puhul sama.⁷⁶

Lisaks on asutud seisukohale, et alkoholi tarvitamise suurenemine ühiskonnas suurendab ka vägivaldse seotud kuritegude toimepanemise arvu märgatavalt. Seetõttu leitakse, et alkohol on peamiseks vägivaldse ja agressiivse käitumisega seotud faktoriks.⁷⁷ Tähelepanuväärseks on E. K. Bye poolt 2008. aastal avaldatud uuring, mille tulemusena on Vene Föderatsiooni ja

⁷³ Tuttavatevahelistes sündmustes on 12% tapja alkoholijoove tuvastamata, võõrastevahelistes sündmustes on 7% on tapja alkoholijoove tuvastamata, elukaaslastevahelistes sündmustes on 6% tuvastamata ja pereliikmetevahelistes sündmustes 10% tuvastamata tapjate seisundeid

⁷⁴ I. Rossow, *op cit*, lk 543-544

⁷⁵ Samas, lk 543-544

⁷⁶ E.K. Bye, *op cit*, lk 21

⁷⁷ I. Rossow, *op cit*, lk 543

endise Tšehhoslovakkia riikide puhul jõutud järeldusele, et kui suureneb alkoholitarbimine 1 liitri võrra elaniku kohta, suureneb tapmiste toimepanemine 10%. Valgevenes vastavalt uuringule 5%.⁷⁸ Samuti on täheldatud 1 liitri alkoholimüügi suurenemisest tingitud tapmiste toimepanemise arvu märgatavat suurenemist.⁷⁹

Tapmiste või selle katsete toimepanemise vähenemise või suurenemise kohta ei ole võimalik käesoleva magistritöö raames järeldusi teha, kuid kindlasti vajaks nimetatud teema käsitlemist, kuna märkimisväärseks asjaoluks on, et Eestis on alkoholitarbimine väga levinud ja nii on 2008 aastal Eesti Konjunkturiinstituudi poolt teostatud uuringus leitud, et ühe elaniku kohta tarbitakse alkoholi 22,7 liitrit⁸⁰.

Ilmselt ei ole võimalik järeldada, et kõik isikud, kes alkoholi tarbivad paneksid toime tapmisi. Eeltoodust tulenevalt on võimalik asuda seisukohale, et alkohol on üks tapmise või selle katse toimepanemise situatsiooni faktor, mida tuleks arvestada koostoimes teiste sündmusega seotud asjaoludega.⁸¹

3.4. Tapmissituatsiooni aeg ja koht

Tapmiste või selle katsete toimepanemise asjaolude uurimisel on oluliseks tuvastada ning tervikuna arvestada teo toimepanemise kohaga. Tavaliselt ei ole tapmiste levik ise seotud kindla kohaga, kuid on leitud, et viimaseid pannakse toime sagedamini näiteks suuremates linnades. Seda isegi juhul kui nende erinevad piirkonnad on üksteisest kaugel. Asjaolu, mille kohaselt ei ole tapmiste levik seotud kindla kohaga, põhjendatakse sellega, et tapmiste toimepanemine on peamiselt seotud tapja enda psüühilise ja sotsiaalse keskkonnaga.⁸²

Üldiselt võib tapmissituatsioonide kohtadena eristada siseruume ja avalikke kohti, nagu ka käesolevas magistritöö aluseks oleva andmestikus on jagatud. Tapja ja ohvri viibimine siseruumides tähendab nende omavahelist kokkupuudet, mistõttu oleks loogiline, et võõrastevahelistes tapmistes või selle katsetes on sündmused aset leidnud peamiselt välitingimustes.

⁷⁸ E.K. Bye, *op vit*, lk 19

⁷⁹ I. Rossow, *op cit*, lk 552

⁸⁰ Eesti Konjunkturiinstituudi uuring (viide 16), lk 44

⁸¹ F. Brookman, *op cit*, lk 70

⁸² E. Griffiths, J.M. Chavez, *op cit*, lk, 943

F. Brookman on tuvastanud, et aastatel 1994. kuni 1996. on Inglismaal ja Wales`is toimepandud 52% tapmistest aset leidnud kodus, kusjuures viimase alla kuuluvad nii ohvrite kui tapjate kodud, nende ühine elukoht või ohvri või tapja sõbra kodu. 16% tapmistest on toime pandud tänaval või välitingimustes ning 9% meelelahutusasutuses.⁸³

Šotimaa kohta käivast uuringust perioodil 1978 kuni 1998 selgub sarnaselt eeltoodud tulemustele, et enamuse tapmistest, s.o 52%, on toime pandud kodudes, 24% tapmistest on aset leidnud tänaval ning 3% meelelahutusasutustes. Viimase näitaja puhul on leitud, et konflikti alguseks võib olla nt pubi, kuid tapmine ise on toime pandud välitingimustes, s.t pubi lähedal. Viimatinimetatud uuring aga ei kajasta⁸⁴.

Sarnaselt eeltoodud uuringuga, on ka Eestis peamiseks, s.o 71%, tapmise või selle katse toimepanemise kohaks korter või maja, milleks on nii tapja kui ka ohvri kodu, nende tuttavate kodu või kodude hoovid. Sarnaselt eelnevale uuringule järeldeb sellest, et avalikus kohas aset leidnud tapmisi või selle katseid on oluliselt vähem. Avalike kohtadena võib välja tuua tänavad, bussipeatused, pargid, metsad jne.

Lisaks üldarvulistele näitajatele on võimalik tapja ja ohvri suhte järgi eristada kuriteo toimepanemise kohta. Nii on 89% perekonnasisestest, 97% elukaaslastevahelistest ja 76% tuttavatevahelistest tapmistest või selle katsetest toime pandud korteris või majas ning üksnes 5,5% perekonnasisestest, 3% elukaaslastevahelistest ja 24% tuttavatevahelistest sündmustest on aset leidnud avalikus kohas⁸⁵. Eeltoodule vastupidiselt on enamuse, s.o 86% tapmistest või selle katsetest võõra tapja ja ohvri vahel toimunud just avalikus kohas ning nimetatud sündmustest vaid 14% on asetleidnud korteris või majas.

Seega on mõistetav ja eluliselt loogiline, et kooselavate inimeste puhul osutub riskikohaks just kodu, kuivõrd konfliktid leiavad sageli aset just ühises elukohas. Perekonnasiseste tapmiste puhul ei pruugi tegemist olla ühise elukohaga ning võõraste puhul ei saakski olla mõistetav vastupidine tulemus, kuivõrd võõraste kokkupuude leiabki aset sageli kodust väljaspool, s.t tänaval vm avalikus kohas.

⁸³ F. Brookman, *op cit*, lk 42-43

⁸⁴ Samas, lk 43

⁸⁵ 5,5% tapmiste või selle katsete puhul on jäänud tuvastamata

Kuivõrd tapmine või selle toimepaneku aeg kuulub eelnimetatud kuritegude iseloomustamise faktorite hulka, siis on siinkohal tervikliku analüüsi tarbeks kohane kirjeldada just nimetatud faktorit. Ajaliselt on võimalik eristada aastaegade- kevad, suvi, sügis ja talv⁸⁶- ning kellaegade- päev/õhtu ja öö⁸⁷- suhtes.

Üldarvuliselt ei ole võimalik eristada, millistel aastaegadel⁸⁸ rohkem tapmisi või selle katseid toime pannakse, seetõttu ei saa teha kindlaid järeldusi. Samuti ei ole eristatav ja selle tõttu võimalik teha usaldusväärseid järeldusi selle kohta, millistel aegadel päeval⁸⁹- öösel, päeval või öhtul- eelnimetatud kuritegusid toime pannakse.

Statistiliselt on 44% perekonnasisestest sündmustest aset leidnud just suvel, 28% kevadel, 17% sügisel ja 11% talvel. Seega on enamus sündmustest toime pandud soojadel aastaegadel. Ligikaudu 66% eelnimetatud kuritegudest on ajaliselt toimunud just päeval või öhtusel ajal, s.o kella 07.01 kuni 21.59, ning vaid 17% nendest öisel ajal, mis näitab, et konfliktid ei ole aldis tekkima mitte öisel ajal, pigem vastupidi. Erinevalt eeltoodust pannakse enamus, s.o 40%, nimetatud tapmistest või selle katsetest toime just talvisel ja üleminekuaastaegadel, s.o sügisel, 24%, ja kevadel, s.o 27%. Seega võib elukaaslastevahelistes asetleidnud tapmiste või selle katsete toimepanemise juures selgelt märgata erisust. Suvel on toimunud kogutud andmete põhjal vaid 9% kõikidest elukaaslastevahelistest tapmistest või selle katsetest. Kellaajaliselt ei erine elukaaslastevahelised kuriteod perekonnasisestest kuna ka nimetatud teod on paljudel juhtudel aset leidnud just päeval/öhtusel ajal, s.o 58%, öisel ajal 24%⁹⁰.

Kui elukaaslaste ja perekonnasiseste tapmiste või selle katsete toimepanemise puhul on võimalik mingisuguseid järeldusi aja kohta teha, siis tuttavatevahelistes suhetes asetleidnud sündmuste puhul see usaldusväärne ei ole, kuivõrd kogutud andmetest nähtub, et praktiliselt puuduvad kuritegude toimepanemise erisused ajalises mõttes. Nii pannakse tapmisi või selle katseid toime nii kevadel, suvel, sügisel kui talvel võrdselt⁹¹. Sama kehtib ka kellaajaliselt⁹².

⁸⁶ Käesolevas töös peetakse kevade ajavahemikuks 22.03-21.06, suve 22.06-21.09, sügise 22.09-21.12 ja talve 22.12-21.03

⁸⁷ Käesolevas magistritöös käsitletakse päeva/öhtuna ajavahemikku kella 07.01 kuni 21.59 ja ööna ajavahemikku kella 22.00 kuni 07.00

⁸⁸ 29% talvel, 25% kevadel, 24% suvel, 22% sügisel

⁸⁹ 39% öösel, 43% päeval ja öhtul, 18% tuvastamata.

⁹⁰ Tuvastamata on 18% sündmuste aegadest

⁹¹ Talvel 26%, kevadel 27%, suvi 20%, sügis 27%

⁹² Öö 38%, päev/öhtu 43%, tuvastamata 19%

Võõrastevaheliste tapmiste või selle katsete puhul järeldeb, et kõige vähem kuritegusid on toime pandud just üleminekuperioodidel, s.o kevadel 11%, ja sügisel 3%, ning enamus sündmusi on asetleidnud talvel, s.o 39%, ja suvel, s.o 47%. Kui perekonnasiseste ja elukaaslastevaheliste tapmiste või selle katsete toimepanemise juures prevalveeris just päevane/öhtune kellaaeg, siis võõrastevaheliste tapmiste või selle katsete puhul on selleks öine aeg, s.o 70%, ning vaid 19% sündmustest leidis aset päeval/öhtul⁹³

3.5. Tapmise või selle katse toimepanemise motiiv

Motiivide klassifitseerimiseks liigitatakse tapmise või selle katse situatsioone instrumentaalseteks ja ekspressiivseteks käitumisaktideks. Neist esimese hulka kuuluvad teod, mis on toime pandud kindlatel eesmärkidel, näiteks varalise hüve saamise või sotsiaalse positsiooni parandamise eesmärgil, mis tähendab sotsiaalse ülekaalu saavutamist füüsiliste vahendite abil. Ekspressiivsed tapmised või selle katsed on seevastu planeerimatud, mistõttu on tegemist ootamatute käitumisaktidega, mis on sageli tingitud tapjal tekkinud äkkvihast, raevust või frustratsioonist ohvri vastu.⁹⁴

Instrumentaalsetel motiividel toimepandud tapmisteks või selle katseteks võib pidada tegusid, mis on ajendatud teise kuriteo sooritamise eesmärgist, kuna vägivald, mida rakendatakse ei ole tapmise või selle katse toimepanemise eesmärgil, vaid näiteks varguse toimepanemise eesmärgil. Näiteks röövmõrvade puhul on tapja eesmärgiks varalise hüve saamine ohvril kaasasolevate asjade, mitte röövitava tapmise, näol. Samuti on vägistamise eesmärgiks ohvri seksuaalne alistamine või tapja sugulise kire rahuldamine, kuigi olenevalt situatsioonist ja näiteks ohvri vastupanust võib sellega kaasneda ka tapmine või selle katse toimepanemine.⁹⁵

Ekspressiivsete motiivide hulka kuuluvad tapja ja ohvri vahel asetleidvate konfliktide, kakluste, armukadedusest ja muude isikutevaheliste vaidluste tõttu toimepandud tapmised, kuna nende eesmärgiks on vägivalda enda rakendamine.⁹⁶ Nii on äkkviha tekkimisel ohvri vastu tapja sooviks üksnes teda karistada tehtu eest kasutades selleks vägivalda. Siiski on vägivalda rakendamisel oma selged põhjused, mis võivad olla tingitud ohvripoolsest käitumisest, kui ka tapja enda soovist näidata ohvrile oma võimu ja ülekaalu viimase suhtes.

⁹³ 11% sündmustest on tuvastamata

⁹⁴ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 21

⁹⁵ Samas, lk 21

⁹⁶ Samas, lk 21

Siiski on avaldatud seisukohta, et selgelt instrumentaalsetel ja ekspressiivsetel ajenditel toimepandud tapmiste eristamine ei ole sageli võimalik. Nii on seostatud instrumentaalseid-ekspressiivseid eesmärke planeeritute-spontaansetega ja lähtunud neljast tapmise n-ö ideaaltüübist:

- planeeritud instrumentaalne;
- spontaanne instrumentaalne;
- planeeritud ekspressiivne;
- spontaanne ekspressiivne.⁹⁷

Inglismaal ja Wales`is aastatel 1997 kuni 2001 toimepandud tapmiste motiivide uurimisel on F. Brookman käsitlenud viimaseid koos tapja-ohvri suhtega, sarnaselt Harlani liigitusega, ning leidnud, et 31% kõikidest tapmistest olid toime pandud tapja või ohvri kodusisesed, 23,4% tapmiste puhul oli motiiv tuvastamata või teadmata ning 22% tapmised pandi toime võõraste vahel. Statistiliste andmete kohaselt olid 7% tapmistest ajendatud teise kuriteo toimepanemisest, näiteks röövimine või vägistamine.⁹⁸

Samuti on F. Brookman eristanud ettevaatamatusest toimepandud tapmisi, mille osakaaluks eelnimetatud uuringu kohaselt oli 6% kogutapmiste motiividest. Ebatavaliste tapmistena on F. Brookman uuringus käsitlenud sarimõrvasid, terrorismi, massimõrvasid, laste tapmisi, mille osakaaluks eelnimetatud uuringu kohaselt oli kõikidest tapmistest 4,1%.⁹⁹

Lisaks eristab F. Brookman tapmise motiivina ka „teistel“, täpsustamata asjaoludel, toimepandud tapmisi, mille osakaaluks kõikide toimepandud tapmiste hulgas on 2,8%, samuti jõukudevahelisi tapmisi, mille osakaaluks on 1%. Samas on uuringus eristatud ka armukadeduse ajendil toimepandud tapmisi, mille osakaaluks on 2,3%.¹⁰⁰

Eeltoodud uuringust ei ole võimalik teha üldisi järeldusi konkreetsete tapmiste motiivide kohta, kuivõrd kuriteo toimepanemise põhjuseid ei ole eristatud tapja ja ohvri suhetes, vaid eelnimetatud suhteid on käsitletud ühe osana motiividest. Samas on avaldatud seisukohta, et tapmiste liigitamiseks ekspressiivsetel või instrumentaalsetel motiividel toimepanduteks, ongi

⁹⁷ F. Brookman, *op cit*, lk 47

⁹⁸ Samas, lk 50

⁹⁹ Samas, lk 50

¹⁰⁰ Samas, lk 50

just vajalik analüüsida nii tapja kui ohvri isikulisi ja tapmissituatsiooni faktoreid, sest pelgalt motiivi alusel ei ole võimalik järeldust teha motiivi ekspressiivse või instrumentaalse iseloomu kohta¹⁰¹. Käesolevas magistritöös eristatakse motiive tapja ja ohvri vahelistest suhetest, kuivõrd viimane võib küll lihtsustada tapjal vastu võtma otsust teo toimepanemiseks, kuid motiivina ei ole selle käsitlemine mõisteta.

Käesolevas magistritöös on tapmise või selle katsete tüüpsituatsioonide kirjeldamisel eristatud tapja ja ohvri vahelisi suhteid ning teo toimepanemise motiive. Eristatakse alljärgnevat motiive:

- Isiklik tüli;
- Armukadedus;
- Kättemaks;
- Kuriteo hõlbustamise eesmärk;
- Kuriteo varjamise eesmärk.

Erinevat isikutevahelisi tülisid, kaklusi ja vaidlusi, mille eesmärgiks on vägivald rakendamine ise, peetakse ekspressiivseteks motiivideks¹⁰². Seega on käesolevas magistritöös käsitletav isiklik tüli ekspressiivne motiiv. Käesolevas magistritöös käsitletakse isikliku tüli mõiste alla kuuluvaks igasuguseid isikutevahelisi konfliktsituatsioone, mis võivad olla tingitud väga erinevatest põhjustest. Nii käsitletakse isikliku tülina situatsioone, kus tapja ja ohvri vaheline konflikt seisneb erinevate nõudmiste esitamises. Näiteks soovib tapja ohvrit raha laenata, laenatud raha tagasi saada või muid ohvrile kuuluvaid asju saada, millega ohver nõus ei ole.

Samuti mõistetakse isikliku tülina tapja ja ohvri vahelisi konflikte, mis on alguse saanud pooltevahelistest sõnelusest. Siinjuures ei eristata, kas tegemist on tapja- või ohvipoolse algatusega või sekkutakse n-ö võõrastesse tülidesse. Lisaks on isikliku tülina käsitletud nii pikaajalisi arusaamatusi kui ka hetkeemotsioonidel tekkinud tülisid, mille tagajärjel ohver sureb või oleks surnud ilma õigeaegse meditsiinilise abi saamiseta.

Magistritöö aluseks olevate andmete kohaselt on mitmete tapmistega või selle katsete toimepanemise motiiviks olnud ka „põhjusteta“, mis tähendab tapjate soovi ohvri kallal

¹⁰¹ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 127

¹⁰² Samas, lk 103

vägivalda tarvitada omamata selleks mingit mõistlikku põhjendust. Ka viimatinimetatuid käsitletakse isikliku tulina.

Kokkuvõtlikult saab märkida, et isikliku tüli motiivil toimepandud tapmiste või selle katsete osakaaluks on 81%, mis tähendab, et peamiselt on tapmised või selle katsed toime pandud just eelnimetatud motiivil.

Lähtudes tapja ja ohvri vahelisest suhtest, on tähelepanuväärne isikliku tüli motiivi suur osakaal. Nii on kõikide perekonnasiseste tapmiste või selle katsete toimepanemise motiivina käsitletav isiklik tüli. Elukaaslastevaheliste tapmiste või selle katsete toimepanemise osakaal eelnimetatud motiivil on 88% ning tuttavatevaheliste juhtumite puhul 85%. Kõige väiksema osakaaluga, s.o 47%, on tapmisi või selle katseid toime pandud võõrastevahelistes suhetes. Eeltoodust võib järeldada, et mida lähedasem on suhte tapja ja ohvri vahel, seda enam on motiiviks just isiklik tüli, millest võib tuleneda seisukoht, et mida emotsionaalsem on suhe isikute vahel, seda emotsionaalsemalt ka nimetatud suhtes käitutakse.

Armukadeduse motiivi kohta ei ole võimalik kindlalt väita, kas tegemist on ekspressiivse või instrumentaalse motiiviga, kuna eelnimetatu on suuresti sõltuv sellest, kas tapja on seadnud eesmärgiks ohvri tapmise või mitte¹⁰³. Nii on juhtumeid, kus tapjal on eesmärk tappa armastatud ohver põhjusel, et viimane keeldub temaga koos olemast. Selleks kasutab tapja kuriteo toimepanemisenäiteks tulirelva ning ohvriga kohtudes tapab sellega viimase¹⁰⁴.

Samas võib tapmissituatsioon aset leida tulenevalt tapja hetkeemotsioonidest ajendatult tekkinud armukadedusest, mis võib olla tingitud elukaaslasest naisohvri tabamisest olemast koos teise meesterahvaga mõnes intiimses või vähem intiimsemas tegevuses. Nimetatud olukorras tapja tekkinud soov ohvri suhtes vägivalda kasutada võib pidada ekspressiivseks motiiviks, eeldusel, et tapja eesmärgiks ei ole põhjustada ohvri surma.

Lähtudes tapja ja ohvri vahelistest suhetest võib välja tuua, et tuttavatevahelistes tapmistes või selle katsetes on armukadeduse motiivil toimepandud tegude osakaal 4% kogutapmistest või selle katsetest. Samuti esineb armukadeduse motiivi võõrastevahelistes tapmistes või selle katsetes, mille osakaaluks võrreldes kõikide võõrastevaheliste tegude motiividega on 3%.

¹⁰³ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 103

¹⁰⁴ Viru Maakohtu kohtuasi nr 1-08-10297

Viimatinimetatud motiiv on tingitud eelkõige asjaolust, et tapja endine elukaaslane on ohvriga intiimsuhtes, mistõttu tapja käte ja jalgadega peksab viimast kuni põhjustab surma¹⁰⁵. Elukaaslastevahelistes tapmistes või selle katsetes on armukadeduse motiivil kõige enam toimepandud tapmisi või selle katseid, s.o 12%, mis on oodatav, kuna intiimsetes partnerlussuhetes on üldse armukadeduse kui emotsiooni tekkimine võimalik sellise puhanguna, mis niivõrd suure vägivaldiga rakendamiseni võib viia, et selle tagajärjel ohver sureb või võib surra.

Kättemaksu motiivil toimepandud tapmisi või selle katseid võib käsitleda tapja sooviavaldusena vastata tapja ja ohvri vahelisele eelnevalt asetleidnud konfliktile või muule tapjat solvanud käitumisele. Nimetatud konflikti ajendiks võib olla ohvipoolne käitumine. Kättemaks on olemuselt eesmärgipärane ja suunatud tapmise toimepanemisele, mistõttu peetakse eelnimetatud instrumentaalseks motiiviks¹⁰⁶. Samas on konfliktisituatsioonides võimalik olukord, tapjal tekib hetkeajendil soov ohvrile kätte maksta, näiteks sõnavahetuse käigus. Magistritöö autor on seisukohal, et sellisel juhul oleks kättemaksu motiiv käsitletav üksnes osana isiklikust tüli ajendist ning teo toimepanemise motiiviks tuleks arvata viimane.

Samas ilmneb kättemaksu ekspressiivne motiiv juhtudel, kus tapjal on soov kätte maksta, mitte ohvri surma põhjustada. Peamiselt väljendub kättemaksumotiiv kõige selgemalt just instrumentaalse motiivina, kus tapjal on kindel eesmärk kas planeeritult või spontaanselt põhjustada ohvri surm.

Kättemaksu motiivil toimepandud tapmisi või selle katseid on toime pandud tuttavatevahelistes suhetes, s.o 4%, ja võõrastevahelistes suhetes, s.o 3%. Seega on eelnimetatud ajendil toimepandud käsitletavate kuritegude toimepanemine olnud vähene. Nii on võõrastevahelistes suhetes toimepandud tapmine sõbra suhtes vägivaldiga tarvitamise eest kätte maksmise eesmärgil ning tuttavatevahelistes suhetes selle eest, et ohver oli väidetavalt varastanud tapja elukohast asju.

Kuriteo hõlbustamise motiivi mõistetakse kui teise kuriteo sooritamise eesmärgil toimepandud tapmist või selle katset. Tapja eesmärgiks ei ole mitte tapmissituatsioonis osalemine, vaid muu kuriteo toimepanemine. Selle tõttu peetakse kuriteo hõlbustamise

¹⁰⁵ Viru Maakohtu kohtuasi nr 1-06-2766

¹⁰⁶ F. Brookman, *op cit*, lk 281

motiivi instrumentaalseks¹⁰⁷. Näiteks võib eelnimetatud teiseks kuriteoks, mille hõlbustamiseks tapmine või selle katse toime pannakse, olla röövimine või omakasu motiiv.

Instrumentaalsena võib kuriteo hõlbustamise motiivil toimepandud tegu käsitleda olukordades, kus tapja on alustanud teise kuriteo toimepanemist, kuid tema jaoks ootamatult on vajalik tapmise või selle katse toimepanemine eelkõige põhjusel, et saavutada eesmärgiks oleva kuriteo toimepanemine ehk juba alustatud süüteo toimepanemine lõpule viia. Samas võib tapjale olla enne n-õ teise kuriteo sooritamist teada, et selle hõlbustamiseks on vajalik esmalt toime panna tapmine või selle katse, et teise kuriteo sooritamine oleks üldse võimalik.

Kuriteo hõlbustamise motiivi, lähtudes tapja- ja ohvri vahelistest suhetest, esineb tuttavate vahelistes tapmistes või selle katsetes, mille osakaal on 4% kõikidest tuttavate vahelistest toimepandud tapmistest või selle katsetest, ning võõraste vahelistes tapmistes või selle katsetes, mille osakaaluks on 42%. Nii on näiteks võõraste vahelistes suhetes ohvrite suhtes tulirelva kasutades toime pandud tapmiskatsed eesmärgiga omastada ohvritele kuuluv auto¹⁰⁸.

Kuriteo varjamise motiivil toimepandud tapmised või selle katsed on peamiselt instrumentaalsel motiivil toimepandud, kuna tapja selgeks eesmärgiks on ohvri surma põhjustamine.

Võttes aluseks tapja ja ohvri vahelist suhet on kuriteo varjamise motiivil toimepandud tapmiste või selle katsete osakaal tuttavate vahelistes suhetes 2% ja võõraste vahelistes suhetes 5%. Seega on nimetatud motiivil toimepandud kuritegusid vähe. Näitena võib siinkohal tuua tuttavate vahelistes suhetes toimepandud tapmiskatse juhtumi, kus esmalt tapja peksis ohvreid käte, jalgade ning muude esemetega ning pärast eelnimetatud kuriteo sooritamist süütas tapja kuriteo varjamise eesmärgil maja, kus ohvrid sees olid¹⁰⁹

¹⁰⁷ T.D. Miethe ja W.C. Regoeczi, *op cit*, lk 103

¹⁰⁸ Viljandi Maakohtu kohtuasi nr 1-288/04

¹⁰⁹ Lääne-Viru Maakohtu kohtuasi nr 1-32-2003

Võõrastevahelises suhtes on tapja ohvri suhtes enne tapmist toime pannud jõhkra peksmise, misjärel teda lehtlas vägistanud. Pärast vägistamist oma eelnevate kuritegude varjamiseks, peksis tapja ohvri pead vastu betoonpõrandat kuni põhjustas viimase surma¹¹⁰.

Eeltoodust tuleneb, et tapmiste või selle katsete toimepanemiste motiivid on suuresti sõltuvad tapja ja ohvri vahelistest suhetest. Nii ei panda perekonnasiseselt toime käsitletavaid kuritegusid muudel motiividel kui isiklikud tülid, samas kui elukaaslastevahelistes tapmistes on nii isikliku tüli ajendil kui ka armukadeduse motiivil toimepandud tapmisi või selle katseid. Võõrastevahelistes või tuttavatevahelistes suhetes on käsitletavate kuritegude puhul võimalik välja tuua kõikide eelkäsitletud motiivide esinemist.

4. Tapmise või selle katse toimepanemise tüüpsituatsioonid

4.1. Tuttavatevahelised isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed

Analüüsidest Eestis viimase kuue aasta jooksul tapmistes või selle katsetes süüdimõistetud isikute toimepandud tegusid, on võimalik jõuda järeldusele, et kõige levinumaks tapmise või selle katse toimepanemise situatsiooniks üldse on tuttavatevahelistes suhetes isiklikest tülidest ajendatud tapmised või selle katsed.

Tuttavatevahelisi isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsioonis on tapjateks peamiselt meesterahvad (96%) ning üksnes 4% tapmistest või selle katsetest on toime pandud naistapja poolt. Sarnaselt tapjate sooliste osakaalule, on ka ohvrid olnud peamiselt meesterahvad (87%). Seega on tüüpsituatsiooni kuuluvaks asjaoluks meestapja-meessohver faktor.

Kirjeldatava tüüpsituatsiooni puhul ei ole võimalik sinna kuuluvaks faktoriks lugeda tapja vanust, kuivõrd magistritöö aluseks oleva statistika pinnalt järeldub, et tapjate vanus on olnud väga erinev. Nii on vanuses 14 kuni 18 eluaastaste tapjate osakaal 19%, 19 kuni 30 eluaastaste 28%, 31 kuni 40 eluaastaste osakaal 20%, 41 kuni 50 eluaastaste osakaal 16%, 51 kuni 60 eluaastaste osakaal 14% ja vanemate kui 61 eluaastaste osakaal 1%, sealjuures on tuvastamata tapjate vanuste osakaal 2%.

¹¹⁰ Narva Linnakohtu kohtuasi nr 1-533/03

Lähtudes tapjate kodakondsusest on võimalik tüüpsituatsiooni kuuluvaks pidada Eesti Vabariigi kodakondsust (67%), kuna Vene Föderatsiooni kodanike osakaal on 6%, kodakondsuseta isikute osakaal 25% ja tuvastamata 2%.

Kirjeldatavasse tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks on võimalik pidada tapjate tegevusala-magistritöö raames uuritud tapmissituatsioonide ajal ei ole 81% tapjatest töötanud. Töötavate toimepanijate osakaal on vaid 13% ning tuvastamata tapjate osakaal 6%.

Tapjat iseloomustava isikulise asjaoluna ei ole võimalik ka kirjeldatava tüübi puhul arvestada tapja haridust, kuivõrd nimetatud faktori kohta ei ole võimalik kindlaid järeldusi teha. Nii on kirjeldatava tüübi siseselt olnud tapjate osakaaluks 1 kuni 5 klassi haridusega 4%, algharidusega 21%, põhiharidusega 34%, keskharidusega 25%, keskeriharidusega 11%, kõrgharidusega 2% ja magistritöö raames tuvastamata 3%.

Kirjeldatava tüüpsituatsiooni tapjat iseloomustavaks isikuliseks asjaoluks on nende eelnev karistatuse suurem osakaal (63%) võrreldes kriminaalkorras karistamata tapjate osakaaluga (36%). Toimepandud tegudes on isikuid süüdi mõistetud nii KarS § 113 (69%), KarS § 113 ja § 25 lg 1,2 järgi (12%), KarS § 114 järgi (17%) ning KarS § 114 ja § 25 lg 1,2 järgi (2%). Siiski on märkimisväärne, et kõikidest kirjeldatavasse tüüpi arvatavatest tegudest on kvalifitseeritud kas KarS § 113 või KarS § 114 järgi (86%), mis tähendab, et suur osa tapjatest on süüteo lõpule viinud.

Kuriteo toimepanemise vahendina tuttavatevahelistes suhetes isikliku tüli ajendil toimepandud tapmistes või selle katsetes on toimepanijad peamiselt kasutanud löike- või torkeriistu (58%). Käte ja jalgadega peksmise osakaaluks on 31%, tulirelva 5% ja muu vahendi osakaaluks 6%. Eeltoodust tuleneb, et peamiselt on tapja kuriteo toimepanemise vahendi saanud sündmuskohalt, mis omakorda on spontaansete ekspressiivsete tapmiste puhul tavaline, et tapjad kasutavad kõige käepärasemaid vahendeid. Lisaks on ka käte ja jalgadega pekmine tapjale kõige käepärasem vahend, mida tal on võimalik oma ohvri suhtes kasutada.

Sarnaselt üldistele statistilistele andmetele, mille kohaselt suur osakaal tapmistest või selle katsetest pannakse toime alkoholijoobes, on ka kirjeldatava tüüpsituatsiooni iseloomustavaks faktoriks tapja ja ohvri alkoholijoobeseisund. Seega on paljud tapmise või selle katse situatsioonid aset leidnud olukorras, kus isikud on alkoholijoobest tingituna kergelt ärrituvad,

emotsionaalsed või isegi agressiivsed. Nii on teo toimepanemise motiivideks olnud tülid samuti erinevad, nt põhjusest, sõnavahetus, ohvripoolne provokatsioon jne.

Tapmise või selle katse toimepanemise kohaks isikliku tüli ajendil on kirjeldatava tüübi puhul olnud peamiselt siseruumides, osakaaluga 74%. Väli tingimustes toimepandud tegude osakaal on 26%. Eeltoodust selgub, et tuttavatevahelistes suhetes on isikute kokkupuutepunktiks peamiselt siseruumid, sh tapja või ohvri elukoht, eelnimetatute tuttavate elukoht jne. Arvestades, et suur osa tegusid on toime pandud just ühise alkoholitarbimise käigus, võib asuda seisukohale, et nimetatud situatsioonis on isiklike tülide tekkimine ka kõige tõenäolisem.

Tuttavatevahelistes suhetes isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks ei ole võimalik pidada teo toimepanemise aega, kuna 27% sündmustest on aset leidnud talvel, 31% kevadel, 17% suvel ja 25% sügisel. Sellest tulenevalt on võimalik järeldada, et teod on toime pandud erinevatel aastaegadel ning ei nähtu teatud aastaaja suuremat osakaalu. Samuti ei ole võimalik pidada kellaega tüüpsituatsiooni kuuluvaks, kuna öisel ajal toimepandud tegude osakaal on 34%, päeval ajal 41% ja tuvastamata aegadel 25%. Magistritöö autori arvates ei ole samuti piisava osakaaluga aega, et nimetatud faktorit kirjeldatavasse tüüpsituatsiooni kuuluvaks lugeda.

Kokkuvõtlikult võib välja tuua, et võõrastevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või selle katsete puhul on tüüpsituatsiooni kuuluvateks faktoriteks alljärgnevad asjaolud:

- meestapja-meessohver;
- tapja Eesti Vabariigi kodanik;
- tapja ei tööta;
- tapja varasemalt karistatud;
- tapmise toimepanemise vahend lõike- või torkeriist;
- tapja või ohver alkoholijoobes;
- tapmise toimepanemise koht siseruumides.

Tüüpsituatsioonis toimepandud tapmise näitena võib välja tuua KarS § 114 p 3 süüdimõistetud meestapja, kelle toimepandud teo tagajärjel suri kaks ohvrit¹¹¹. Isiklik tüli

¹¹¹ Harju Maakohtu kohtuasi 1-05-1000

tekkis tapja ja ohvri vahel sellest, kui tapja läks ohvri juurde oma isa otsima, kuid viimane oli sealt juba lahkunud. Selle peale küsis tapja ohvrit, et mispärast viimane ei helistanud talle, kui ta isa seal oli. Taolise küsimuse peale ärritus ohver ning osapoolte vahel tekkis konflikt. Tapjale tundus ohver tundus tapjale väga ärritatud olevat, mistõttu võttis tapja oma pükste taskust noa ning lõi sellega ohvrit mitmel korral, sh kõripiirkonda.

Pärast ühe ohvri tapmist läks tapja korteris olevasse kööki, kus istus teine ohver. Arvates, et viimane soovib teda rünnata, haaras tapja kirve ning lõi sellega teist ohvrit, mille tagajärjel viimane suri. Kusjuures pärast tapmist lohistas tapja ühe ohvri surnukeha välja ning nähes sõrmust viimase sõrmes, raius selle maha kuna ei saanud sõrmust kätte.

Eelnevast tuleneb, et tüli alguseks võib pidada ohvipoolset konflikti tekitamist eeldusel, et viimane tõepoolest ärritus, kuid ilmselgelt ei ole toimepandud teol ja konfliktil mõistlikku motiivi. Sellest tulenevalt on kohane välja tuua ka alljärgnev situatsioon.

Kahe meestapja poolt toimepandud tegu, milles mõlemad mõisteti süüdi KarS § 113 järgi¹¹², ei ühti tüüpsituatsiooniga kodakondsuse ja kasutatava kuriteo toimepanemise vahendi faktorite osas. Meestapjad läksid ühiselamusse meesohvri tuppa, kus peksid käte ja jalgadega ning seejärel põrandaharjaga meesohvrit, mille tagajärjel viimane suri. Alaealiste alkoholihoobes olevate meestapjate käitumise põhjustas soov peksta.

Erandina kirjeldatava tüüpsituatsiooni puhul võib välja tuua bussipeatuses toimepandud tapmise, kus meestapja ja meesohver tarbisid ühiselt alkoholi¹¹³. Isikliku tüli tekkimise põhjuseks oli asjaolu, et ohver võttis hoolimata tapja keelust viimase toidukotist viina peale süüa. Eelnimetatust tekkis tapja ja ohvri vahel sõnelus, mille tõttu võttis tapja oma kotist noa ning lõi sellega ohvrit. Tapja mõisteti süüdi KarS § 113 järgi.

Kui esimese tüüpsituatsiooni puhul võib isikliku tüli tekkimist pidada mõistetavaks, siis kahe järgmise näite puhul motiivist arusaamine mõistlikult võimalik ei ole arvestades, et eelkirjeldatud motiividel asetleidnud tapmissituatsiooni tagajärjeks oli teise inimese surm.

¹¹² Narva Linnakohtu kohtuasi nr 1-417/04

¹¹³ Viru Maakohtu kohtuasi 1-07-12367

Erandina võib välja tuua ka KarS § 114 p 1 järgi kvalifitseeritud tapmise, mille on toime pannud naistapja koos kaassüüdumõistetud meestapjaga¹¹⁴. Nimetatud kvalifikatsioonitapmise julmal ja piinaval viisil- põhjenduseks on muuhulgas asjaolu, et tapmise vahenditeks olid meestapjal jalgadega pekmine, naistapjal muu esemena ahjuroop. Tapmise lõpuleviimiseks seoti meesohvril nööri ja teibiga käed-jalad kinni, misjärel pani naistapja enda tehtud kättesaadavatest vahenditest silmuse ohvrile kaela ning samal ajal kui meestapja pigistas jalaga kõri, tõmbas naistapja kinni silmuse, mille tagajärjel ohver suri. Tapmise situatsioon leidis aset meestapja elukohas ühise joomingu käigus.

Motiiviks oli isiklik tüli, mille suhtes käesoleva magistritöö autor leiab, et lõpuni ei ole tuvastatud tegelikult toimunut. Küll saab järeldada erinevatest poolte versioonidest, et aset leidis tüli, mis meestapja ütluste kohaselt algas sellest, et ohver teda solvas, mispeale tekkis konflikt. Naistapja leiab, et tüli tekkis sellest, et ohver püüdis teda vägistada ajal, kui meestapja parasjagu poes käis. Hiljem vägistamisest meestapjale rääkides viimane vihastas ning tekkis konflikt. Samuti on esitatud versioon, mille kohaselt vihastas tapjaid asjaolu, et magades ohver urineeris magamisasemesse.

Kuivõrd tegemist on julma, kuid samas läbimõeldud ja selgel eesmärgil toimepandud tapmisega, mille kohta küll esitatakse erinevaid versioone, kuid mis kõik oma sisult vastavad konfliktile, mida võib käsitleda käesoleva magistritöö raames isikliku tüli motiivina.

4.2. Tuttavatevahelised armukadeduse ajendil toimepandud tapmised või selle katsed

Tuttavatevahelistes suhetes on võimalik eristada lisaks eelkirjeldatud isikliku tüli motiivil toimepandud tapmistele või selle katsete tüüpsituatsioonidele välja tuua ka armukadeduse motiivil toimepandud käsitletavate kuritegude iseloomustavad faktorid. Siiski ei ole kirjeldatava tüübi osakaal kõikides tutvavatevahelistes suhetes märkimisväärne¹¹⁵, kuid samas võimaldab välja tuua olulised faktorid, mis nimetatud tapmisi või selle katseid iseloomustavad.

Sarnaselt eelkirjeldatud tüüpsituatsioonile, on ka käesoleva tüübi puhul oluliseks faktoriks käsitletavate kuritegude toimepanemine just meesterahvaste poolt. Tegude toimepanemist

¹¹⁴ Narva Linnakohtu kohtuasi nr 1-235/04

¹¹⁵ Käesoleva magistritöö aluseks olevate andmete kohaselt on tutvavatevahelistes suhetes armukadeduse motiivil tapmiste või selle katsete toimepanemist aset leidnud 9 juhtumil.

naisterahva poolt on magistritöö raames uuritud kohtuasjades ette tulnud vaid ühe juhtumi puhul. Samuti on ohvriteks olnud peamiselt meesterahvad ning vastupidiseid juhtumeid on ette tulnud kahel juhtumil. Seega on tuttavatevahelistes suhetes toimepandud tapmiste või selle katsete peamiseks faktoriks arvestades tapja ja ohvri sugu just meestapja-meessohver.

Eeltoodu viitab motiivi sisulisele küljele, mis tähendaks, et tapmisi või selle katseid pannakse toime armukadedusest teise meesterahva vastu, kes on või tapja arvates on suhetes tapja elukaaslase või muu temaga lähedases suhtes oleva isikuga. Siinkohal karistatakse ohvrit teise isiku ehk tapja elukaaslase või partneri valikute eest olla koos teise meesterahvaga.

Erinevalt eelkirjeldatud tüüpsituatsioonist, on võimalik tuttavatevahelistes suhetes armukadeduse motiivil toimepandud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsioonis välja tuua seda iseloomustava faktorina tapja vanuse, kus 31 kuni 40 eluaastaste tapjate osakaal on 67%. Samas esineb ka 19 kuni 30 eluaasta, 41 kuni 50 eluaasta ja 51 kuni 60 eluaasta vanuses olevaid tapjaid ja nende osakaaluks kõikidel juhtudel on 11%.

Tapjate muude isikuliste asjaolude puhul on võimalik tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks lugeda tapja kodakondsusriigiks Eesti Vabariiki, mille osakaaluks on 78%. Kodakondsuseta isikute osakaal on 11% ja muu välisriigi kodanikke on vaid ühel juhul süüdi mõistetud.

Võrreldes töötute tapjatega (osakaal 44%) on tegevusala faktorina käsitletav töötavad tapjad (osakaal 56%). Seega on tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks, mis ühtlasi eristab kirjeldatavat tüüpi teistest tapmiste või selle katsete tüüpsituatsioonidest, tapja olemine tööga hõivatud.

Tapjat iseloomustavaks isikulise asjaoluna ei ole võimalik ka kirjeldatava tüübi puhul arvestada tapja haridust, kuivõrd nimetatud faktori kohta ei ole võimalik kindlaid järeldusi teha. Nii on tüübisiseselt tapjaid olnud algharidusega 11%, põhiharidusega 45%, keskharidusega 33% ja keskeriharidusega 11%. Kuigi haridus ei kuulu sarnaselt vanuse ja kodakondsusega tapjat iseloomustavate andmete hulka, väärrib tähelepanu põhihariduse suurem osakaal.

Kirjeldatava tüüpsituatsiooni hulka kuuluvaks faktoriks võib lisaks eeltoodud asjaoludele pidada ka tapjate eelnevat karistatust, mille osakaal kõikidest käsitletava tüübi tapjatest on 67%. Sarnaselt tuttavatevahelistes suhetes isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või selle

katsete tüüpsituatsiooniga ei ole võimalik tapjate teo kvalifikatsiooni kohta paikapidavaid järeldusi, mis iseloomustaksid kirjeldatavat tüüpi. Seda eelkõige põhjusel, et KarS § 113 järgi süüdimõistetute osakaal on 45%, KarS § 113 ja § 25 lg 1,2 järgi süüdimõistetute osakaal 22% ja KarS § 114 järgi süüdimõistetute osakaal 33%. Ainsa kvalifikatsioonina ei ole tuvastatud juhtumeid, kus tapja oleks süüdi mõistetud KarS § 114 ja § 25 lg 1,2 järgi. Seega võib järeldada, et peamiselt lõpevad tapjate toimepandud teod ohvri surmaga.

Kirjeldatavale tüüpsituatsioonile eripäraseks võib pidada asjaolu, et faktorina ei ole võimalik välja tuua peamiselt teo toimepanemiseks kasutatavat vahendit, kuivõrd tegemist on tüübiga, kus tapjad on kasutanud kõiki vahendeid. Nii on löike- või torkerelva osakaal 45%, käte ja jalgadega peksmise osakaal 22%, tulirelva osakaal 22% ja muu vahendi osakaal 11%.

Teo toimepanemise koha faktorina iseloomustab tuttavatevahelisi armukadeduse motiivil toimepandud tapmisi või selle katseid üksnes tapja ja ohvri elukoht, sh nii tapja kui ka ohvri elukoht, nende ühine elukoht või muu siseruum. Sellest järeldub, et tuttavatevahelised kokkupuuted leiavad sageli aset siseruumides, kus tekivad olukorrad, mis tapjal armukadeduse emotsiooni üldse tekitavad. Seega on tegemist tapmiste või selle katsetega, mida võiks käsitleda üliemotsionaalsete käitumisaktidena.

Tuttavatevahelisi armukadeduse ajendil toimepandud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsiooni kuuluvaks võib pidada ka teo toimepanemise ajalist faktorit, kusjuures tähelepanuväärseks on asjaolu, et kõik kirjeldatavasse tüüpi kuuluvad tapmised või selle katsed on toime pandud kas suvel (33%) või sügisel (67%). Magistritöö autor on seisukohal, et nimetatud asjaolust ei ole võimalik tüüpsituatsioonile põhjapanevaid järeldusi teha - tegu on üldise faktiga. Kellaaja suhtes ilmneb analüüsitavatest sündmustest, et ligikaudu 56% toimepandud tapmistest või selle katsetest on toime pandud päevasel ajal, 44% öisel ajal. Eeltoodu põhjal võib järeldada, et ei ole võimalik kindlalt väita, et kellaeg kuuluks tüüpsituatsiooni faktorite hulka.

Tüüpsituatsioonile on iseloomulikuks faktoriks alkoholijoove ning üksnes ühel juhul ei ole tapja enne teo toimepanemist tarvitanud alkoholi. Nimetatud juhtumit iseloomustab eelnev planeeritus ja läbimõeldus kuna juhtumi puhul, kus tapja oli kaine, oli viimasel selge soov

ohvri tapmiseks oma saunas kasutades kuriteo toimepanemise vahendina tulirelva¹¹⁶. Peamiselt kinnitab alkoholijoobe faktor, et üldiselt on teo toimepanemise asjaolud seotud tapjal tekkinud tugeva hingelise erutusseisundiga, millele on iseloomulikuks hetkeajendil tegutsemine ning seetõttu läbimõtlematus.

Kokkuvõtlikult võib välja tuua, et tuttavatevahelistes suhetes armukadeduse motiivil toimepandud tapmiste või selle katsete puhul on tüüpsituatsioonile iseloomulikud alljärgnevad faktorid:

- meestapja-meesohver;
- tapja 31- kuni 40-aastane;
- tapja Eesti Vabariigi kodanik;
- tapja töötab;
- tapja varasemalt karistatud;
- tapmise toimepanemise koht tapja või ohvri elukoht, muu siseruum;
- tapmine toime pandud sügisel;
- tapja (ja ohver) teo toimepanemise ajal alkoholijoobes.

Tüüpsituatsioonile vastavaks tapmiseks on KarS § 113 järgi süüdimõistetud¹¹⁷ ja korduvalt kriminaalkorras karistatud meestapja poolt armukadeduse motiivil naisterahva elukaaslase suhtes ühise joomingu käigus toimepandud tegu. Toimepanemise vahendina kasutas tapja nuga, millega lõi meesohvrile kõri- ja kõhupiirkonda.

Tüüpsituatsioonist vaid ühe faktoriga, kodakondsusega, hälbiv juhtum väärib kirjeldamist. Tapja mõisteti kahe isiku surma põhjustamises ja ühe isiku puhul tapmise katse toimepanemises, s.o KarS § 114 p 1,3 ning KarS § 114 p 4,6 ja § 25 lg 1,2 järgi¹¹⁸. Märkimisväärne on asjaolu, et tapjale mõisteti liitkaristuseks eluaegne vangistus, mille praktika Eestis on olnud ja on endiselt vähene.

Käesolevalt kirjeldatava tüüpsituatsiooni kuuluvaks tuleb pidada tapmise situatsiooni vaid ühe ohvri, s.o meesohvri vastu. Kahel juhul olid ohvrid naisterahvad, kellest üks oli olnud tapja elukaaslane, mistõttu nimetatud juhtum kirjeldavasse tüüpi ei kuulu. Teise naisterahva juhtum

¹¹⁶ Viru Maakohtu kohtuasi nr 1-08-7782

¹¹⁷ Tartu Maakohtu kohtuasi nr 1-06-1466

¹¹⁸ Narva Linnakohtu kohtuasi nr 1-238/04

kuulub, kuid jäi katse staadiumisse ning sealseks motiiviks tuvastati kuriteo hõlbustamine, mis ei kuulu samuti käesolevalt kirjeldatavasse tüüpi.

Meesohver oli meestapja elukaaslase endine partner, kes äsja vanglast vabanenult alustas uuesti suhtlemist meestapja elukaaslasega. Tapja, olles eelnevalt oma elukaaslasele lubanud tappa nii tema kui ka meesohvri juhul, kui viimane otsustab meesohvri juurde tagasi minna, täitis oma lubaduse. Nimetatud teo pani tapja toime korteris ning olles alkoholihoobes, kasutades kuriteo toimepanemise vahendina nuga. Tegemist oli planeeritud ja selgelt läbimõeldud tapmisega, kuna selleks oli tapjal üüritud korter ning toimepanemise ajaks valitud päevane aeg põhjusel, et endale alibi kindlustada.

4.3. Tuttavatevahelised kättemaksu motiivil toimepandud tapmised või selle katsed

Tuttavatevahelistes suhetes on võimalik eristada lisaks eelkirjeldatud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsioonidele välja tuua ka kättemaksu motiivil toimepandud käsitletavate kuritegude iseloomustavad faktorid. Sarnaselt tuttavatevaheliste armukadeduse motiivi tüübile, ei ole ka kirjeldatava tüüpsituatsiooni osakaal kõikides tuttavatevahelistes suhetes märkimisväärne¹¹⁹, kuid samas võimaldab välja tuua olulised faktorid, mis nimetatud tapmisi või selle katseid iseloomustavad.

Märkimisväärne on asjaolu, mille kohaselt on 86% kõikidest kirjeldatavatest tapmissituatsioonidest kvalifitseeritud KarS § 113 järgi. Üksnes ühel juhul on tapja süüdi mõistetud KarS § 114 järgi. Eeltoodust lähtudes järeldub, et kirjeldatava tüüpsituatsiooni puhul ei ole katse staadiumisse jäänud tegusid, mis tähendab, et iga kuriteo toimepanemise tagajärjel on saanud ohvri surm.

Tuttavatevahelistes suhetes kättemaksu motiivil toimepandud tapmissituatsioonides on tapjateks peamiselt meesterahvad, vaid ühel juhtumil on tapjaks olnud naisterahvas. Tähelepanuväärne on ka asjaolu, et kõik ohvrid on olnud meesterahvad. Seega on tüüpsituatsiooni kuuluvaks asjaoluks meestapja-meesohver faktor.

Sarnaselt eelkirjeldatud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsiooniga tuttavatevahelistes suhetes armukadeduse motiivil on ka kirjeldatava tüüpsituatsiooni puhul võimalik sellesse

¹¹⁹ Käesoleva magistr töö aluseks olevate andmete kohaselt on tuttavatevahelistes suhetes armukadeduse motiivil tapmiste või selle katsete toimepanemist aset leidnud 8 juhtumil.

kuuluvaks faktoriks lugeda tapja vanust. Seda küll selle erinevusega, et käesolevale tüübile on omaseks tapja vanuseks 19 kuni 30 eluaastat ning vaid kahel juhul on olnud tapja vanuses 41 kuni 50 eluaastat.

Lugemaks nimetatud asjaolu tüüpsituatsiooni kuuluvaks ei ole erinevalt eeltoodud faktorist tapjate kodakondsuse kohta võimalik tüüpsituatsiooni iseloomustava faktorina eelnimetatud välja tuua. Nii on olnud 43% tapjatest Eesti Vabariigi kodanikud, 29% Vene Föderatsiooni kodanikud, 14% kodakondsuseta ja 14% muu välisriigi kodanikud.

Tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks saab lugeda tapjate tegevusala. Magistritöö raames uuritud tapmiste toimepanemise ajal ei ole 71% tapjatest töötanud. Töötavate toimepanijate osakaal on vaid 29%, s.o kahe tapja puhul esinev.

Tapjat iseloomustava isikulise asjaoluna ei ole võimalik ka kirjeldatava tüübi puhul arvestada tapja haridust, kuivõrd nimetatud faktori kohta ei ole võimalik järeldusi teha. Nii on tüübisiselt tapjaid olnud algharidusega 29%, põhiharidusega 42%, keskhariidusega 29%.

Kirjeldatava tüüpsituatsiooni tapjat iseloomustavaks isikuliseks asjaoluks on nende eelnev karistatuse suurem osakaal (86%) võrreldes kriminaalkorras karistamata tapjate osakaaluga (14%), s.o vaid ühe tapja puhul.

Kuriteo toimepanemise vahendina on tüüpsituatsioonis toimepanijad peamiselt kasutanud käte ja jalgadega peksmist (57%), seejärel löike- või torkeriistu (43%). Muid vahendeid kasutatud ei ole. Siiski on märkimisväärne, et kahe esineva kuriteo toimepanemise vahendi kasutamise osakaal erineb vaid ühe juhtumi võrra, mistõttu tuleb asuda seisukohale, et mõlemad vahendid on kirjeldatavas tüüpsituatsioonis kasutatavad. Eeltoodust võib järeldada, et tapjate poolt kasutatakse vaid kättesaadavaid, näiteks sündmuskohalt saadud, vahendeid.

Sarnaselt üldistele magistritöö raames kogutud statistilistele andmetele, mille kohaselt suur osakaal tapmistest pannakse toime alkoholijoobes, on ka kirjeldatavat tüüpsituatsiooni iseloomustavaks faktoriks tapja või ohvri alkoholijoobe seisund. Seega on paljud tapmise situatsioonid aset leidnud olukorras, kus isikud on alkoholijoobest tingituna kergelt ärrituvad,

emotsionaalsed või isegi agressiivsed. Tapjad on kained olnud näiteks arestimajas toimepandud tapmise puhul¹²⁰.

Tapmiste toimepanemise kohaks kättemaksu motiivil on kirjeldatava tüübi puhul olnud üksnes siseruumid, näiteks tapja või ohvri elukohas, tuttavate majades, arestimajas jne.

Tuttavatevaheliste kättemaksu motiivil toimepandud tapmiste tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks ei ole võimalik arvestada teo toimepanemise aega, kuna 29% sündmustest on aset leidnud talvel, 43% kevadel ning suvel ja sügisel mõlemal juhul 14%. Sellest tulenevalt on võimalik järeldada, et teod on toime pandud erinevatel aastaegadel ning ei nähtu teatud aastaaja suuremat osakaalu. Kellaaega ei ole samuti võimalik pidada tüüpsituatsiooni kuuluvaks, kuna öisel ajal toimepandud tegude osakaal on 43% ja päeval 57%. Magistritöö autori arvates ei ole samuti piisava osakaaluga aega, et nimetatud faktorit tüüpsituatsiooni kuuluvaks lugeda.

Kokkuvõtlikult võib välja tuua, et tuttavatevahelistes suhetes kättemaksu motiivil toimepandud tapmiste puhul on iseloomulikud alljärgnevad faktorid:

- meestapja-meessohver;
- tapja ei tööta;
- tapja varasemalt karistatud;
- tapja või ohver alkoholihoobes;
- tapmise toimepanemise koht siseruum.

Selgel kättemaksumotiivil toimepandud tapmise tüüpsituatsiooni näiteks võib siinkohal tuua arestimajas toimepandud tapmise. Esmalt on tähelepanuväärne teo toimepanemise koht. Kuivõrd Eestis on küll mitmeid tapmisi toimepandud arestimajas, on tegemist kohaga, kus teo varjamine on võimatu ja tapja(te) väljaselgitamine ilmselge.

Arestimaja kambris tapmise eest süüdimõistetud KarS § 113 järgi kolme meestapja meessohvriks oli nende kaaskinnipeetav. Tüli, mis hiljem, sattudes etapeerimise tõttu samasse arestimaja kambrisse, ohvri jaoks surmaga lõppes, sai alguse sellest, et varasemalt koos samas arestimajas viibides, läks üks tapjatest ohvriga tülli. Tekkinud isikliku tüli tulemusena levitas

¹²⁰ Pärnu Maakohtu kohtuasi nr 1-221/2004

väidetavalt ohver kinnipeetavate hulgas jutte, mille kohaselt oli üks tapjatest teda kinnipidamisasutuses „alla lasknud“. Kinnipeetav, kes soovis tema maine kahjustamise eest, mis olid tingitud ohvri poolt levitatud juttudest, kätte maksta, kaasas tapmisesse ka kaks kambrikaaslast, mistõttu viiest kambris olevatest kinnipeetavatest kolm osalesid tapmises.

Tapmise vahenditena kasutati olemasolevatest esemetest tehtud vahendit. Nii punuti pesunööri niitidest kägistamiseks sobilik vahend. Ohver suri lämbumise tagajärjel: kaks tapjatest kägistasid samal ajal, kui kolmas ohvrit kinni hoidis.

Siiski ei ole eelkirjeldatud tapmise puhul kättemaksu motiiv kõigi tapjate puhul sama, kuivõrd reaalne konfliktsituatsioon, mis põhjustas kättemaksu soovi, oli ühe tapja ja ohvri vahel. Seega ei ole võimalik väita, et kahe tapja teo toimepanemisel osalemine on samuti tingitud samadest põhjustest. Pigem on korrektne välja tuua, et kahe tapmises kaasalööjaga sõlmiti kokkulepe kambrikaaslase surma põhjustamiseks. See on ka mõistetav, kuna väga piiratud kohas (arestimaja kamber) tuli kättemaksjal tagamaks iseenda turvalisus leida liitlased, et tema vastu ei pöördutaks. Siiski ei saa nõusolekut ja lubadust teo toimepanemiseks ei saa käsitleda kättemaksuna. Samuti ei ole võimalik käsitleda ühe tapja motiivi kõikide tapjate motiivina, seega kogu teo motiivina, mistõttu on magistritöö autor seisukohal, et motiivide eristamine on vajalik iga tapja puhul eraldi.

Kuigi enamus kättemaksu motiivil tuttavatevahelised tapmised on toime pandud meestapjate poolt saab eranditena välja tuua julmi ja jõhkraid naisterahvaste poolt toimepandud tapmisi.

Eeltoodut kinnitavaks on tapmissituatsioon, kus naistapja otsustas kätte maksta meesohvrile, kes väidetavalt oli ta varasemalt vägistanud. Selleks kaasas naisterahvas enda turvalisuse tagamiseks meestapja, kes koos naistapjaga KarS § 113 järgi süüdi mõisteti¹²¹. Eelkirjeldatud teos oli välistatud KarS § 114 p 1 kvalifikatsioon juba süüdistusakti koostamisel, kuigi magistritöö autorile jääb arusaamatuks, miks toimepandud tegu ei vastanud KarS § 114 p 1 koosseisule.

Naistapja kättemaksu motiivil mindi korterisse, kus ohver koos tuttatega tarbis süütevedelikku, kusjuures mõlemad tapjad olid ise ka alkoholihoobes. Alustades teo

¹²¹ Pärnu Maakohtu kohtuasi nr 1-08-14625

toimepanemist, peksid esmalt tapjad ohvrit käte ja jalgadega, mispeale meestapja abiga tõmmati ohver põrandale istuli. Eeltoodule järgnes naistapjapoolne käte ja jalgadega pekmine pärast mida tõmbas naistapja kannatanul jalas olnud dressipüksid alla, paljastades suguelundid ja lüües ohvrit mitmel korral suguelundite piirkonda, mispeale lõi naistapja lauanoaga ohvrit eelnimetatud piirkonda. Lisaks eelnevalt kirjeldatud tegevusele keeras järgnevalt meestapja ohvri kõhuli ning naistapja surus viimase pära kusse tsellofaani pakitud kurgi kuni see murdus ja pärast seda teise kurgi. Seega kuriteo toimepanemise vahenditena kasutati nii käte ja jalgadega peksmist kui ka nuga ning kurki.

4.4. Võõraste vahelised isiklikul pinnal tekkinud tüli käigus toime pandud tapmine või selle katse

Kuigi võõraste vaheliste tapmiste või selle katsete osakaal on võrreldes eelkirjeldatud tapmise või selle katse tüüpsituatsioonidega väike, erinevad siiski nimetatud paljuski. Võõraste vahelisi tapmisi või selle katseid on võrreldes tuttavate vaheliste tapmistega toime pandud oluliselt vähem. Järgnevalt kirjeldatakse võõraste vahelisi isikliku tüli käigus tapetud või selle katse toimepanemise situatsiooni asjaolusid, mille osakaal kõikide võõraste vaheliste tapmiste või selle katsete puhul on 54%.

Võõraste vahelisi isikliku tüli ajendil toime pandud tapmiste või selle katsete situatsioonides on tapjateks peamiselt meesterahvad. Vaid ühel juhtumil on tapjaks olnud naisterahvas. Tähelepanuväärne on ka asjaolu, et kõik ohvrid on olnud meesterahvad. Seega on tüüpsituatsiooni kuuluvaks asjaoluks meestapja-meessohver faktor.

Sarnaselt teiste kirjeldatud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsioonidega, ei ole võimalik ka käesoleva tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks lugeda tapja vanust, kuivõrd magistratöo aluseks oleva statistika pinnalt järeldub, et tapjate vanus on olnud väga erinev. Nii on vanuses 14 kuni 18 eluaastaste tapjate osakaal 12%, 19 kuni 30 eluaastaste 24%, 31 kuni 40 eluaastaste, 41 kuni 50 eluaastaste ja 51 kuni 60 eluaastaste osakaal 12%, kusjuures tuvastamata tapjate vanuseid on 28%.

Tapjate kodakondsuse kohta ei ole sarnaselt eeltoodud faktorile, samuti võimalik usaldusväärseid järeldusi teha, et lugeda nimetatud asjaolu tüüpsituatsiooni kuuluvaks. Nii on olnud 35% tapjatest Eesti Vabariigi kodanikud, 35% kodakondsuseta ja 30% tuvastamata.

Tüüpsituatsiooni kuuluvaks saab lugeda tapjate tegevusala. Magistritöö raames uuritud tapmiste või selle katsete toimepanemise ajal ei ole 70% tapjatest töötanud, sh pensionärid. Töötavate toimepanijate osakaal on vaid 18% ning tuvastamata 12%.

Tapjat iseloomustava isikulise asjaoluna ei ole võimalik ka kirjeldatava tüübi puhul arvestada tapja haridust, kuivõrd nimetatud faktori kohta ei ole võimalik kindlaid järeldusi teha. Nii on tüübisiselt tapjaid olnud algharidusega 12%, põhiharidusega 6%, keskkharidusega 24%, keskeriharidusega 24%, kõrgharidusega 6% ja magistritöö raames tuvastamata 28%. Kuigi haridus ei kuulu sarnaselt vanuse ja kodakondsusega tapjat iseloomustavate andmete hulka, väärib tähelepanu alghariduse suurem osakaal kui teiste käesoleva magistritöö raames kirjeldatavate tüüpide puhul, mis ilmselt on tingitud ka tapjate suhteliselt noorest east.

Kirjeldatava tüüpsituatsiooni tapjat iseloomustavaks isikuliseks asjaoluks on nende eelnev karistatuse suurem osakaal (82%) võrreldes kriminaalkorras karistamata tapjate osakaal (18%). Samuti on märkimisväärne, et 88% kõikidest toimepandud tegudest on kvalifitseeritud kas KarS § 113 (53%) või KarS § 114 (35%) järgi ning üksnes 12% toimepandud tegudest on jäänud katse staadiumisse.

Kuriteo toimepanemise vahendina isikliku tüli ajendil on toimepanijad peamiselt kasutanud käte ja jalgadega peksmist (71%), seejärel löike- või torkeriistu (23%) ning muid vahendeid vaid ühel korral (6%). Tulirelva kasutamist magistritöö aluseks olevate juhtumite puhul ei ole tuvastatud. Eeltoodust tuleneb selgelt ekspressiivse motiivi kinnitus, kuna käte ja jalgadega pekmine on tapjale kõige enam kättesaadavam vahend, mida ohvri suhtes kasutada. Arvestades, et toimepandud teod leiavad aset välitingimustes on teiste vahendite kasutamine oluliselt piiratum, sest juhul, kui tapja parasjagu näiteks nuga kaasas ei kannal, ei ole tal võimalik seda kuskilt võtta. Sama on ka tuttavatevaheliste tüüpsituatsioonide puhul, kus reeglina saadakse kuriteo toimepanemise vahend just sündmuskohalt.

Sarnaselt üldistele statistilistele andmetele, mille kohaselt suur osakaal tapmistest või selle katsetest pannakse toime alkoholijoobes, on ka kirjeldatava tüüpsituatsiooni iseloomustavaks faktoriks tapja või ohvri alkoholijoobeseisund. Seega on paljud tapmise või selle katse situatsioonid aset leidnud olukorras, kus isikud on alkoholijoobest tingituna kergelt ärrituvad, emotsionaalsed või isegi agressiivsed. Nii on teo toimepanemise motiivideks olnud tülid samuti erinevad, nt põhjused, sõnavahetus, ohvipoolne provokatsioon jne.

Tapmise või selle katse toimepanemise kohaks isikliku tüli ajendil on kirjeldatava tüübi puhul olnud peamiselt välitingimustes, s.o 82%. Siseruumides toimepandud tegusid on tuvastatud vaid 18%. Kusjuures eelnimetatud siseruumide osakaal tuleneb kolme tapja poolt kuriteo toimepanemine nende jaoks tuttava elukohas, sealjuures ohver oli neile võõras. Siiski võib asuda seisukohale, et välitingimustes toimepandud tapmised või selle katsed on omased just võõraste vahel, kuna kokkupuutepunkt sisetingsimustes on kas vähene või lausa olematu. Seetõttu on magistritöö aluseks olevate andmete kohaselt võõrastevahelised isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed aset leidnud tänaval, taksos, kortermaja koridoris, bussipeatuses ja teatri juures.

Võõrastevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks ei ole võimalik arvestada teo toimepanemise aega, sest 23% sündmustest on asetleidnud talvel, 12% kevadel, 59% suvel, 6% sügisel. Sellest tulenevalt on võimalik järeldada, et teod on toime pandud erinevatel aastaegadel ning ei nähtu teatud aastaaja suuremat osakaalu. Kellaaega ei ole samuti võimalik pidada tüüpsituatsiooni kuuluvaks, kuna öisel ajal toimepandud tegude osakaal on 54%, päeval 23% ja tuvastamata aegadel 23%. Magistritöö autori arvates ei ole samuti piisava osakaaluga aega, et nimetatud faktorit tüüpsituatsiooni kuuluvaks lugeda.

Kokkuvõtlikult võib välja tuua, et võõrastevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või selle katsete puhul on iseloomulikud alljärgnevad faktorid:

- meestapja-meessohver;
- tapja ei tööta;
- tapja varasemalt karistatud;
- tapmise toimepanemise vahend käte ja jalgadega peksmine;
- tapja või ohver alkoholijoobes;
- tapmise toimepanemise koht välitingimustes;

Näitena võib siinkohal tuua meestapja poolt KarS § 113 järgi kvalifitseeritava teo toimepanemise¹²². Erinevus on tüüpsituatsiooni iseloomustavatest faktoritest on asjaolu, et tapja töötab. Tapmissituatsioon leidis aset maja sissekäigus ees, kus meestapja lõi

¹²² Harju Maakohtu kohtuasi nr 1-07-7470

liikumispuudega invaliidist meesohvrit käte ja jalgadega pea ja keha piirkonda. Tapja motiiviks võib nimetada põhjuseta, mida käesolevas magistritöös käsitletakse samuti isikliku tülina.

Kirjeldatavas tüübis on vaid ühel juhul tuvastatud KarS § 113 süüdimõistetud naistapja¹²³, kellega koos mõisteti süüdi kaastapjana meesterahvas. Naistapja poolt toimepandud tapmise motiiviks on kohus tuvastanud „põhjuseta“. Poolte vahel tekkis konflikt alljärgnevas situatsioonis: meestapja istus maja ees oleva trepikoja välitrepil kui majast väljus meesohver, kes lükkas ukse lahti selliselt, et meestapja sai uksega pihta, mispeale meestapja vihastas ning koos naistapjaga hakati meesohvrit käte ja jalgadega peksma.

4.5. Võõrastevahelised kuriteo hõlbustamise eesmärgil toimepandud tapmised või selle katsed

Lisaks eelkirjeldatud võõrastevahelisele tapmise toimepanemise tüüpsituatsioonile, on eelnimetatute puhul kohane välja tuua ka kuriteo hõlbustamise eesmärgil toimepandud tegude tüüpsituatsiooni, mille osakaal kõikide võõrastevaheliste tapmiste toimepanemisel on 46%.

Sarnaselt eelkirjeldatud tüüpsituatsioonidele on ka võõrastevaheliste kuriteo hõlbustamise eesmärgil toimepandud kuritegude toimepanijateks magistritöö aluseks oleva statistika kohaselt kõigil juhtudel olnud meesterahvas. Erinevused tapja sooga võrreldes on vaid ühe asetleidnud juhtumi puhul olnud ohvriks naisterahvas, mis tüüpsituatsiooni puhul tähendab seda, et peamiselt on ohvriteks siiski meesterahvad. Seega võib ka üldistavalt võõrastevaheliste tapmiste kohta järeldada, et peamiselt on tegemist üksnes meesterahvastevaheliste tapmiste tüübiga.

Võõrastevaheliste tapmiste või selle katsete iseloomulikuks tunnuseks võrreldes teiste tüüpidega võib pidada grupiviisilist toimepanemist, mis tähendab, et peamiselt pannakse kuriteod toime koos mitme isikuga. Nii on magistritöö aluseks olevate andmete kohaselt vaid üks tapmise katse toime pandud ühe tapja poolt, kuid tegu ise on suunatud kolme ohvri vastu. Kõikide teiste toimepandud tapmiste puhul on seotud kõige vähem kaks meestapjat ja kõige enam 4 meestapjat.

¹²³ Viru Maakohtu kohtuasi nr 1-738/03

Tüüpsituatsiooni kuuluv faktor on kirjeldatava tüübi puhul ka tapjate vanuseline faktor, kuna meestapjatest 67% on olnud vanuses 14 kuni 18 eluaastat, s.o peamiselt alaealised, ning 33% 19 kuni 30 eluaastat. Eeltoodud asjaolu näitab, et kui muude tüüpsituatsioonide puhul ei ole võimalik vanuselist näitajat tüüpsituatsiooni kuuluvaks pidada, siis kuriteo hõlbustamise eesmärgil panevad kuritegusid toime peamiselt ja üksnes noored meestapjad.

Tapjat iseloomustava asjaoluna ei ole tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks võimalik pidada tapjate kodakondust, kuna kodakondsuseta isikuid on kirjeldatava tüübi puhul olnud 47% tapjatest, 33% Eesti Vabariigi kodanikud ja 20% Vene Föderatsiooni kodanikud. Tähelepanu tasub juhtida, et kodakondsuseta isikute arv on suhteliselt suur.

Sarnaselt eelpool alapeatükkides kirjeldatud tüüpsituatsioonidega on ka kirjeldatava tüübisiseseks faktoriks tapja mitte töötamine (73%), kuid erinevalt teistest tapmise või selle katsete tüüpidest võib siinkohal juhtida tähelepanu, et 13% juhtumitest on tapja olnud õpilane. Töötavaid ja magistritöö raames tuvastamata tegevusalaga isikuid on mõlemal juhul 7%.

Tapjat iseloomustava isikulise asjaoluna ei ole võimalik ka kirjeldatava tüübi puhul arvestada tapja haridust, kuivõrd nimetatud faktori kohta ei saa kindlaid järeldusi teha. Nii on tüübisiseselt tapjaid olnud põhiharidusega 46%, algharidusega 27%, keskharidusega 13% ja magistritöö raames tuvastamata 7%. Kuigi haridus ei kuulu sarnaselt vanuse ja kodakondsusega tapjat iseloomustavate andmete hulka, väärrib tähelepanu alghariduse suurem osakaal võrreldes teiste käesoleva magistritöö raames kirjeldatavate tüüpsituatsioonidega, mis ilmselt on tingitud ka tapjate suhteliselt noorest east.

Kirjeldatava tüüpsituatsiooni tapjat iseloomustavaks isikuliseks asjaoluks on nende eelnev karistatuse suurem osakaal (53%) võrreldes kriminaalkorras karistamata tapjate osakaaluga (47%). Siiski tuleb mõnda, et tegemist ei ole niivõrd suure erinevusega. Lisaks väärrib tähelepanu, et vaid ühel juhul on tapja süüdi mõistetud KarS § 114 p 3,5 ja § 25 lg 1,2 järgi, mis tähendab, et peamiselt on kõik kuriteod röövimise või omakasu motiivil lõpule viidud. Peale KarS § 114 järgi süüdimõistmise, on tapjaid süüdi mõistetud ka näiteks KarS § 202 järgi süüteo toimepanemise tulemusena saadud vara omandamise, hoidmise ja turustamise eest, KarS § 201 lg 1 p 1 järgi omastamise eest, KarS § 200 lg 2 p 7 järgi röövimise eest grupis, KarS § 418 lg 1 järgi tulirelva, selle olulise osa ja laskemoona ebaseaduslik käitlemise

eest ja KarS § 214 lg 2 p 1 järgi väljapressimise eest isiku poolt, kes on varem toime pannud väljapressimise, varguse, röövimise või kelmuse.

Kuriteo toimepanemise vahendina on selle tüübi toimepanijad kasutanud peamiselt käte ja jalgadega peksmist (73%), seejärel muid vahendeid, mille osakaaluks on 13% ning vaid 7% toimepandud tegude puhul on kasutatud nii lõike- või torkerelva kui ka tulirelva.

Vastavuses üldistele statistilistele näitajatele, mille kohaselt suur osa tapmistest või selle katsetest pannakse toime alkoholijoobes, on ka kirjeldatava tüüpsituatsiooni iseloomustavaks faktoriks tapja (ja ohvri) alkoholijoobeseisund, s.o 93%.

Tapmise või selle katse toimepanemise kohaks kuriteo hõlbustamise eesmärgil on kirjeldatava tüübi aluseks olevatele kohtulahenditele olnud kõikidel juhtudel välitingimused. Eeltoodu on omane just võõrastevahelistes suhetes asetleidnud kuritegudele, kuna võõraste isikute siseruumides, sh tapja või ohvri kodus, viibimine iseenesest ei ole üldjuhul mõistetav. Siiski oleks ka tõenäoline, et kirjeldatava tüübi puhul oleks tapmisi või selle katseid toime pandud ka siseruumides olukorras, kus tapja eesmärgiks on sissetungimine, kuid talle ootamatult ilmuks tunnistaja vm isik, kelle olemasolu tapja ettekujutuses ei olnud ning kelle kõrvaldamise ajendil tapja kuriteo tema suhtes toime paneb. Siiski on magistritöö aluseks olevate andmete kohaselt võõrastevahelised kuriteo hõlbustamise eesmärgil tapmised või selle katsed aset leidnud tänaval, maanteel, sadamas ja pargis.

Erinevalt eelpool kirjeldatud tapmiste või selle katsete tüüpidest, on võimalik tüüpsituatsiooni kuuluva faktorina arvestada teo toimepanemise aega, kuna 53% sündmustest on asetleidnud talvel. Suvel toimepandud kuritegude osakaal on 47%. Kellaajaliselt on tüüpsituatsiooni kuuluvaks öine aeg (93%), mis tuleneb ilmselt asjaolust, et kõik toimepandud kuriteod leiavad aset just välitingimustes, mistõttu omab öine aeg teatavat varjamise eesmärki.

Kokkuvõtlikult võib välja tuua, et võõrastevaheliste kuriteo hõlbustamise eesmärgil toimepandud tapmiste puhul on iseloomulikud alljärgnevad faktorid:

- rohkem kui üks meestapja-meesohver;
- tapja vanuses 14 kuni 18 eluaastat;
- tapja ei tööta;

- tapja varasemalt karistatud;
- tapmise toimepanemise vahend käte ja jalgadega peksmine;
- tapja (ja ohver) alkoholihoobes;
- tapmise toimepanemise koht välitingimustes.
- tapmine toime pandud talvel ja öisel ajal (kell 22.00 kuni 07.00).

Eeltoodud tüüpsituatsioonile vastava juhtumina võib välja tuua KarS § 114 p 5 järgi süüdimõistetud kolm meestapjat, kelle eesmärgiks oli röövimine¹²⁴. Olles alkoholihoobes ja leides sobiva ohvri seismas trollipeatuses, kutsusid tapjad ohvri endaga kaasa. Tapjad viisid ohvri parki, kus esmalt tegid ettepaneku asjade, sh telefoni, äraandmiseks tapjatele, kuid kuna viimane hakkas tähelepanu äratamiseks karjuma, peksid tapjad ohvrit käte ja jalgadega pähe ning teistesse elutähtsatesse organitesse, mille tagajärjel meesohver suri. Röövimise tulemusena said tapjad mobiiltelefoni ja rahakoti, mille sisemuses raha, koguväärtusega 4335 krooni.

Eelkirjeldatud teo toime pannud tapjad ei tööta, ühel juhul on tapja 16-aastane õpilane, teised on teo toimepanemise ajal olnud 18-aastased, kuid kõik kolm on varasemalt kriminaalkorras karistatud.

Lisaks võib veel välja tuua kolmeliikmelise grupi KarS § 114 p 5 järgi süüdimõistmiseni viinud teo toimepanemise asjaolud kui kirjeldatava tüüpsituatsiooni kuuluva juhtumi¹²⁵. Tüübile omaselt on ka alljärgnev tegu toime pandud talvisel ajal ja röövimise eesmärgil. Kolm meestapjat tarbisid ühiselt alkoholi baaris, kus tekkis neil võõra meesohvriga tüli. Hiljem, öisel ajal, kohtudes sama meesterahvaga tänaval, otsustasid meestapjad talt asjad ära võtta ning peksta selle eest, et ta baaris „ebaviisakalt käitunud“ oli. Tapjad peksid meesohvrit käte ja jalgadega nii pähe kui ka rindkere piirkonda, kusjuures tõenäoliselt alkoholihoobest tingituna ei jõudnud ohver mingisugust vastupanu osutada. Röövimise tulemusena said tapjad ohvri väärtuseta rahakoti.

4.6. Elukaaslastevahelised isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed

Elukaaslastevahelised tapmised või selle katsed toimuvad lähedases ja intiimses suhtes olevate isikute vahel. Küll võib elukaaslastevahelise suhte aluseks olla sotsiaalne,

¹²⁴ Tallinna Linnakohtu kohtuasi nr 1-1855/03

¹²⁵ Tallinna Linnakohtu kohtuasi nr 1-1534/04

emotsionaalne või majanduslik sõltuvus, kuid käesolevas magistritöös eelnimetatu uurimisobjektiks ei ole olnud.

Kuna partneritevaheline suhe on kahepoolne ning meesterahva ja naisterahva vaheline, on elukaaslastevaheliste tapmiste või selle katsete iseloomustavaks faktoriks meestapja-naisohver või naistapja-meesohver. Alljärgnevalt kirjeldatakse tüüpsituatsiooni elukaaslastevahelises tapmises või selle katses, kus teo toimepanemise motiiviks on osapoolte vahel tekkinud isiklik tüli. Eelnimetatud motiivi osakaal kõikides elukaaslastevahelistes tapmistes või selle katsetes on 88%¹²⁶.

Elukaaslastevahelistes suhetes isikliku tüli ajendil toimunud tapmiste puhul on võimalik eristada ka abikaasasid elukaaslastest. Viimatinimetatute osakaal kirjeldatava tüübi puhul on 86%, mis tähendab, et abikaasadevahelised tapmised või selle katsed moodustavad 14% eelnimetatud kuritegudest.

Sarnaselt üldisele tapjate soo osakaalule, on ka elukaaslastevahelistes tapmistes või selle katsetes peamiselt kuritegusid sooritavad isikud just meesterahvad, kuigi nende osakaal ei ole niivõrd suur (71%), kui muude tapmiste või selle katsete toimepanemise puhul. Seega on oluliselt suurem naistapjate osakaal tüüpsituatsioonides, s.o 29%. Tapjate ja ohvrite arv peaks selle tüübi puhul olema eelduslikult võrdne, kuna elukaaslastevahelistes tapmistes või selle katsetes rakenduvad alatüübid: naistapja-meesohver ja meestapja-naisohver, ning seetõttu peaks ühest soost tapjate osakaal võrduma vastassoost ohvrite osakaaluga. Kuid valimisse kuulus üks juht, milles meestapja on pannud erinevatel aegadel toime oma kahe elukaaslase tapmise. Seetõttu on kirjeldatava tüübi puhul naisohvrite osakaaluks 69% ja meesohvrite osakaaluks 31%.

Samas erinevalt teistest tapmise või selle katsete tüüpidest, on just elukaaslastevahelistes tapmistes kõige enam ohvriteks just naisterahvad ning alatüüpidest meestapja-naisohver ja naistapja-meesohver esineb sagedamini just esimest, mis ühtib üldiste statistiliste seaduspärasustega naiste vägivalla kohta.

¹²⁶ 12% elukaaslastevahelistest tapmistest või selle katsetest on toime pandud armukadeduse motiivil

Tapja vanusest lähtuvalt ei ole võimalik tüüpsituatsiooni iseloomustavat vanust välja tuua, kuigi tapjaid vanuses 51 kuni 60 eluaastat on kõige suurema osakaaluga (46%), ei ole see magistritöö autori arvates piisav, et lugeda eelnimetatud vanus tüüpsituatsiooni kuuluvaks asjaoluks. Samuti võib välja tuua tapjate puhul esinevad alljärgnevad vanuserühmad nende osakaaluga: 19 kuni 30 eluaastat 11%, 31 kuni 40 eluaastat 14%, 41 kuni 50 eluaastat 18% ja 51 kuni 60 eluaastat 46% ning 7% tapjatest on olnud 61 ja vanemad samal ajal, kui 4% pole tapja vanust tuvastatud.

Tapjate isikuliste asjaoluna kuulub kirjeldatava tüübi tüüpsituatsiooni tapja kodakondsus, sest kõige enam esineb Eesti Vabariigi kodakondsus (57%), mis on tüübisisese analüüsi tulemusena oluliselt suurema osakaaluga kui kodakondsuseta tapjate (28%), Vene Föderatsiooni kodanike (7%), muu välisriigi kodanike (4%) või magistritöö raames tuvastamata kodakondsusega tapjate osakaal (4%).

Lisaks eeltoodule, kuulub tüüpsituatsiooni tapja tegevusaladest mitte töötamine (64%), sh pensionärid (21%), kuid märkimisväärne on töötavate tapjate osakaal (32%) võrreldes nende osakaaluga teiste tapmise või selle katsete tüüpide toimepanemisel. Magistritöö raames on 4% tapjate tegevusala tuvastamata .

Tapjate haridus ei kuulu kirjeldatava tüüpsituatsiooni faktorite hulka, kuivõrd süüdimõistetud tapjate hariduse osakaal on olnud väga erinev. Nii on tüübisisese analüüsi tulemusena leitud, et kõige suurem osakaal on keskharidusega tapjatel, s.o 43%, seejärel on põhiharidusega tapjaid 28%, keskeriharidusega 21% ning algharidusega ja 4% tapjate haridustase jäi tuvastamata .

Tüüpsituatsiooni iseloomustavaks faktoriks võib pidada ka asjaolu, et tapjaid ei ole eelnevalt kriminaalkorras karistatud (61%). See on samuti tähelepanuväärne ning iseloomustab just kirjeldatavat tüüpi, kuivõrd teiste magistritöös käsitletud tüüpide puhul domineerib tunnusena just tapjate karistus. Tüüpsituatsiooni iseloomustab tapjate süüdimõistmine KarS § 113 järgi (71%), mis tähendab, et suur osakaal on tegudel, mis lõpevad elukaaslase surmaga, vaid 11% on tapjatest on süüdi mõistetud KarS § 113 ja § 25 lg 1,2 järgi. Tapmise kvalifitseeritud koosseisule vastava teo on toime pandud 18% juhtumitest.

Tüübisesel analüüsil kuriteo toimepanemise vahendite osas võib märkida, et 54% toimepandud tapmistest või selle katsetest elukaaslaste vahel isikliku tüli ajendil on toime pandud kasutades vahendina nuga. Veel tähelepanuväärsemaks on asjaolu, mille kohaselt koguni 37% tegude toimepanemisel on kasutatud kuriteo toimepanemise vahenditena muid vahendeid, mille hulka kuuluvad ka alljärgnevad vahendid: ahjuroop, telliskivi, käärid, puust kaigas, sall kägistamiseks, luisk, naeltega puust kepp, padi lämmatamiseks, püksikud silmusena jne. Kusjuures käte ja jalgadega peksmise osakaal on toimepandud tegudes vaid 9%. Siiski võib muu vahendi kasutamise puhul välja tuua, millega koos muid vahendeid kasutatakse. Nii on käte ja jalgadega pekstud ning samas ka muid vahendeid kasutatud 9% kuritegude toimepanemisel, löike- või torkeriista kasutamine koos muude vahenditega on 14% toimepandud tegudes ning üksnes muid vahendeid kasutades, sh peamiselt kägistamine, on tapmisi või selle katseid toime pandud 14% kuritegudest.

Kuigi käesolevat tüüpi kuriteo toimepanemise vahendit iseloomustava faktorina võib välja tuua noa kasutamise, võib, arvestades muude vahendite suurt osakaalu, eeltoodust tulenevalt asuda seisukohale, et kuritegude toimepanemisel kasutatakse muude vahenditena kõige enam kättesaadavamaid esemeid, mis omakorda viitab teo toimepanemise ekspressiivsele motiivile, mis toob välja intiimse suhte peamise riskifaktorina hetkeemotsioonidel tegutsemise. Seega ei ole omane elukaaslastevaheliste tegude puhul nende planeeritus ja ettekatsetus, vaid vastupidi, ootamatud ja emotsionaalsed seisundid. Ebatavaliste muude vahendite kasutamine võib viidata ka teatavale hädakaitsele sarnanevale olukorrale, kus ohver, tunnetades tapjast lähtuvat ohtu, on valmis igasuguste erinevate vahendite abil end kaitsma.

Teo toimepanemise koha faktorina iseloomustab elukaaslastevahelisi isikliku tüli motiivil toimepandud tapmisi või selle katseid üksnes tapja ja ohvri elukoht, sh nii tapja kui ka ohvri elukoht, nende ühine elukoht või muu siseruum. Sellest järeldub, et lähedases suhtes toimepandud kuritegu leiab aset sageli sündmuses osalevate isikute jaoks lähedases kohas, näiteks kodu.

Elukaaslastevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsiooni ei kuulu teo toimepanemise ajaline faktor, kuivõrd ühegi aja osakaal toimepandud tegude puhul ei ole olnud nii domineeriv, et oleks võimalik paikapidavaid üldistusi teha. Nii on talvel toimepandud kuritegude osakaal 36%, kevadel 29%, suvel 14% ja sügisel 21%. Kellaaja suhtes ilmneb analüüsitavatest sündmustest, et ligikaudu 57%

toimepandud tapmistest või selle katsetest on toime pandud päevasel ajal, 29% öisel ajal ning 14% on kriminaalmenetluse käigus kellaaeg tuvastamata.

Tüüpsituatsioonile on iseloomulik alkoholijoove ning üksnes ühel juhul ei ole tapja ja ohver tarbinud alkoholi¹²⁷. Nimetatud juhtumit iseloomustab selle eelnev planeeritus ja läbimõeldus, mistõttu ei saanuks alkoholijoove teo toimepanemist mõjutada. Alkoholijoobe faktoriks olemine kinnitab veelkord, et peamised teo toimepanemise asjaolud on seotud tapja ja ohvri vahel tekkinud isikliku tüliga, mille põhjustab hetkeajendil tegutsemine, äkkviha jne.

Kokkuvõtlikult võib välja tuua, et elukaaslastevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste puhul on iseloomulikud alljärgnevad faktorid:

- meestapja-naisohver;
- tapja Eesti Vabariigi kodanik;
- tapja ei tööta;
- tapja varasemalt karistamata;
- tapmise toimepanemise vahend nuga;
- tapmise toimepanemise koht tapja ja/või ohvri elukoht, muu siseruum;
- tapmine toime pandud päevasel ajal (kell 07.00 kuni 22.00);
- tapja (ja ohver) teo toimepanemise ajal alkoholijoobes.

Eeltoodud tüüpsituatsioonile vastavaid toimepandud tapmistes süüdimõistetud isikuid on mitmeid. Näitena võib siinkohal välja tuua KarS § 113 ja § 25 lg 1,2 järgi lühimenetluses süüdimõistetud meestapja¹²⁸. Päevasel ajal hakkasid tapja ja ohver (tapja elukaaslane) koos ühise tuttavaga viina tarbima. Peatselt tekkis elukaaslaste vahel tüli, mille põhjuseks olid ohvri etteheited meestapjale, et viimane ei tööta, kuid sööb kõik poest ostetud asjad üksi ära. Tekkinud tüli käigus võttis meestapja köögist noa, millega lõi naisohvrit kahel korral- südame- ja rindkere piirkonda. Naisohvri surm jäi saabumata meditsiinilise abi õigeaegse saabumise tõttu.

Teiseks võib välja tuua abikaasadevahelises suhtes asetleidnud tapmissituatsiooni, milles meestapja mõisteti süüdi KarS § 113 järgi¹²⁹. Nimetatud tapmissituatsioonis seisnes isiklik

¹²⁷ Lääne-Viru Maakohtu kohtuasi nr 1-179/04

¹²⁸ Tartu Maakohtu kohtuasi nr 1-08-17086

¹²⁹ Põlva Maakohtu kohtuasi nr 1-106-04

tüli meestapjapoolsete etteheidete tegemises naisohvrile, mille kohaselt viimane ei ole lauda koristanud, nõusid pesnud ja sööki valmis teinud. Eelnimetatud etteheidete tegemisest tekkis alkoholijoobes olevate tapja ja ohvri vahel tüli, mille käigus löi meestapja naisohvrile ühel korral noaga rindkerre, kusjuures pealtvaatajaks oli nende 6-aastane poeg. Naisohvri surm saabus peatselt olenemata sellest, et meestapja koos külla tulnud naabriga kunstlikku hingamist üritasid teha.

Tüüpsituatsiooni kuuluva naistapja-meesohver juhtumina kirjeldatakse alljärgnevalt KarS § 113 järgi kvalifitseeritud tapmissituatsiooni¹³⁰. Erinevused tüüpsituatsiooni kuuluvatest faktoritest on asjaolud, et tapja töötab ja omab Valgevene kodakondsust.

Teo toimepanemise põhjuseks olid tapja ja ohvri vahelised pikaajalised halvad suhted, mis olid tingitud ohvipoolsest suurest alkoholitarbimisest, pärast mida oli viimane vägivaldne oma elukaaslase suhtes. Kohus on tuvastanud mõlema isiku alkoholilembuse. Olles tapmise toimepanemise ajal alkoholijoobes, tekkis tapja ja ohvri vahel tüli ja tapja võttis väidetavalt enesekaitseks kõõgist noa endaga voodisse kaasa ning kui tapjal läks tüli käigus „silme eest mustaks“ löi ta ohvrit noaga mitmel korral rindkerre.

4.7. Perekonnasisesed isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed

Eestis on perekonnasiseste tapmiste või selle katsete osakaal kõikidest erinevates tapja ja ohvri vahel asetleidnud tapmissituatsioonidest kõige väiksem. Sellest tulenevalt on võimalik perekonnasiseste toimepandud kuritegude asjaolude pinnalt tuvastada vaid ühe tüüpsituatsiooni isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed. Lisaks tüüpsituatsiooni aluseks olevate asjaolude- isikliku tüli motiiv ja perekondlik suhetüübisesel analüüsil välja tuua kõikide eelnimetatud asjaoludel toimepandud sündmuste puhul iseloomulikud faktorid.

Tähelepanuväärne kirjeldatava tüüpsituatsiooni puhul on asjaolu, et enamuste juhtumite puhul mõistetakse tapja süüdi KarS § 113 järgi (88%). KarS § 114 järgi süüdimõistetute osakaal on 12%, mis ühel juhul tähendab, et igal juhul on kuriteo lõpule viidud. Samas tuleneb eeltoodust, et toimepandud teod ei panda toime kvalifitseeritud koosseisu (sh julmal või piinaval viisil, kahe või enama inimese suhtes, röövimise või omakasu motiivil jne) järgi.

¹³⁰ Harju Maakohtu kohtuasi 1-07-8002

Tüübisesel analüüsil võib kõikide toimepandud kuritegude puhul välja tuua faktorid, et peamiselt on perekonnasisestes tüüpsituatsioonides nii tapjaks (94%) kui ka ohvriks (71%) meesterahvas. Tüübi kriteeriumist tulenevalt on mõlemad osapooled, s.t nii tapja kui ka ohver, omavahel bioloogiliselt seotud ning sellest tulenevalt saab lugeda tuvastatuks, et peamiselt on perekonnasisestes isikliku tüli ajendil toimepandud kuritegudes tapja ohvri laps. Kuna nii tapja kui ohver on meesterahvad, siis järeldub, et tapja on ohvri poeg. Seega on kirjeldatava tüübi iseloomulikuks faktoriks, et lapstapja paneb toime kuriteo oma vanema (59%) ehk isa suhtes, sest vaid 23% sündmuste puhul on ohver olnud tapja vend või õde. 18% tapmissituatsioonidel on ohvriks olnud tapja laps.

Tapja vanus tüübisesel analüüsi tulemusena tüüpsituatsiooni asjaolude hulka kuuluda ei saa, kuna tapjate vanus on olnud sedavõrd erinev, et välistab üldistuste tegemise. Nii on olnud 35% kirjeldatava tüübi tapjatest vanuses 19 kuni 30 eluaastat, 23,5% tapjatest 41 kuni 50 eluaastat ja 51 kuni 60 eluaastat, 12% tapjatest 31 kuni 40 eluaastat ning 6% rohkem kui 61 eluaastat. Kuna vanuseline faktor ei ole tüüpsituatsiooni iseloomustavaks asjaoluks, siis ei saa nimetatud asjaolu mõjutada kuritegude toimepanemist kirjeldatava tüübi asjaoludel.

Sarnaselt vanuselisele näitajale ei ole võimalik tüüpsituatsiooni kuuluvaks faktoriks lugeda ka tapja kodakondsust. Selle tüübi tapjatest on nii Eesti Vabariigi kodanikke kui ka kodakondsuseta isikuid 47% ning üksnes 6% tapjatest on Vene Föderatsiooni kodanikud. Seega on tüüpsituatsioonides tapja peamiselt kas Eesti Vabariigi kodanik või kodakondsuseta isik, kuid nimetatud asjaolu ei saa käsitleda tüüpi iseloomustavaks faktoriks.

Kirjeldatavas tüüpsituatsioonis tapja ei tööta (94%), kusjuures mitte ühelgi juhul ei ole empiirilise uuringu koostamise kirjeldatava tüübi puhul tapmiste või selle katse situatsioonides tapja töötanud. Tuvastamata tegevusalasid on tüübiseselt 6% juhtumist.

Nii nagu ei ole võimalik tapja vanust ja kodakondust arvata tüüpsituatsiooni kuuluvaks, ei saa ka tapja haridust pidada asjaoluks, mis tüüpsituatsiooni iseloomustavaks faktoriks oleks. Küll on tüübiseselt tapjad olnud keskharidusega, s.o 29%. Samas on põhiharidusega ja keskeriharidusega tapjaid olnud 23,5%, algharidusega 18% ja 1 kuni 5 klassi haridusega tapjaid 6%. Seega ei ole eeltoodud andmetest võimalik esile tuua kindlat haridustaset, mistõttu tuleb asuda

seisukohale, et perekonnasiseste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmisi või selle katseid nimetatud asjaolu ei iseloomusta.

Tapja isikulise asjaoluna on lisaks eeltoodutele võimalik tüüpsituatsiooni kuuluvaks lugeda viimase eelnev karistatus (65%), mis tähendab, et tüüpsituatsioonis on enne tapja süüdi mõistmist tapmise või selle katse toimepanemise eest mõistetud tapja süüdi ka muudes kuritegudes.

Peamiseks kuriteo toimepanemise vahendiks perekondlikes suhetes isikliku tüli ajendil toimepandud kuriteo tüüpsituatsioonis on löike- või torkeriist (65%), kuigi tüübisesel analüüsil selgub, et vahendina on kasutatud ka käte ja jalgadega peksmist (23%), tulirelva (6%) ja muid vahendeid (6%), s.o löömist taburetiga.

Tüüpsituatsiooni ajalise faktori osas on võimalik leida, et viimasesse kuuluvaks võib pidada üksnes surmaga lõppeva sündmuse kellaaega, s.o päevane kellaaeg (64%), kuna 18% sündmustest on asetleidnud öösel ja sama osakaalu juhtumite puhul ei ole kellaaeg tuvastatud. Aastaaja osas ei ole võimalik tüübile iseloomulikku asjaolu kohta üldistusi teha, kuna 47% juhtumitest on toimepandud suvel, 29% kevadel ning 12% talvel ja sügisel, mistõttu ei ole võimalik nimetatud asjaolu käsitleda tüüpsituatsiooni kuuluvaks.

Kirjeldatava tüüpsituatsiooni koha osas saab kindla teo toimepanemise kohana välja tuua siseruumid (88%). Kirjeldatava tüüpsituatsiooni puhul pannakse tapja poolt kuritegu toime peamiselt tapja ja ohvri ühises elukohas, sh ühise elukoha hoovis, mis justkui peaks olema turvalisim koht selliste lähedaste isikute jaoks nagu perekond. Siiski on perekonnaliikmete, eriti laste ja vanemate, peamiseks kokkupuutekohaks just kodu. Seetõttu on mõistetav, et isiklikud tülid, mis surmaga lõppevad, leiavad aset just tapmise situatsioonis osalevate isikute kodudes. Eeltoodust tuleneb, et väga väike osakaal on väljas aset leidnud tapmistel (6%) ja tuvastamata sündmustel (6%).

Sarnaselt kõikide tapmiste või selle katsete kohta käivaga, kuulub ka perekonnasiseste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste tüüpsituatsiooni ka alkoholi tarbimine või alkoholijoobes olemine (80%). Uuringust nähtub, et joobes olekut ei ole tuvastatud üksnes 10% tegude puhul. Nii on tarbitud alkoholi ühiselt kui ka eraldi. Lisaks on juhtumeid, milles on alkoholijoobes üksnes tapja. Eeltoodu ühtib üldise statistikaga tapja seisundi kohta teo

toimepanemise ajal ning suurendab veelkord ekspressiivse motiivi tekkimist tapmise toimepanemisel, mis väljendub suurenenud äkkvihas või muus hetkeemotsioonide ajenditel tegutsemises.

Kokkuvõtlikult võib välja tuua, et perekonnasiseste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste puhul on iseloomulikud alljärgnevad faktorid:

- tapjaks ja ohvriks meesterahvas;
- tapjaks on ohvri poeg;
- tapja ei tööta;
- tapja varasemalt karistatud;
- tapmise toimepanemise vahend nuga;
- tapja (ja ohver) tapmise toimepanemise ajal alkoholijoobes.
- tapmise toimepanemise koht tapja ja ohvri ühine elukoht;
- tapmine toime pandud päevasel ajal (kell 07.00 kuni 22.00).

Eeltoodud tüüpsituatsioonile vastavaks juhtumiks oli tapmine, kus poeg tappis oma isa, mille eest mõisteti tapja süüdi KarS § 113 järgi lühimenetluses¹³¹. Nimetatud sündmuse põhjustas pärast ühist joomingut põllul isa ja poja vaheline tüli, mille tulemusena isa väljus majast eesmärgiga tuua kuurist kirves täitmaks lubadust kõiki ära tappa. Tapja ema järgnes ning sai kirve ohvri käest ära võtta, kuid samal ajal väljus noaga majast tapjast poeg, kes isaga tekkinud rüseluse käigus lõi viimast mitmel korral noaga õlavarre piirkonda.

Tüüpsituatsioonist erandina võib välja tuua juhtumi, kus faktorid erinevad tüübist kuriteo vahendi, toimepanemise koha ja asjaolu osas, et tapja on ohvri vanem. Alljärgnevalt kirjeldatavas tapmissituatsioonis, mille eest mõistetakse tapja süüdi KarS § 113 järgi, tapab vanem tulirelvaga kuuris oma poja¹³². Isikliku tüli põhjuseks oli asjaolu, et alkoholijoobes meestapjale ei meeldinud, et ohver käis aiamaal ning viimane ei kuuletunud talle, kui tapja teda ära ajas, mistõttu tekkis kaklus. Ohver jooksis aiamaa lähedal asuvasse kuuri, kus isa teda kahekordse jahipüssiga pähe tulistas.

¹³¹ Pärnu Maakohtu kohtuasi 1-494/2004

¹³² Narva Linnakohtu kohtuasi nr 1-16/04

Kokkuvõte

Kuritegevuse olemuse uurimisel lähtutakse statistilisest ja õiguslikust tunnusest, mis tähendab kuritegevuse statistilist uurimist võttes aluseks konkreetses ajas ja ruumis kehtiv karistusõigus. Magistritöös käsitletavaks kuritegevuseks on tapmised või selle katsed, mille eest on toimepanijad süüdi mõistetud KarS § 113, § 113 ja § 25 lg 1,2, § 114 või § 114 ja § 25 lg 1,2 järgi.

Statistiliste andmete analüüsimisel lähtutakse üksikkuritegedest, sest ainult tapja isikuliste ja tapmissituatsiooni iseloomustavate faktorite kaudu on võimalik teha üldisi järeldusi tapmise või selle katseni viinud faktorite kohta ning kirjeldada erinevaid tapmise või selle katse toimepanemise tüüpsituatsioone.

Tapja isikuliste faktorite hulgas peetakse olulisemaks kriminaalset käitumist iseloomustavaks asjaoluks tapja soo faktorit. Samaselt välisriikides teostatud uuringu järeldustele, mille kohaselt peamiselt panevad tapmisi ja muid vägivallakuritegusid toime just meesterahvad., on ka magistritöö aluseks olevate statistiliste andmete kohaselt Eestis aastatel 2003 kuni 2009 tapmise või selle katse toimepanemise eest süüdi mõistetud peamiselt mehed. Lisaks tapjate soo faktorile, on ka ohvrite puhul välisriikides teostatud uuringute põhjal jõutud tulemusel, et suurem osakaal on ka meesohvritel. Magistritöö aluseks olevatele statistiliste andmete kohaselt on Eestis 2003 kuni 2009 aasta tapmissituatsioonide ohvrid olnud peamiselt meesterahvad. Samas võrreldes tapjate ja ohvrite arvulisi suuruseid järeldub, et naisterahvaste puhul on ohvriks sattumine tõenäolisem kui tapjaks olemine.

Tapjat otseselt iseloomustavatest faktoriteks on eelkõige sugu ja vanus. Ameerika Ühendriikides on empiiriliste uuringute tulemusena järeldatud, et kuritegevuse ja vanuse omavaheline seos on ajas ja ruumis püsiva väärtusega. Magistritöö raames kogutud statistiliste andmete põhjal ei nähtu, et ükski vanuserühm oleks tapjate puhul ülekaalukalt esindatud. Samas võib pidada Eesti tapmissituatsioonides tapja peamiseks vanuseks 19 kuni 30 eluaastat.

Muid tapjate isikulisi faktoreid on võimalik käsitleda läbi retsidiivsusrisi hindamise, milles lähtutakse nii staatilistest kui dünaamilistest faktoritest. Selliselt kuuluvad tapja kodakondsus ja karistus staatiliste ning haridus ja tegevusala dünaamiliste faktorite hulka.

Eesti kinnipeetavatest 51% on kinnipeetavate uuringu kohaselt venelased. Magistritöö jaoks kogutud andmete põhjal võib järeldada, et 268 tapjat on peamiselt Eesti Vabariigi kodanikud, kuid eelnimetatud järeldus ei tähenda, et nimetatud isikud rahvuselt oleksid eestlased, mistõttu ei ole tapjate rahvusliku kuuluvuse kohta võimalik järeldusi teha.

Isikute eelnev karistus iseloomustab tapjate varasemat õiguspärast käitumist. Magistritöö aluseks oleva statistika kohaselt on 62% tapjatest olnud eelnevalt kriminaalkorras karistatud, mis tähendab, et enamus tapmissituatsioonides osalevatest tapjatest on olnud karistatud. Lisaks järeldub, et peamiselt on tapmises või selle katses süüdimõistetud isikud olnud töötud ja süüdimõistmise ajal 7 kuni 9. klassi haridusega.

Tapmissituatsioonide analüüsimisel on oluline eristada tapja ja ohvri vahelisi suhteid, mis on tihedas seoses ka tapmissituatsiooni tinginud motiiviga. Magistritöö aluseks oleva statistika põhjal nähtub, et Eestis on arvuliselt kõige vähem tapmisi või selle katseid toime pandud just perekonnasiseses suhtes. Peamiselt on perekonnasisestes suhetes tapjateks meesterahvad. Enamus tapjatest nimetatud suhtes on süüdi mõistetud KarS § 113 järgi, mis tähendab tapmissituatsiooni lõppemist ohvri surmaga, kuid samuti kvalifitseeritud koosseisude vähesust. Eestis on 2003 kuni 2009 asetleidnud tapmissituatsioonidest väike osakaal toimunud elukaaslastevahelises suhtes, kus on oluliseks meestapja-naisohver faktor. Seega võib Eestis pidada tapmise või selle katse toimepanemist lähedases suhtes pigem mitte sageli esinevaks olukorraks. Küll leiavad tapmissituatsioonid peamiselt aset tuttavatevahelistes suhetes, mida iseloomustab meestapja-meesohver faktor. Võõrastevaheliste, mida iseloomustab meestapja-meesohver faktor, tapmiste või selle katsete osakaal on Eestis aastatel 2003 kuni 2009 analüüsitud kohtupraktika põhjal vähene.

Ameerika Ühendriikides avaldatud uuringu kohaselt leiti, et perioodil 1989 kuni 1993 olid Eestis peamiselt surmaga lõppevad kuriteod toime pandud organiseeritud kuritegevuse raames ja tulirelva kasutades. Erinevalt eeltoodust on magistritöös uuritaval perioodil tapmise või selle katse toimepanemise vahendina kasutatavad peamiselt torke- või löikerelv ning käte ja jalgadega pekmine, erinevalt Inglismaa ja Wales'i uuringutest, mille kohaselt kasutatakse

peamise tapmise vahendina muid vahendeid, nt kägistamine, mürgitamine, lämmatamine jm vahendid. Lähtudes tapja ja ohvri vahelisest suhtest järeldub, et põhiliseks tutvavatevahelistes, perekonnasisestest ja elukaaslastevahelistes suhetes toimepandud tapmistes või selle katsetes on kasutatud kuriteo toimepanemise vahendina torke- või löikerelva, samal ajal kui võõrastevahelistes suhetes toimepandud kuritegude vahendina kasutatakse käte ja jalgadega peksmist.

Alkoholijoovet on samuti peetud kuritegude toimepanemise riskifaktoriks. Erinevalt Ameerika Ühendriikide ning Inglismaa ja Wales'i uuringutest, on Eestis suur osakaal tapmistest või selle katsetest toime pandud just alkoholijoobeseisundis. Lisaks on välisriikide kohta tehtud uuringutes järeldatud, et kui suureneb alkoholitarbimine ühe elaniku kohta, suureneb ka tapmiste toimepanemise osakaal.

Tapmise või selle katse toimepanemise kohana on nii Inglismaa ja Wales'i, kui ka Eesti uuringus jõutud järelduseni, et suur osa eelnimetatud kuritegudest pannakse toime siseruumides. Lähtudes tapja ja ohvri vahelisest suhtest, järeldub, et üksnes võõrastevahelistes suhetes toimepandud tapmised on aset leidnud suures osas välitingimustes.

Erinevalt välisriikide uuringutest, kus käsitletakse tapmise või selle katse motiivi koos tapja ja ohvri vahelise suhtega, eristatakse magistritöös motiivi tapja ja ohvri vahelisest suhtest eraldiseisvana. Suur osakaal tapmistest või selle katsetest pannakse toime isikliku tüli motiivil, kusjuures see on perekonnasisestest suhetes toimepandud kuritegude puhul magistritöö aluseks oleva andmestiku põhjal ainus motiiv. Armukadeduse motiivil toimepandud tapmisi või selle katseid on peamiselt toime pandud elukaaslastevahelistes suhetes, kättemaksu motiivil tutvavate- ja võõrastevahelistes suhetes, kuriteo hõlbustamise motiivil peamiselt võõrastevahelistes suhetes. Kuriteo varjamise motiiv on vähesinev, kuid üksikutel juhtumite puhul tutvavate- ja võõrastevahelistes suhetes.

Kõik magistritöö aluseks olevad tapmissituatsioonid on jagatud tüüpsituatsioonideks lähtuvalt tapja ja ohvri suhtest ning teo toimepanemise motiivist. Tüübisiseselt tüüpsituatsioonide kirjeldamisel võetakse aluseks faktorid, mis on kirjeldatava tüübi puhul kõige suurema osakaaluga.

Magistritöö aluseks oleva andmestiku põhjal selgub, et peamiseks tapmiste või selle katsete toimepanemise tüüpsituatsiooniks on tuttavatevahelised isikliku tüli ajendil toimepandud tapmised või selle katsed, mille iseloomustavateks faktoriteks on meestapja-meesohver, toimepanemise vahend löike-või torkeriist, alkoholijoobe seisund, toimepanemise kohaks siseruumid. Tapja isikuliste faktoritena võib välja tuua Eesti Vabariigi kodakondsuse, mittetöötamise ja eelneva karistatuse.

Teiseks tuttavatevaheliseks tüüpsituatsiooniks on armukadeduse motiivil toimepandud tapmised või selle katsed, mille faktoriteks on meestapja-meesohver, teo toimepanemise kohaks siseruum, aastaajaks sügis ning alkoholijoobe seisund. Tapjat iseloomustavad isikulised faktorid on 31 kuni 40 eluaasta vanuses töötav Eesti Vabariigi kodanik, kes on varasemalt karistatud.

Tuttavatevahelised kättemaksu motiivil toimepandud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsiooni faktoriteks meestapja-meesohver, alkoholijoobe seisund, toimepanemise kohaks siseruum. Tapja on nimetatud tüüpsituatsioonis mitte töötav ja varasemalt karistatud.

Võõrastevaheliste isikliku tüli ajendil toimepandud tapmiste või selle katsete puhul on tüüpsituatsiooni iseloomustavateks faktoriteks meestapja-meesohver, toimepanemise vahend käte ja jalgadega peksmine, alkoholijoobe seisund, toimepanemise kohaks avalik koht. Tapja on nimetatud tüüpsituatsioonis isikuliste asjaolude kohaselt mitte töötav ja varasemalt karistatud.

Võõrastevahelised kuriteo hõlbustamise eesmärgil toimepandud tapmiste või selle katsete tüüpsituatsiooniks on meestapja-meesohver, toimepanemine grupis kasutades vahendina käte ja jalgadega peksmist. Situatsioonile on omane alkoholijoobe seisund, toimepanemise kohana avalik koht ja ajana talv või öine aeg. Tapja on nimetatud situatsioonis vanuses 14 kuni 18 aastat, ei tööta ja varasemalt karistatud.

Elukaaslastevaheliste isikliku tüli ajenditel toimepandud tapmiste või selle katsete toimepanemise tüüpsituatsiooni iseloomustavateks faktoriteks on meestapja-naisohver, toimepanemise vahend nuga, kohaks siseruum, ajaks päevane aeg ja alkoholijoove. Tapja on nimetatud tüüpsituatsioonis Eesti Vabariigi kodanik, ei tööta ning varasemalt karistamata.

Perekonnasiseste tapmiste või selle katsete toimepanemise ainsaks tüüpsituatsiooniks on isikliku tüli ajendil toimepandud teod. Nimetatud tüüpsituatsiooni iseloomustab meestapja-meessohver, kusjuures tapja ohvri poeg, toimepanemise vahend nuga, alkoholijoobe seisund, toimepanemise koht siseruum ja ajaks päevane aeg.

Resume

The analysis of factors that have led to attempted or committed intentional homicide based on court verdicts.

Crime is not stable, but influenced by both changes in society as well as human behaviour, that is why committed or attempted intentional homicide is characterised by various factors, dependant on time and space, killers' values and beliefs. Crime as an individual act of self revelation involves factors related to criminal's personality and social environment, so while analysing the factors of committed or attempted intentional homicide it is necessary to look at these aspects in a set.

This master's thesis is based on statistics about committed or attempted intentional homicide by persons convicted from 2003 to 2009 for intentional homicides according to Estonian Penal Code § 113, § 113 and § 25 Subsection 1,2, § 114 or § 114 and § 25 Subsection 1,2, type situations. To analyse and describe type situations and factors of committed crimes the author has compiled statistical sets about intentional homicide situations and factors according to guilty verdicts from years 2003-2009, the data included criminal case files and bills of indictments as well.

Within situations of committed or attempted intentional homicide it is possible to differentiate between personality factors and factors that caused the situation. The aim of the thesis is to find out factors that influence intentional homicide or attempted intentional homicide and analyse type situations of committed or attempted intentional homicide in Estonia from year 2003 to 2009.

The main personality factors of criminal behaviour are the sex of both killer and victim and the age of killer. According to research in different countries most killers and victims are male. Similarly in Estonia both, convicts of committed or attempted intentional homicide, and victims of mentioned crime are mostly male. Age has been considered an indicator of crime invariable in time and space. In contrast to research conducted in the United States of America it is not possible to consider the age of committed or attempted intentional homicide convicts as a factor leading to crime.

Other personality factors behind committed or attempted intentional homicide may be the citizenship, education, occupation and criminal record of killers. Persons convicted for committed or attempted intentional homicide are mainly citizens of the Estonian Republic. More people have been previously convicted before committing or attempting intentional homicide than people not previously convicted. In addition, most killers have been unemployed while committing crime and at the same time it is not possible to bring forth a contingent educational level amongst killers.

One of the situational factors of committed or attempted intentional homicide can be the relationship between killer and victim, which is or can be the grounds for a motive. If the researched intentional homicides in England and Wales have been committed evenly in acquaintanceship, family, between strangers or relations unknown, then in Estonia committed or attempted intentional homicides in acquaintanceship are clearly in prevalence. There are noticeably less intentional homicides committed in family relations, between civil partners, strangers or persons of unknown relation..

According to a published survey in the United States, during the period 1989 to 1993 intentional homicides were in Estonia mostly committed within the framework of organised crime and by using firearms. In contrast, during the period researched for this thesis intentional homicides were attempted or committed using stabbing or cutting weaponry or by means of beating and kicking. It is different from the results of research conducted in England and Wales, according to which the main intentional homicide tools were strangling, poisoning, suffocating etc. On the basis of relations between killer and victim it can be concluded that the main means for committing intentional homicide in acquaintanceship, family and between civil partners is a stabbing or cutting weapon, while in relations between strangers the main tool is beating and kicking.

Alcohol intoxication has also been considered as a risk factor for committing crime. Different to research in the United States, England and Wales, a large proportion of intentional homicides or intentional homicide attempts in Estonia have been committed under alcohol intoxication. In addition, research in foreign countries concludes that if alcohol consumption per resident increases, so does the number of intentional homicides.

A large proportion of committed or attempted intentional homicides, according to both researches in England and Wales as well as Estonia, happens indoors. On the basis of killer-victim relations it can be concluded that a large part of intentional homicides committed only between strangers have taken place outdoors.

Different to research in foreign countries, where the motive for an attempted or committed intentional homicide is handled together with the relationship between killer and victim, this thesis handles the motive separately from the relationship between killer and victim. A large proportion of motives for attempted or committed intentional homicides originate from personal conflicts, in fact that is the only motive for such crimes in family relations according to the data used for this thesis. The motive of jealousy for attempted or committed intentional homicide is mainly relevant in relations between civil partners, the motive of vengeance in relations between acquaintances or strangers, the motive of facilitating a crime occurs mainly in relations between strangers. The motive of hiding a crime is less frequent, however it was witnessed in a few cases in relations between acquaintances and strangers.

All situations of committed intentional homicides that are the basis of this master's thesis have been divided into types according to the relationship between killer and victim and the motive for such action. The factors used as basis to describe type situations within these types are the ones that have the largest proportion within the type.

According to the data it can be concluded that the main type situation for attempted or committed intentional homicide is intentional homicide motivated by a personal conflict between acquaintances, that is characterized by male killer-male victim, stabbing or cutting weapon as means, alcohol intoxication, place of crime indoors. The personality factors of the killer to bring forth are citizenship of the Estonian Republic, situation of unemployment and previous conviction.

The second type situation for intentional homicides between acquaintances is intentional homicide committed or attempted with the motive of jealousy, factors of which are male killer-male victim, indoor environment, autumn season and alcohol intoxication. Personality factors that describe the killer are a previous conviction, citizenship of the Estonian Republic and age between 31 to 40.

Type situation factors for attempted or committed intentional homicide in relations of acquaintanceship committed with motive of vengeance are male killer- male victim, alcohol intoxication, indoor environment. Killer in this type situation is unemployed and previously convicted.

The factors that characterise the type situation for attempted or committed intentional homicide with the motive of personal conflict in relations between strangers are male killer-male victim, beating and kicking as means of action, alcohol intoxication, and public environment. Personality factors for killer in this type situation are unemployment and previous conviction.

The type situation for committed or attempted intentional homicides between strangers with the motive of facilitating a crime is male killer-male victim, group situation with beating and kicking as means of action. Situation is characterized by alcohol intoxication, public environment, winter as season of the year and night-time. Killer in this situation is between ages 14 to 18, unemployed and previously convicted.

Factors that describe the type situation for committed or attempted intentional homicide with the motive of personal conflict between civil partners are male killer-female victim, means of action knife, indoor environment, daytime and alcohol intoxication. The killer in named type situation is a citizen of the Estonian Republic, unemployed and not previously convicted.

The only type situation for attempted or committed intentional homicide in family relations is intentional homicide induced by personal conflicts. This situation is characterised by male killer and male victim, killer being the son of the victim, knife as the weapon, alcohol intoxication, and place of crime indoors during the day.

Kasutatud allikmaterjalid

1. Brookman, F. Understanding Homicide. Sage Publications. London. 2005.
2. Burkhead, M. D. The Search for the Causes of Crime. Jefferson, North Carolina, and London. 2006
3. Bye, E.K. Alcohol and Homicide in Eastern Europe. A Time Series Analysis of Six Countries.- Homicide Studies. 2008, no 12, p 7–26
4. Crow, I., Semmens N. Researching Criminology. Open University Press. 2008
5. Griffiths, E., Chavez, J.M. Communities, Street Guns and Homicide Trajectories in Chicago in 1980-1995: Merging Methods for Examining Homicide Trend Across Space and Time.- Criminology. 2004, vol 42, no 4, pp 941–978
6. Killias, M., van Kesteren, J., Rindlisbacher, M. Guns, violent crime, and suicide in 21 countries.- Criminology. 2001, vol 43, no 4, pp 429–448
7. Miethe T.D., Regoeczi W.C. Rethinking Homicide. Exploring the Structure and Process Underlying Deadly Situations. Cambridge University Press. 2004
8. Phillips Julie. A. White, Black, and Latino Homicide Rates: Why the Difference? - Social Problems. 2002, vol 49, no 3, pp 349-373
9. Pikamäe, P., Sootak, J. Karistusseadustik kommenteeritud väljaanne. 3. trükk. Juura. 2009
10. Raska, E. Kriminoloogia. Sissejuhatus ainesse. Juura. 2002
11. Rossow, I. Alcohol consumption and homicides in Canada 1950-1999.- Contemporary Drug Problems. 2004, vol 31, no 3, pp 541-560
12. Saar, J. Kriminaalpsühholoogia. Juura. 2007
13. Samaha, J. Criminal Law. West Publishing Co. 1983
14. Wright, N. Voice of the Voiceless: The Case for Adopting the „Domestic Abuse Syndrome“ for Self Defence Purposes for All Victims of Domestic Violence Who Kill Their Abusers- Criminal Law Brief, 2009, vol 4, no 1, p 76–103
15. Eesti Konjunkturiinstituut. Eesti alkoholiturg 2008.aastal. 2009. Kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.ki.ee/publikatsioonid/valmis/Eesti_alkoholiturg_2008._aastal.pdf,
14.04.2010
16. Justiitsministeeriumi uuring registreeritud kuritegevuse kohta aastatel 2003-2009, kättesaadav arvutivõrgus <http://www.just.ee/48518> , 25.03.2010

17. Jutiitsministeerium. Kinnipeetavate väärtushinnangute uuring. 2009. Kättesaadav arvutivõrgus
http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=44783/Vangide+v%E4%E4rtushinnangud_2009.pdf, 12.04.2010.a.
18. Justiitsministeerium. Retsidiivsus Eestis. 2010. Kättesaadav arvutivõrgus
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=49702/Retsidiivsus+Eestis.pdf>, 06.04.2010.a.
19. Justiitsministeerium Vanglate osakond Sotsiaalhoolekande talitus. Kinnipeetavate sotsiaalmajanduslik taust ja vajaduste uuring. Justiitsministeerium. 2002.
Kättesaadav arvutivõrgus
<http://www.just.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=20745/Kinnipeetavate+sotsiaalmajanduslik+taust+ja+vajaduste+uuring.pdf>, 06.04.2010.a.
20. Vanglate ja kriminaalhoolduse aastaraamat, 2008, kättesaadav arvutivõrgus:
http://www.vangla.ee/orb.aw/class=file/action=preview/id=35787/Vanglate_aastaraamat_2007.pdf, 06.04.2010.a.
21. Wikipedia, sv intentional homicide. Kättesaadav arvutivõrgus
http://en.wikipedia.org/wiki/Intentional_homicide, 27.03.2010

Kasutatud õigusallikad

22. Karistusseadustik. 6 juuni 2001- RT I 2001,61,364; RT I 2010,17,93

Viidatud kohtupraktika

23. Lääne-Viru Maakohtu otsus 28. märtsist 2003 Janek Räikinen`i süüdistuses KarS § 114 p 2,3,6 ja § 25 lg 1, § 121 järgi, kriminaalasja nr 1-32-2003
24. Tallinna Linnakohtu otsus 2. oktoobrist 2003 Nikolai Hudaiberdiev`i süüdistuses KarS § 114 p 5, § 202 lg 1, § 201 lg 2 p 1 järgi; Armen Mamikonjan`i süüdistuses KarS § 114 p 5 järgi ja Igor Kazban`i süüdistuses KarS § 114 p 5 järgi, kriminaalasja nr 1-1855/03
25. Põlva Maakohtu otsus 20. juulist 2004 Aare Raudsepp`a süüdistuses KarS § 113 järgi, kriminaalasja nr 1-106-04
26. Narva Linnakohtu otsus 23. septembrist 2004 Viktor Dmitrijev`i süüdistuses KarS § 113, § 418 lg 1, § 414 lg 1,2 järgi, kriminaalasja nr 1-16/04
27. Pärnu Maakohtu otsus 6. oktoobrist 2004 Karel Tehu süüdistuses KarS § 113, § 199 lg 2 p 4,8, § 200 lg 2 p 8,10 järgi; Aigar Plaum süüdistuses KarS § 113,

- § 114 p 4 järgi ja Gek Tovstonog süüdistuses KarS § 113 järgi, kriminaalasja nr 1-221/2004
28. Narva Linnakohtu otsus 11. novembrist 2004 Aleksei Tšernõšov`i süüdistuses KarS § 200 lg 2 p 4,8, § 141 lg 1 ja § 114 p 1,5,6 järgi, kriminaalasja nr 1-533/03
29. Narva Linnakohtu otsus 10. detsembrist 2004 Aleksandr Tihhonov süüdistuses KarS § 113, § 200 lg 2 p 4,7, § 263 p 1,4, § 181 järgi; Igor Tarassov süüdistuses KarS § 113, § 200 lg 2 p 4,7, § 263 p 1,4 järgi ja Vladimir Kuznetsov süüdistuses KarS § 200 lg 2 p 4,7 järgi, kriminaalasja nr 1-417/04
30. Narva Linnakohtu otsus 17. jaanuarist 2005 Jekaterina Trubkina süüdistuses KarS § 114 p 1 järgi; Toomas Laine süüdistuses KarS § 114 p 1, § 266 lg 2 p 3 järgi ja Nikolai Tõštšuk süüdistuses KarS § 307 lg 1, § 266 lg 2 p 3 järgi, kriminaalasja nr 1-235/04
31. Pärnu Maakohtu otsus 7. veebruarist 2005 Roland Roolaht`i süüdistuses KarS § 113 järgi, kriminaalasja nr 1-494/2004
32. Tallinna Linnakohtu otsus 25. veebruarist 2005 Denis Verk`i süüdistuses KarS § 114 p 5, § 200 lg 2 p 7 järgi; Serguei Pokoutnie süüdistuses KarS § 114 p 5 järgi ja Andrei Stankevitsš süüdistuses KarS § 114 p 5 järgi, kriminaalasja nr 1-1534/04
33. Viljandi Maakohtu otsus 7. märtsist 2005 Kaupo Saarva süüdistuses KarS § 114 p 3,5 ja § 25 lg 1,2, § 418 lg 1 järgi; Raimo Poolak süüdistuses KarS § 418 lg 1 järgi ja Nikolai Šakel süüdistuses KarS § 418 lg 1 järgi, kriminaalasja nr 1-288/04
34. Narva Linnakohtu otsus 9. märtsist 2005 Roman Ljovin süüdistuses KarS § 113, § 114 p 1,4, § 114 p 4,6 ja § 25 lg 1,2 järgi, kriminaalasja nr 1-238/04
35. Lääne-Viru Maakohtu otsus 6. aprillist 2005 Aili Polukainen`i süüdistuses KarS § 114 p 1 ja Rainis Rahkema süüdistuses KarS § 114 p 1, kriminaalasja nr 1-179/04
36. Tartu Maakohtu otsus 7. märtsist 2006 Peeter Püttsepp süüdistuses KarS § 113 järgi, kriminaalasja nr 1-06-1466
37. Pärnu Maakohtu otsus 18. oktoobrist 2006 Võidu Rõõmussaar`e süüdistuses KarS § 114 p 4, § 203, § 121, § 199 lg 1 järgi, kriminaalasja nr 1-06-10597
38. Viru Maakohtu otsus 12. aprillist 2007 Vladimir Gokalo süüdistuses KarS § 113 järgi ja Irina Gunina süüdistuses KarS § 307 lg 1 järgi, kriminaalasja nr 1-06-2766
39. Harju Maakohtu otsus 24. septembrist 2007 Liubov Seledtsova süüdistuses KarS § 113 järgi, kriminaalasja nr 1-07-8002

40. Harju Maakohtu otsus 26. oktoobrist 2007 Kaido Kattel süüdistuses KarS § 113 järgi, kriminaalasja nr 1-07-7470
41. Harju Maakohtu otsus 30. novembrist 2007 Heigo Jaanus süüdistuses KarS § 114 p 3, § 199 lg 2 p 4,7,8 järgi ja Jaanus Linnap süüdistuses KarS § 202 lg 1, § 199 lg 2 p 4,7,8 järgi, kriminaalasja nr 1-05-1000
42. Viru Maakohtu otsus 3. märtsist 2008 Viktor Kisseljev süüdistuses KarS § 113 järgi, kriminaalasja nr 1-07-12367
43. Viru Maakohtu otsus 21. novembrist 2008 Jevgeni Volin süüdistuses KarS § 113, § 121, § 418 lg 1, § 323 järgi, kriminaalasja nr 1-08-7782
44. Viru Maakohtu otsus 10. veebruarist 2009 Andrei Jelagin`i süüdistuses KarS § 113 ja § 25 lg 1,2, § 418 lg 1, § 120. § 266 lg 2 p 1,2 ja § 199 lg 2 p 5 järgi, kriminaalasja nr 1-08-10297
45. Tartu Maakohtu otsus 17. märtsist 2009 Arvi Kotselainen`i süüdistuses KarS § 113 ja § 25 lg 1,2 järgi, kriminaalasja nr 1-08-17086
46. Pärnu Maakohtu otsus 20. märtsist 2009 Aleftina Kuprina süüdistuses KarS § 113 järgi; Sergei Taljaronok süüdistuses KarS § 113, § 200 lg 1 järgi ja Robert Tsokalo süüdistuses KarS § 121 järgi, kriminaalasja nr 1-08-14625

Lisa 1

Magistritöö aluseks oleva statistika koostamiseks kasutatud kohtuasjad maakohtu

otsuste numbrite järgi

1-016/03	1-403/04	1-257/05
1-150/03	1-417/04	1-304/05
1-322/03	1-424/04	1-355/05
1-345/03	1-434/04	1-356/05
1-361/03	1-457/04	1-371/05
1-452/03	1-534/04	1-419/05
1-470/03	1-704/04	1-485/05
1-533/03	1-1017/04	1-537/05
1-536/03	1-1323/04	1-703/05
1-588/03	1-1397/04	1-826/05
1-618/03	1-1406/04	1-1267/05
1-738/03	1-1529/04	1-1440/05
1-940/03	1-1534/04	1-1546/05
1-1014/03	1-2277/04	1-1700/05
1-1149/03	1-2371/04	1-1859/05
1-1468/03	1-2477/04	1-2443/05
1-1669/03	1/1-154/04/04	1-2824/05
1-1855/03	1/1-640/03/04	1/1-126/05
1-2026/03	1-57/2004	1/1-216/05
1-2112/03	1-215/2004	1/1-315/05
1-2393/03	1-221/2004	1-135/2005
1-2400/03	1-494/2004	1-05-229
1-2756/03	1-753/2004	1-05-259
1-05/2003	1-04-177	1-05-309
1-2277/2003	1-04-178	1-05-443
1-32-2003	1-83-04	1-05-535
1-1271-2003	1-167-04	1-05-587
1-16/04	1-200-04	1-05-1000
1-18/04	1-288-04	1-05-1139
1-27/04	1-313-04	1-05-1197
1-117/04	1-362-04	1-05-1242
1-145/04	1-1439-04	1-05-1320
1-157/04	1-14-2004	1-05-1956
1-179/04	1-174-2004	1-05-1976
1-188/04	1-327-2004	1-033-05
1-229/04	1-2144-2004	1-114-05
1-235/04	1-38/05	1-115-05
1-238/04	1-99/05	1-186-05
1-297/04	1-122/05	1-06-443
1-311/04	1-176/05	1-06-593
1-352/04	1-229/05	1-06-627
1-06-910	1-07-4397	1-08-11282
1-06-996	1-07-4784	1-08-11468

1-06-1466	1-07-5167	1-08-12001
1-06-2005	1-07-5755	1-08-12592
1-06-2632	1-07-5979	1-08-12593
1-06-2766	1-07-6133	1-08-13686
1-06-3359	1-07-6240	1-08-13885
1-06-3689	1-07-7470	1-08-14623
1-06-4576	1-07-7548	1-08-14625
1-06-5025	1-07-7767	1-08-15509
1-06-5255	1-07-8002	1-08-15567
1-06-5618	1-07-9015	1-08-16644
1-06-7018	1-07-9408	1-08-17086
1-06-7037	1-07-10110	
1-06-8133	1-07-10381	
1-06-8354	1-07-12367	
1-06-8612	1-07-12926	
1-06-9590	1-07-12926	
1-06-9625	1-07-13442	
1-06-9909	1-07-15197	
1-06-10097	1-07-15246	
1-06-10597	1-07-15610	
1-06-11818	1-07-15904	
1-06-13330	1-08-217	
1-06-14047	1-08-683	
1-06-14486	1-08-1268	
1-06-14512	1-08-2465	
1-06-14562	1-08-2642	
1-06-14612	1-08-2805	
1-06-14683	1-08-3283	
1-06-14794	1-08-3567	
1-06-15063	1-08-3942	
1-06-15133	1-08-4584	
1-06-15328	1-08-5141	
1-06-15404	1-08-5195	
1-06-15451	1-08-5484	
1-06-16121	1-08-7075	
1-07-111	1-08-7760	
1-07-411	1-08-7782	
1-07-1412	1-08-8451	
1-07-1677	1-08-8618	
1-07-2219	1-08-9027	
1-07-2227	1-08-10057	
1-07-2311	1-08-10297	
1-07-2325	1-08-10699	
1-07-2437	1-08-10974	